This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

THE LIBRARY
OF
THE UNIVERSITY
OF CALIFORNIA

IN MEMORY OF

LIVINGSTONE PORTER
1894–1955

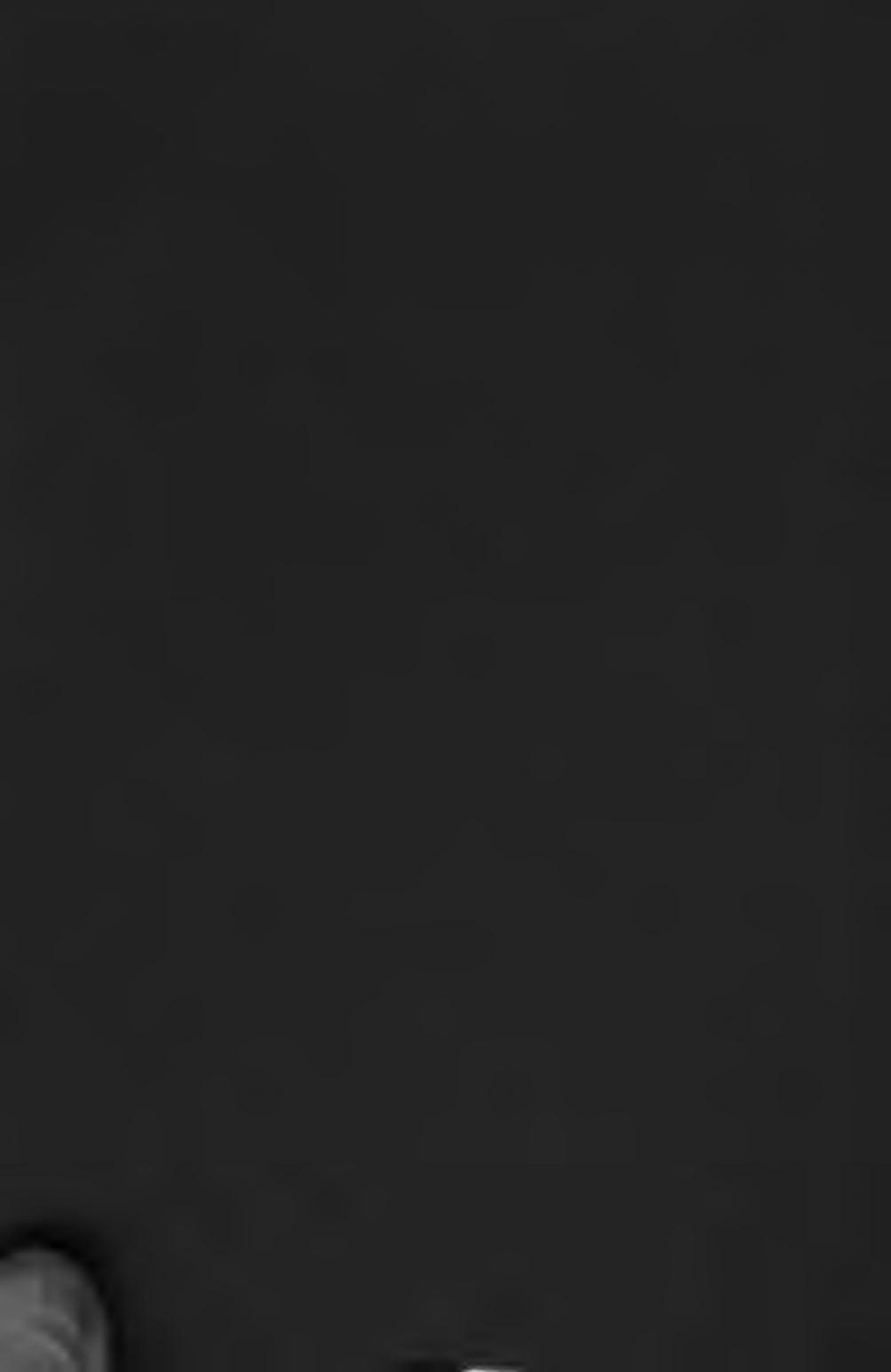

COMENIUM.

III.

VĚDECKÝ ODBOR.

ČÍSLO 2.

PAMÁTKY REFORMACE ČESKÉ.

I.

PETR CHELČICKÝ.

MENŠÍ SPISY.

V PRAZE.
VYDÁNÍM A NÁKLADEM COMENIA, EVANJELICKÉ MATICE KOMENSKÉHO.
TISKEM F. ŠIMÁČKA.
1892.

Livingstone Porter
Tovární ulice 6
Praha VII-Holešovice, Czechoslovakia
March 1, 1928

PAMÁTKY REFORMACE ČESKÉ.

I.

PETR CHELČICKÝ.

[Menší z prvky]

Řeč svatého Pavla o starém člověku. Řeč na dvacátou kapitolu svatého Matouše: O dělnících na vinici Páně. Výklad na pašiji svatého Jana.

UPRAVIL

JOSEF KARÁSEK.

V PRAZE.
VYDÁNÍM A NÁKLADEM COMENIA, EVANJELICKÉ MATICE KOMENSKÉHO.
TISKEM F. ŠIMÁČKA.
1892.

GIFT
Porter

BX 4920
C43
1892

Předmluva.

Zde vydáváme dálejší tři traktaty z rukopisu olomúckého, zvaného „Hagiographa Wicleﬁ“, který obsahuje mimo tyto a dříve vydané traktaty pouze Repliku naproti Mikuláši z Pelhřimova, která jest již před rokem diplomaticky vytištěna — tedy i filologové budou usmířeni — v petrohradské Akademii nauk.

Jest záhodno, abychom se zmínili dříve, než přistoupíme k rozboru jednotlivých spisů Chelčického, všeobecně o methodě jeho, jak si při nich vede.

Dle oblíbeného způsobu středověkého cituje Chelčický nejprve písmo svaté, jehož větu za větou, ba i každý díl její rozbírá a vykládá, jak tomu máme rozuměti, načež s patrnou zálibou a nadšením vrací se zase k písmu a dokládá: „Pročež znamenitě die písmo svaté,“ nebo „znamenitú věc praví čtenie, sv. Pavel.“ Ve výkladu pak postupuje nejraději tímto způsobem: nejprve podává doslovný výklad písma na skutečných věcech, potom teprve přenáší ten výklad na vyšší, abstraktní pojmy. Nejprve uvádí příklady „tělestné“ čili „vidomé“, — mluví názorně — k. p. str. 78: Kterážto věc tělestně známa jest, aby skrze ni duchovnie lépe srozoměna byla; v druhé části výkladu přenáší příklady „tělestné“ v „duchovní smysl neb rozum“, mluví totiž ve smyslu přeneseném. Této paralele říká též „zevnitřní“ a „vnitřní“, nebo podotýká, že v „podobenství“ jest tomu čtení rozuměti; když tak činí apoštol, tedy i my máme jeho příkladu následovati.

Jiná oblíbená paralela u Chelčického jest poměr židův a pohanův, starého zákona a nového nebo nynější doby (za času Chelčického), první křesťané a tehdejší stav církve v XV. století.

Námitky, které by se mu snad dály, vyvrací již předem.

Avšak Chelčický nelpí jen na mrtvé písmeně (ač je mu jinak písmo sv. nejvyšší auktoritou), nýbrž hledí i k úmyslu a k okolnostem, za nichž se ono určité místo písma událo; aby se stal jasný a dobře pochopitelný, utíká se — řekli bychom moderně — k filologii a etymologii, ku př. str. 37: Protož potřebie jest rozoměti tomu: Umřeli-li ste hřiechu, a že nedie: Umořili-li ste hřiech.

Str. 74: ...„od slov těch tělestných v rozomu duchovniem musí shledána býti pravda těch slov. Protož řiekáme: „Podobno jest," a což podobno jest, to nenie v sobě to, k němuž něco podobno jest; obraz podoben bude k člověku, avšak nenie člověk; protož podobenstvie, ježto má v sobě skrytú pravdu duchovní pod slovy tělestnými, musí vykládáno býti podlé rozomu viery obecné skrze jiná písma, ač kto móž s to býti, aby i tak z podobenstwie pravdu ukázal."

Zvláště pěkné příklady jeho vykládací methody jsou str. 56—57, a 64—66 (kapitola čtvrtá o dělnících na vinici).

Při citátech z bible zachovávám interpunkci dle „Bible svaté", vydané nákladem společnosti biblické.

Řeč sv. Pavla o starém člověku.

Traktat tento obsahuje výklad na epištolu k Římanům, V. kap. 20. 21. VI. kap. 1—17. Cf. Tischendorf: Novum Testamentum Graece, II. 390 str.

V. 20. *οὗ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις* 21 *ἵνα ὥσπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θανάτῳ, οὕτως καὶ ἡ χάρις βασιλεύσῃ διὰ δικαιοσύνην εἰς ζωὴν αἰώνιον διά Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.*

Traktat tento není rozdělen na kapitoly, nýbrž na deset oddílů, počínajících: Potom dále die apoštol.

Podstatnou část tohoto traktatu tvoří otázka o znovuzrození starého člověka (renovatio veteris hominis).

Objasněme si hlavní pojmy u Chelčického. Co znamená „starý člověk"? Z Adama každý jest potupen porušením hřiecha, a počátkem založen jest podle těla v hřiechu a tak poddán pod hřiech v Adamovi, a ta potupa z Adama na každého spadne. Starý člověk jest Adam, a vše, co se z něho rodí a hyne. Starý člověk, jenž se rodí z Adama, jest synonymum se: starý život (život v hříších). Dále zaměňuje Chelčický pojmy ukřižování starého člověka a zkažení těla hřícha, které mu jsou též totožné. Umříti světu (hříchu) znamená 115 st.: „majíce poznánie o pravých a pevných (327 *b*) věcech, a je sobě vážiece potupiti ty věci, v kterýchžto nevidie nic pevného ani jistého." Ale i když člověk umře světu, hříchu proto ještě nemůže zemříti, poněvadž v něm zůstávají žádosti hříchu" (329 *a*).

Každý člověk poddán jest hříchu; ale milost boží jest větší než tato potupa, a proto Bůh odpustí hříšníkovi skrze zásluhy Ježíše Krista. S touto důležitou zásadou setkáváme se ve všech třech traktatech Chelčického.

Křesťan si nesmí vykládati slov sv. Pavla: „A když jesti rozmnožen hřích, nad to rozmnožena jest i milost" doslovně, poněvadž nic není odpornějšího milosti boží než hřích; kde je hřích, není milosti. V dalejším výkladu dotýká se Chelčický obšírně křtu, a to předně v moci smrti Kristovy (zaslúženie a dobytie milosti všem), za druhé v podobenství smrti jeho. Druhé zrození ve křtu děje se slovem božím a skrze ducha svatého; malé děti přijímají křest živou a pravou věrou pravých křesťanův.*) Křtem odumírá se světu.

Starý člověk musí viseti s Kristem na kříži (duchovně), totiž musí si na paměť uváděti, že jest Kristus z lásky k němu a pro jeho zlé skutky ukřižován. Je-li člověk podlé

*) Časopis českého Muzea 1886. Lenz.

starého života ukřižován s Kristem, tedy již není on (člověk) živ, ale Kristus je v něm živ, a to mocí duchovní. Jako jsou spravedliví v obrazném smyslu s Kristem ukřižováni, tak také budou s ním vzkříšeni. Ovšem veliké srdce a vysoká mysl a pozdvižená k Bohu musí býti v člověku, má-li v něm „starý a krvavý člověk“ býti ukřižován. Při tom se zničuje tělo hříchu, a to opět způsobem smyslným, totiž tělo hříchu se musí zkaziti beze smrti obyčejného těla. Je-li naše tělo s Kristem ukřižováno, potom poddáno jest následkem toho dobrým skutkům. Kdo však umřel na kříži s Kristem podle starého člověka, ten již osvobozen, očištěn jest od hříchu. Kristus byl ukřižován na svém těle podle tělestné smrti, my pak duchovně podle „starého člověka“ (hříchu). Kristus umřev jednou, již vícekráte nebude umírati; to budiž za příklad těm, ježto s ním jsou na kříži přibiti, aby, jako on svou smrt dokonav, již více umírati nebude, takéž i oni, aby s ním v té smrti dokonali a potom s ním na věky, jsouce nesmrtelni, kralovali, neboť kdo hříchu zemře, živ jest Bohu. V kom však jest živá víra, ten nepodlehne opět hříchu.

Str. 39. jest zajímavá pro psychology, poněvadž tam Chelčický líčí živé process, j a k člověk hřeší a j a k ý jest původ hříchu.

Při výkladu na VI. kap. 13. verš k Římanům vypočítává Chelčický jednotlivé nepravosti, které jsou však významu všeobecného a hodí se pro každou dobu a na všechny lidi, tak že kulturní historie najde v nich málo příhodného materialu. Některé poklesky líčí Chelčický způsobem až drastickým, a nebudiž nám ve zlé vykládáno, uveřejňujeme-li doslovné znění rukopisu bez zkratek; vydavatel není oprávněn měniti nebo skracovati předlohy.

Při tomto a následujícím traktatu neměl jsem ke kontrole jiného rukopisu, a proto jsou některé věty, zvláště obsahující anakoluthy (konec 90 *a*), 94 *b*) A že sú oni . . .) 327 *a*) Nebo co se móž . . ., temné. Doplňky při citatech z bible nebo patrné chyby označil jsem jako své přídavky pod čarou. Dokladem takových obtíží jest již první věta, která jest porušena i na první i na druhé stránce (takéž i milost aby

kralovala [skrze] spravedlnost v život věčný; str. 2. takéž i *v* milost aby kralovala skrze spravedlnost v život věčný).

Myšlénku o obnovení člověka opakuje Chelčický i v jiných svých spisech dosti hojně.

Důkladného poučení o literatuře sem se odnášející nalézti lze u Albrechta Ritschla: Die Christliche Lehre von der Rechtfertigung und Versöhnung.

Řeč na dvacátou kapitolu sv. Matouše: O dělnících na vinici Páně.

Jak z nadpisu viděti, vykládá zde Chelčický parabolu o dělnících na vinici páně, která se čte na neděli zvanou „septuaginta". Všech šestnácte veršů rozebírá Chelčický ve své Postille ve čtení připadajícím na tuto neděli; v traktatě našem zabývá se pouze 8—16. veršem. Parabole této věnoval Chelčický větší pozornost, proto též znal různé výklady církevních otců a na str. 73. dává přímé svědectví o sečtělosti své v tomto předmětě: Ale že jest nesnáze v tomto miestě čtenie, nebo staří doktorové i potomní přemietajíce toto reptánie, nevidím, by se o ně srovnali u výkladiech a rozum jistý tu ukázali, a vidím, že také tomu (74) čtení rozomějí...

Zmíníme se krátce o Postillách v době nedlouho před Petrem Chelčickým.

Postilly byly oblíbené knihy ve středověku i později, které obsahovaly výklady na evangelia, jak čtena byla na neděle v pořadí za sebou. V Čechách sepsal koncem XIV. stol. latinskou Postillu německý kazatel v Praze Konrad Waldhauser. Postilla jeho nalézá se ve dvorní bibliothece vídeňské č. 3691: Postilla pragensium, magistri Chunradi de Walthauser. Na str. 86. počíná se tento výklad takto: Simile est regnum celorum homini etc. Matheus 20. In hodierna dominica, quae vocatur dominica in septuagesima, sancta mater nostra ecclesia duo tempora miserabilia reputat...

Jako byl ďábel svržen, tak se snažil prvního člověka svésti. Hospodář jest Bůh, který se o vše stará; vinice se-

stává z množství rév, rovněž duše z mnohých schopností. Výklad o smyslech: Deus conducit operarios in vineam suam, tum iusticiam suam dedit in sensibus nostris non propter suam utilitatem, sed propter nostram. My jsme povoláni k slávě boží; nedostojíme-li své povinnosti, jak obstojíme před tváří boží? Sv. Řehoř vykládá jednotlivé hodiny takto: Ráno nebo první hodina světa byla od Adama až k Noe, třetí od Noe do Abrahama, od Abrahama až do Mojžíše šestá, od Mojžíše až do příchodu Pána jedenáctá. Prvních jedenáct hodin pracoval na vinici páně lid israelský. V jedenáctou hodinu povolal Bůh pohany. Nebo se může rozuměti těmto hodinám jako věku lidskému (puericia, adolescencia, plenitudo roboris, senectus — dětství, jinošství, mužný věk, stáří); po té vypočítává Waldhauser, kteří v kterém věku vstoupili na vinici boží.

Od horlivého kazatele Milíče z Kroměříže máme dvě latinské Postilly: „Gratia Dei" v universitní bibliothece pražské, které jsem užil laskavostí p. Klicmanna, druhá ve vídeňské dvorní bibliothece č. 3360.

V první Postille, zvané „Gratia Dei", jest výklad na dvacátou kapitolu sv. Matouše na l. 73—75. Milíč uvozuje zde pouze citaty z Řehoře, Chrysostoma, Remigia, Origena, na začátku a ke konci (Multi enim sunt vocati, pauci vero electi) sv. Augustina; vlastních výkladů, časových narážek nebo moralisovaných exkursů nepřičiňuje nikde. Platí o něm i zde pravdivý výrok Matěje z Janova „Zpráva o Milíčovi z Kroměříže" ve Fontes rerum bohemicarum I. str. 436: In quibus postillis et sermonibus quilibet legens videre poterit, quod non sensu suo habundant, sed pocius scripturis sanctis, biblye et doctorum.*)

Druhá Postilla vídeňská obsahuje na l. 124—131. úplně rozdílný výklad na tuto neděli nežli předcházející. Hlavním pramenem jest v ní Milíčovi sv. Ambrož; mimo to jsou zde hojné citaty ze starého zákona a Apokalypsy.

---

*) Na těchto Postilách a kázáních může každý viděti, že nejsou přebohaty myšlénkami, ale spíše místy svatého písma, bible a sv. otců.

Postill Waldhausera a Milíčových Chelčický přímo neexcerptoval, již proto, že neznal latinsky. Pro nás je důležito, abychom vyšetřili zvláště poměr Chelčického k Husovi. Srovnáme-li výklad Husův a Chelčického, poznáme, jak se již formou lišili tito mužové. Hus se repraesentuje jako církevní učenec, sečtělý v otcích a přísně odchovaný latinskou vzdělaností, jehož výklad oplývá učenými citáty ze sv. otců, zvláště Augustina, Řehoře, Ambrože; naproti němu Chelčický jest obyčejný muž z lidu se zdravým intellektem, bránící se všemu formalismu, sice též sečtělý, avšak skoupý na přítěž citatův. Za to jest Chelčický samostatnější a bystřejší pozorovatel, který nikdy neváhá pravdy odhaliti.

Oba na rozdíl od předchůdců svých liší se líčením současných mravův a časovými narážkami, oba dávají nespokojenost se svou dobou na jevo.

Chelčický spisuje svou Postillu znal Postillu Husovu. Přehlédněme si Postillu Chelčického a Husovu při výkladu na neděli „septuaginta.“ Podle Řehoře uvádějí oba, že vinice jest církev svatá; Chelčickému jest hospodářem Bůh (jako Waldhauserovi), Husovi Syn boží. S Řehořem srovnávají jednotlivé doby denní, v nichž najímal hospodář dělníky, s periodami v starém zákoně, ačkoliv rozdělení jejich není totožné; doby ty přenášejí pak na věk lidský. „Najmištěm“ rozumí Chelčický tento svět; večer jest konec světa. Zajímavé jest, jak se chovají oba mužové k výkladu sv. Řehoře: Regnum celorum nemo accipit, qui murmurat (Gratia Dei l. 75.), Erben, Mistra Jana Husi Sebrané spisy české II. 68. Však královstvie nebeského nižádný reptaje nebéře, nižádný, ktož béře, ale nemóž reptati, k čemuž Hus podotýká (69): „A věz, že velmě jest těžké čtenie v tom kusu o reptání, jako ve všech čteních; a *já t znám, že nerozumiem tomu, a svatého Řehoře nezamietám*,“ což je pro Husův výklad charakteristické. „Neviem, mohlo-li by takto rozuměno býti: že buďto kdyby kteří, vezmúce odplatu, reptali, tehdy by vladař mohl každému reptáku odpověděti: „Přieteli! nečiním tobě křivdy.“ Chelčický vyjadřuje se daleko rozhodněji; jasné prohlédnutí věci,

šťastné roztřídění jednotlivých bodů pro a proti, rozhodnost jsou opět jeho charakteristické vlastnosti. Cf. Postilla, B. Košut str. 94: „Ale, aby tu dělníci, vezmouce blahoslavenství věčného, reptali proti hospodáři, to nemůže státi podle víry naší. Jakož i doktorové tomu odpírají, řkouce, že nižádný nepřijde do blahoslavenství věčného, kdož repce, ani kdo reptavý může tam vstáti... Z kterýchžto věcí jest jistota, že ti dělníci, kterýmž jest kázal dáti peníz denní, nevšichni jsou přijali nebo přijmou věčného života.“ O těchto reptavých píše Chelčický důkladněji v posledních třech kapitolách, cf. Husovu Postillu 69, Chelčického Postillu 94, 96.

Poslední verš jest u Husa krátce podán. Chelčický má naproti tomu v Postille i Olomúckém traktatě obšírný výklad o reptavých, a právě v místech těchto shoduje se Postilla Chelčického s naším traktatem až doslovně. Společná místa v Postille a v traktatu na neděli „devítník“ jsou tato: Kristus odpouští kajícímu hříšníku na kříži „ne pro zasloužení skrze spravedlnosť zákona starého, ale skrze víru Kristovu a jeho milosť spasen jest“ Postilla 97, Olom. tr. 67 až 68. — Postilla 99. „A z toho může rozum ostati, že ani dlouhou prací, ani krátkou nemohl by nižádný zasloužiti království nebeského, když by jeho Bůh z milosti každému nedal. Ale něco stránku můžeme zasluhovati tak, když my víru živou majíce k němu a milosť, i z té víry a milosti usilujeme, boj vedouce proti tělu a ďáblu, a vůli boží plníme“ atd. Rovněž místa o dvou synech, kteří znamenají dvojí lid totiž židovský a pohanský, o chudině, která dovede snášeti břímě práce a útrapy dne, proti níž staví lid rozmařilý tohoto světa, o reptání židů naproti pohanům, o nehodných kněžích se spravedlností zevnitřní, o očistci, o židech, kteří byli první povoláni na vinici páně, jsou společna v Postille a našem traktatě.

Kdy povstal náš traktat, zda před nebo po sepsání Postilly, jest těžko rozhodnouti. Jisto však jest, že tento traktat a příslušné místo v Postille jsou v přímém spojení mezi sebou; jednotlivá místa jsou doslovně přijata. Zdá se, jako by spis tento byl replika některému mistrovi, což soudím

z narážky na str. 178 *b*): Jeden měl dva syny, rozoměj mistři, dvój lid...

Traktatu tohoto dotekl se též p. prof. Goll „Quellen und Untersuchungen“ II. str. 30. a podal z něho též ukázku, ač některá místa zkrátil.

Překrásně psané Postilly Rokycanovy, při níž se nalézá též Chelčického „Na počátku bylo slovo,“ jsem bohužel zde neobdržel, a z pojednání p. prof. Golla („Časopis českého Muzea“ 1878 „Rokycanova Postylla“) nemohl jsem konstatovati vliv Chelčického na Rokycanu.

Výklad na pašiji sv. Jana.

Chelčický vykládá z XIX. kapitoly sv. Jana konec 160. 17, 18, 30—37 verš. Tischendorf. XIX. k. 16. *Παρέλαβον οὖν τὸν Ἰησοῦν*, 17. *καὶ βαστάζων ἑαυτῷ τὸν σταυρόν ἐξῆλθεν εἰς*...

Dvě kapitoly: „Ale jeden z rytieřóv kopím bok jeho otevřel jest, a ihned vyjide krev a voda“, a „Ten, který jest viděl, svědecstvie jest vydal, a pravé jest svědecstvie jeho a on vie, že pravdu die, abyste i vy uvěřili,“ jsou otištěny v druhém dílu Výboru, str. 609—622. podle přepisu Karla Jaromíra Erbena. P. prof. Goll podal jako ukázku z tohoto traktatu (bez citatů z písma) výklad na slova „My zajisté hodně trpíme za naše skutky zlé...“ v „Quellen und Untersuchungen zur Geschichte der Böhmischen Brüder“ II. díl, str. 73—5.

Pojednání toto nalézá se též v rukopise kapitulním D 82 4°, který důkladně popsal prof. Jar. Goll v „Časopise českého Muzea“ 1881 na str. 23—30. V rukopise kapitulním jest na st. 293—336, varianty udávám číslicemi, plus v rukopise kapitulním označuji kulatými závorkami ( ), plus v rukopise olomúckém hranatými [ ], aby si čtenář udělal obraz původního znění. Doufám, že ani laik, tím méně kruhy odborné mně to ve zlé nebudou vykládati. Šestý arch srovnal mně laskavě p. Jaroslav Šťastný, sedmý a osmý p. dr. Jiří Polívka, začež oběma pánům co nejsrdečněji děkuji.

V rukopise olomúckém jest jazyk starobylejší než v kapitulním.

Traktat tento jako první „O obnovení starého člověka“ není rozdělen na kapitoly. Obsahem svým přiléhá rovněž k prvnímu traktatu.

P. Goll praví o tomto pojednání, že jest mezi spisy Chelčického snad nejhlubší; mimo to jest i formou dokonalé, tvořic okrouhlý celek, v němž se nalézá jen málo exkursův, jimiž Chelčický obyčejně oplývá.

Základní myšlénka tohoto pojednání otáčí se okolo spasení člověka, které se děje již z víry, případně i bez dobrých skutkův.

Potupený Kristus mezi lotry odvádí křesťany od pýchy, poněvadž chce, aby byli dobři. Lotři na kříži znamenají lidi, kteří s Ježíšem trpí, jedni snášejí kříž, avšak rouhají se při tom Kristu, ale druzí trpí s ním užitečně na kříži, chválíce ho. První jsou zlí křesťané; nejblíže ke kříži visí duchovní pokrytci. Druzí pak jsou jako kající lotr; jejich věrnost zkouží Bůh pokušením. Lotr rouhavý mluví ke Kristu tak, jako kdyby byl Kristus papež, který si osobuje moc skrze odpustky zbavovati hříšníky trestův a muk posmrtných. Spravedlivého lotra přirovnává Chelčický k Husovi, který by stál před papežem. Kristus odpustil kajícímu křišníkovi ne pro jeho zásluhy, nýbrž ze své dobroty, poněvadž lotr projevil víru a dobrou vůli. Tato odpověď Kristova kajícímu lotrovi jest hříšným, kteří hledají milosti u Boha, k útěše, avšak jáma zlým lidem, hledajícím svobody hříchu.

Kristus odpustil kajícímu lotrovi ne pro jeho zásluhy, nýbrž ze své dobroty, poněvadž lotr ukázal víru a žádost dobré vůle; tedy i pro samotnu víru bez dobrých skutkův odpouští Kristus. Při tom však ukazuje Chelčický, že jest dobrých skutků třeba v delším exkurse. Věrný však nehřeší na milosrdenství boží, nýbrž činí skutky dobré. Jak jsem svrchu děl, patří tato věta k nejdůležitějším zásadám theologickým u Chelčického vůbec.

V smrti Kristově vidíme nesmírnou dobrotu jeho, za niž se mu svět odplácí nevděkem. Octem jsme ho napájeli

my, poněvadž jsme zavinili jeho smrt zlými skutky. Jako Kristus na kříži, tak i křesťané mají s ním potupu a chudobu snášeti. Židé z pokrytectví žádali, aby nezůstala v sobotu těla umučených na kříži; ještě více však hřeší pokrytci křesťané, zvláště pak kněží křesťanští, kteří ukazují lidu spasení ne v smrti Kristově, ale ve věcech mylných. Zlámání kostí u lotrů znamená lid nestatečný a tělesný. Na otázku: „co jsou kosti", odpovídá takto: hřbet jest rozum ruce víra, nohy jsou žádosti; lidé se zdravými údy jsou statečni v poznání Boha; křesťané, kteří pouze částečně trpí podlé Ježíše, nemají pravého rozumu ani pravé víry. Rytíři jsou žádosti tělesné. Vykoupiti lidstvo mohla jenom dobrota boží v lidském těle; srovnává Krista s korábem Noeovým, duch svatý (milost jeho) jest holubice vypuštěná z korábu.

V tomto traktatě dotýká se Chelčický též svátosti oltářní, zpovědi, obnovení starého člověka: Kdo jest umřel hříchu, spravedlivý učiněn jest od hříchu. Pro mnohé hříchy nemá nikdo zoufati, ježto nás Kristus krví svou očistil od hříchův.

Pojem církve určuje takto: Kristus jest nový Adam, Eva, choť pána Krista, jsou věrní jeho; jinde dí: Kristus jest s vyvolenými spojen jako hlava s tělem láskou a pravdou.

Ještě musím se dotknouti zásad, jimiž jsem se řídil, transkribuje text. V podstatě trvám na onom způsobu, jak jsem vyložil v předmluvě k prvnímu sešitu. Snažil jsem se, abych vydal text beze všech svých oprav. Od diplomatického vydání liší se toto: 1. rozpuštěním zkratek, 2. záměnou velkých písmen prostřed věty malými, 3. píši očekávané či, ži, ši, ři místo ci, ci, ćı (puntík uprostřed), ćı, ći, podobně při ši, ři, si, z příčin typografických, 4. označuji délku a krátkost, 5. to jest největší změna, držím se při transkripci *ie* idealní grammatiky staročeské. Činím tak z toho důvodu, abych neporušil starého rázu rukopisu, který píše pravidelně *o* za naše *ů*; kdybych byl ponechal *ie* tak, jak se vyskytuje v stavu rozrušení v rukopise, ku př. činiem, najmilejší (acc. plur.)

byla by mně případně kritika vyčítala neznalost grammatiky. Volil jsem raději případ první jakožto nejmenší zlo.

Píši ježto místo rukopisného ješto, aby tato neobvyklá forma nezarážela čtenáře-nefilologa. Při prvních korrekturách zavedl jsem ješto, ale ustoupil jsem od toho, aby se orthografie každého sešitu neměnila.

Při tvaru kázánie etc. bylo mně těžko mysliti, že by se v XV. stol. nebylo vedle pokánie, rúhánie etc. analogicky též kázánie nevyslovovalo.

Orthografie rukopisu šetřil jsem v těchto případech nětco, chřbet, 184 *a*) z Bohem, z strany, křechký, věcemi, 131 *a*) pověsty (rukopis činí přesný rozdíl mezi *i* a *y*, proto jsem psal v prvním sešitě zvěry, malovaný), vinna (subst. i adject. jako v jiných rukopisech se dvěma *n*), větší a větčí, rozom a rozum, tbá, nepoddrobil, zákonníci, mistři (Voc.), chaterná.

Štěpeni píši, ačkoliv dle starých biblí bylo by lépe štiepeni.

138 *a*) *s* sebe všicku krev vytočiti jako v rukopise. Konec 93 *b*) a potlačiti jej moc duchovní v sobě lze doplniti dle smyslu „majíce“ nebo „mocí duchovní“. 100 *b*) aby moci neměli ani rostli (totiž skutkové). 123 *b*) aby to poznali podobně umřenie s Bohem jednú; kdyby bylo umřenie závislé na podobné, musil by býti dativ „umření“.

Ve Vídni, počátkem června 1892.

Josef Karásek.

Tuto se počíná jiná řeč svatého Pavla o starém člověku.

A když jesti rozmnožen hřiech, nad to rozmnožena jest i milost, aby jakož kraloval jest hřiech v smrt, takéž i milost aby kralovala [skrze]*) spravedlnost v život věčný. Tu řeč mluví apoštol Krystóv, svatý Pavel, děje poselstvie od Krysta ke všem věrným skrze tuto řeč, aby se jemu věrně celým a dokonalým srdcem a nevinným připravili, jakož slušie na svaté lidi. A v té řeči napřed pověděné dvojí řečí sobě odpornú vypravuje hřiech a milost; a že hřiech jest zlost největšieho potupenie Boha a oblúpenie z jeho chvály, a člověka zbavuje milosti božie a potom věčného spasenie, ale milost jest užitek najlepší a najvyšší, nepodobný jiným všem užitkóm v nebi i v zemi, nebo pravá milost jest nerozdielné spojenie s Bohem člověka, a v té milosti člověk ztracený od Boha navrácen jest k spasení; a že hřiech na všecken lid uveden jest skrze Adama, prvnieho člověka, ale k milosti navráceni budú všickni věrní skrze pána Krysta; a že apoštol die v této řeči: Když jesti rozmnožen hřiech, nad to rozmnožena jest i milost, to jest počátek Adamova hřiechu přieliš, kterýž skrze jeho syny rozm(89 *a*)nožen jest hřiech, nad to viece skrze pána Jezu Krysta rozmnožena jest milost. Jakož u přední řeči apoštol die, že súd zajisté

*) Doplnil vydavatel.

z jednoho ku potupení, ale milost mnohých hřiechóv ku ospravedlnění: a v té řeči miení neb rozom má apoštol, že z jednoho Adama súd ku potupení každému, ktož se z něho rodí, to jest, že z Adama každý jest potupen porušením hřiecha a počátkem založen jest podlé těla v hřiechu a tak poddán pod hřiech v Adamovi; a ta potupa z Adama na každého spadne, ale milost božie většie jest než to potupenie, nebo každý člowěk přielišně mnohé u počet hřiechy učiní a těm všem má odpuštěnie skrze milost pána Jezu Krysta, jakož teď apoštol die, že z mnohých hřiechóv k spravedlnosti navrácenie jest. Protož hojněji rozmnožena jest milost skrze pána Jezu Krysta než hřiech skrze Adama, nebo kořenem položen jest v každém člowěku hřiech z Adama, ale přielišně rozmnožený hřiech v skutciech zlých odpustí se skrze pána Jezu Krysta. Protož tuto die apoštol: Když rozmnožen jest hřiech, nerovně nad to rozmnožena jest i milost; a ta věc vede člowěka k rozomu, aby poznal své potupenie, v které jest upadl skrze Adama (89 *b*). Protož vede člowěka k vděčnosti ta řeč, nebo mnohé jeho hřešenie má mnohé odpuštěnie skrze pána Jezu Krysta. Pro prvnie se má ponížiti a ostříhati se, vida, kterak jest pozřien smrtí skrze Adama, ale v druhém, nevypravenému milosrdenství božiemu divě se, děkuje, aby nepřestávaje miloval jeho, proto že poslal syna svého, abychom skrze něho zde zproštěni byli mnohých našich těžkých hřiechóv. A potom die apoštol, aby, jakož jest kraloval hřiech v smrt, takéž i v milost (sic) aby kralovala skrze spravedlnost v život věčný. Z prvnie řeči tuto apoštol vynímá: Když jest milost rozmnožena na dařiech skrze odpuštěnie hřiechóv; tehdy spravedlnost jest obdrženie takové milosti, aby v těch lidech, kteří mají požívati té milosti, jakož jest v nich prve kraloval hřiech v smrt, má rozoměno býti, že dokudž vykúpenie pána Krysta nepřišlo jest, dotud hřiech kraloval jest v smrt nade všemi, tak že sú z něho nemohli povstati ani uzdraveni býti skrze nižádnú moc jediné v moci Krystova těla; ale že lidé těžce poddávají se v moc těla hřiecha, byvše již účastni (90 *a*) učiněni Krysta skrze křest a jiné milosti, protož to již těžce jest povstati z hřiechóv, kteréž sú přijeli královstvie v člowěku

po ztracení milosti, přijaté skrze pána Jezu Krysta. Apoštol tuto mluví o kralování hřiecha v těch, kteříž sú prve nikdy nebývali účastni Krysta, ale tak v slepotě a nevěře židovské nebo pohanské byvše posedeni hřiechy tak těžce, že nad nimi královstvie drželi, neb bez miery ti hřiechové těžší sú, jimiž se milost přijatá potupí než ti, ježto skrze opuštěnie zhynuli sú před první milostí. Nebo o těch hřiešiech, kterýmiž se milost přijatá potupuje, die apoštol, že jest nelze obnoviti ku pokání těm, kteříž sú mnohé milosti hřiechy potupili; ale že přielišná slepota posedla jest křesťany a mylnost lživé svátosti, že sú se tak spletli a smiesili sú se s bludy a s hřiechy a s duchovními věcemi a neumějí sebe poznati v tom, protož k tomu hlediece a k milosrdenství božiemu, že jest mnohého slitovánie nad hřiechy našimi, protož jako o právě kajících křesťanech a v nevědomí mnohých milostí potupujících, již musíme tuto řeč vykládati; a proto se móž ještě jim právě hoditi, nebo (90 *b*) u velikém zármutku své viery stojiece hřešili sú, potupujíce mnoho milosti božie. Ač sú to poznali zde hřešiec některými hřiechy proti Bohu, ale tiem sú oklamáni a zatměni škodně, že sú jim s tiem cestu v mylných pokáních ukázali kněžie lstiví, a tak je ukojili v bludiech nečitedlných, aby některých hřiechóv za hřiech sobě nepočítali, a což sú sobě za hřiech počítali, to jim všecko sešlo skrze ústné a lehké zpovědi a skrze mylná pokánie, jakož je naučili lestní kněžie, a na té cestě drželi sú lidi bezpečiece je spasením v tom neznamenitém oslepení, ježto sú v něm stáli, vždy se na dvě straně kolébíce, jedny časy Bohu slúžiece a v druhém své vóle hledajíce, a v té slepotě mnohé dary a milosti božie potupujíce. Protož takovým křesťanóm svedeným takovú lstí móž toto řečeno býti, aby, jakož jest kraloval u nás silně hřiech v smrt, utvrzen jsa jako zámky tvrdými bludnú mylností, takéž poznavše to oklamánie, aby u nás kralovala spravedlnost k spasení věčnému; jakož jest hřiech u nás dosáhl miesta a pan(91 *a*)stvie, abyste jemu poslušni byli jako sluhy porobené pod jeho moc, takéž at spravedlnost obdrží a moc má ve všech stránkách života vašeho. A nebude-li mieti takový křesťan, zkažený mylností,

bludný, takové spravedlnosti, aby v něm královstvie obdržela po prvniem zkažení, tehdy pokusí-li se o spravedlnost malú a necelú, tehdy bude do konce zkažen, nedosáh takové spravedlnosti plné a silné, aby v něm královstvie obdržela a sama již vládla člowěkem ve všech skutciech i v úmyslech jeho. aby jakož jest ve všem byl poddán žádosti těla svého, takéž zase slovu božiemu, což jemu velí to držeti, aby držel, a což se jemu velí varovati, aby se toho střiehl; a bude-li tak poddán slovu božiemu, tehdyť spravedlnost božie obdrží v něm plné královstvie, a zlost dokonce potlačena bude v něm skrze vítězstvie. A taková spravedlnost má kralovati u věčný život, to jest odplatú bude mieti za takovú spravedlnost život věčný, nesmrtedlný a blahoslavený, kdežto bude plnost všeho dobrého a přebývá [nie]*) bez nedostatku. Vážiž řeč dále (91 *b*).

Potom dále die apoštol: Což tehdy dieme, ostanem v hřieše nebo v hřiešiech, aby se milost rozmnožila? Bóh toho nedaj! Nebo kteří jsme umřeli hřiechu, kterak ještě živi budeme v něm? Tu řeč die apoštol odpieraje v ní některých lidí zlému rozomu, kteříž rozom zlý mohli by vzieti v první řeči jeho, ježto die: Když jest rozmnožen hřiech, nad to viece dar milosti božie v odpuštění hřiechóv rozmnožen jest skrze pána našeho Jezu Krysta. A že někto neb jest tak držel neb držeti mohl, když jest po mnohých hřiešiech, nad to viece milost rozmnožena bývá po hřiešiech, tehdy ostaneme v hřiešiech, aby se milost božie po nich větčie rozmnožila, toho rozomu zlého odpierá tuto apoštol takovú řečí řka: Bóh toho nedaj na vaše srdce, abyste tak zle rozoměli daróm božím, aby se viece měli množiti v hřiešiech předešlých, jakoby zlost přivodila nebo rozmáhala se dobrotú. A když apoštol odpierá tomu bludu, tehdy i my s pilností máme rozoměti těmto řečem jeho, že ne z té příčiny božie milost (92 *a*) rozmnožena nad hřiech jest, jako by to hřiech sebú přivodil, aneb proň Bóh své milosti rozmnožoval. Ale v té řeči apoštol oznámil jest milosrdenstvie božie přielišné, ukázav, kterak

*) Doplnil vydavatel.

všickni lidé pozřieni sú hřiechem Adamovým k smrti, a že nad ten hřiech většie milosrdenstvie božie jest, nebo v Adamovi všickni kořenně položeni sú počátkem v hřiechu, ale bez skutkóv hřiecha; ale skrze pána budú rozmnožení hřiechové v zlých skutciech odpuštěni každému, ktož má účasten býti skrze vieru pána Jezu Krysta. A tu milost boží na onen hřiech oznamuje apoštol svú řečí a nedává té příčiny nižádnému tú řečí, aby mněl, by po mnohých hřiešiech se měla rozmnožiti opět většie milost; ale vypravuje tú řečí štědrotu boží, tiem viece zavazuje člověka, aby se již pilněji střiehl od hřiecha, protože béře od Boha tak veliké milosti; a věda, že na počátku první člověk pro hřiech ztratil jest milost boží a skrze milost darmo navrácen jest k milosti, protož nejde milost po hřešení ani se množí skrze hřešenie, ale ztratí ji pro (92 *b*) hřiech ten, ktož jesti ji prve měl, a pomsty za hřiechy dosáhne člověk, nebude-li pokánie činiti za ně. Ale milost božie v kom jest, ta dává příčinu svým bytím v člověku, aby se jie viece rozmnožilo v něm, aby hojně široce rostla v něm, a potom se za ni odplata v nebi množila; a hřiech v komž jest, ten také dává příčinu a svú těžkostí tiehne člověka v jiné mnohé hřiechy a potom pomsta*) věčného zatracenie člověku přivozuje. Protož upřiemo odporný od převrácenie rozom držeti nebo řéci: Tak ostaneme v hřiechu, aby se milost rozmnožila, když nic odpornějšieho milosti boží nenie jediné hřiech, tak že nemóž nikděž milost státi, kdež jesti hřiech; a pro nižádnú věc nebude člověk zbaven milosti božie jediné pro hřiech, a pro nižádnú věc nemóž dána býti člověku milost božie, dokavadž neústupně drží hřiech u vóli. Protož to jest převrácenie smysliti řkúce: Tak ostaneme v hřiešiech, aby milost rozmnožena byla. Die proti tomu apoštol: Bóh toho nedaj, aby ten rozum u vaše srdce vstúpil, tak odporný v pravdě. A potom chtě ještě viece ten rozum potupi(93 *a*)ti, die: Neb kteří sme hřiechu umřeli, kterak ještě živi budem v něm? A tú řečí za nepodobnú věc pokládá to, býti opět v hřiešiech živu pro budúcie rozmnoženie milosti,

*) Rukopis místo pomstu.

když již proto jednú umřeli sú hřiechu, chtiece milost boží obdržeti, kteréž sú mieti nemohli, dokud sú hřiechu neumřeli. Také v té řeči se ukazuje, čím člověk se může dokonce odděliti od hřiechu, a to jest umřieti jemu, ač jeho ovšem nemóž v sobě umořiti, jediné jej v sobě mrtviti; ale sám móž hřiechu umřieti, když má v sobě pravý život milosti božie; ale prostě tělestný člověk, nemaje v sobě milosti duchovnie, nemóž k tomu přistúpiti ani v sobě té milosti mieti. Nebo hřešiti jest svobodně, bez tresktánie podlé těla živu býti a jest státi žádostí na prvniem založení těla svého, vzhóru rostúce a s libostí konajíce skutky těla svého. A nemá-li člověk v sobě jiné moci, jediné moc tu svého přirozenie, tehdy nemóž jiného skutku v sobě mieti, jediné kochati se v těle, rostúce v skutciech jeho a střehúce všudy žádosti jeho v tom, aby své dokonánie vzala v sobě libé věci. Protož má-li člověk přestati od hřiechu, musíť (93 *b*) jemu najprve umřieti, a umřieti jemu nemóž prve, jeliž přijme moc v se duchovnieho života skrze slovo božie a potom, když přenese srdce své od smrtedlnosti svého těla a obrátí je k slovu božiemu a k duchovním a nebeským věcem, aby jim rozoměl a v chut je mieti počel: tehdy slovo božie živo bude a počne svú moc skutečně ukazovati, a hřiech omdlé v člověku pro život duchovní, kterýž se jest urodil v člověku z slova božieho. A tehdy hřiechu umře člověk, když dobrovolně od něho srdcem odstúpí a potupí jej u vóli jako svú smrt a své zatracenie, a počne jej mieti u mrzkost a v nenávist ne podlé vóle těla, ale podlé rozomu; neb když hřiech leží u vóli těla, ta vóle nemóž mieti v nenávisti hřiecha, neb hřiech jest život jejie a dokonánie jejie; protož nemóž v té sama věci proti sobě býti;*) protož podlé rozomnosti a podlé duchovnie moci musí ta nenávist hřiecha státi v těch lidech, kteří sú přeneseni od smrtedlnosti těla svého v duch, ustaveni súce srdcem na sloviech pravdy a moc života jich majíce v sobě, tiť mohú umřieti hřiechu a potlačiti jej moc duchovní (94 *a*) v sobě. A podlé té moci duchovnie apoštol

*) Slovosled rukopisu.

mluví tuto řeč: Nebo kteří sme umřeli hřiechu, i kterak ještě živi budem v něm? Jako by zjevně řekl: Nepodobné jest to, když jest v naší mysli tak umrtven hřiech, bychom jemu opět zase miesto v sobě dali, když sme již skrze dar boží poznali škody své největšie v našem hřešení, a poznali sme těžké potupenie skrze naše hřešenie, a poznali sme ohavnost potupnú v skutciech hřiecha, jenž jest bez kázni a bez studu obcovánie v hřiešiech, také účastni sme učiněni Krysta a mnohých milostí jeho; a proto pro všecko, kterak opět budem hřešiti, tak veliké škody poznavše hřiecha, kterak opět z úmysla pójdem v ty škody, kterak z úmysla takové potupy uvedem na pána Boha, opět hřešiti počnúce, již po přijetí známosti pravdy, kterak opět v ty prvnie nestydkosti oplzlé bez kázni svobodné obrátíme srdce své nechajíce to milosti z Boha pošlé, ježto dává pravé utěšenie srdci a naději k životu věčnému? To všecko musí býti v člověku, má-li umřieti hřiechu, taková poznánie a ty moci duchovnie, by mohl skrze to vyvrci právě hřiech z vóle srdečné (94 *b*); a pro ty pověděně věci má jeho nenáviděti, tak aby v pravdě umřel rozomné vóli jeho, ač jest živ u vóli tělestné. A že apoštol odstúpil jest celým srdcem od hřiecha, protož die: Kterak ještě živi budem v hřiešiech, tak silně potupivše je a odstúpivše srdcem od nich jako od svého zatracenie? A že sú oni, takové věci o hřiechu položivše sobě, za nepodobnú věc měli sú opět hřešiti a jako mrtvému živu býti, takéž jim hřešiti, i mohlo jest v nich pevně státi to dielo tvrdě založené. Ale když člověk ani těmto věcem rozomie ani rozoměti tbá ani takové srdce v sobě má, kterak móž umřieti hřiechu ten člověk, ač někdy slyší, že jest zlá věc hřešiti, pohne se mdle, chtě toho nechati, ale jsa bez založenie, opět néco protivného přijde na něho, zboří v něm to myšlenie? Nebo ne podlé úmysla pravého založen jest byl v tom, ale nápadně skrze příčiny hýbe sebú v tom, jednu počne stavěti a druhé bořiti, a tak nemá v ničemž dokonánie. Protož takový lid nemóž mluviti těchto řečí jako apoštol řka: Když sme umřeli hřiechu, kterak (95 *a*) ještě živi budem v něm? On již pro utvrzenie úmysla mrtev se praví hřiechu, a že proto

již nemóž hřešiti, jako mrtvý dělati; ale necelý křesťan řiedký hřiech mine, neb jest živ hřiechu a zlým obyčejóm, a takový necelý křesťan móž zpět řéci: Kterak hřiechu mózem umřieti, an jest silně živ v nás, maje na pomoc naše rozdělené srdce a milost k Bohu malú, teplú, a lenost velikú a nerozom přielišný k těm věcem; protož bez pochybenie tu jest nelze bez hřiechu býti, neb sám takový nezpósob člowěka jestiť život hřiecha.

A potom dále die apoštol: Zdali neviete, bratřie, že kteří koli pokřstěni jsme v Krystu Ježíšovi, pokřstěni jsme v smrti jeho, nebo spolu pohřebeni sme s ním skrze křest na smrt, abychom jakož jest Krystus vstal z mrtvých skrze slávu otce, takéž i my v novotě života choďme. A tú řečí apoštol vždy onen rozum prve řečený ukazuje, že ti, kteříž sú umřeli hřiechu, nepodobné jest, aby v něm opět živi byli, i pro tu příčinu, kterúž teď die: Neviete, bratřie, že ti, kteří sú pokřstěni v Krystu Ježíšovi a v smrti (95 *b*) jeho pokřstěni sú? A v tom dává rozoměti, že skrze křest, kterýž se děje v Krystu, odnosí a ruší se hřiech v lidech. A tuto dvojí řeč apoštol mluví poráżeje onu řeč, ježto se die: Ostaneme v hřiechu, aby milost rozmnožena byla. A proti tomu prvnie řeč jeho byla jest, že kteříž sme umřeli hřiechu, kterak ještě živi budem v hřiešiech? jako by řekl: Nepodobné jest mrtvým hřiechu vjíti zase v život hřiechu. A túto druhú řečí potupuje ten rozom řka: Zdali neviete, že kteří koli pokřstěni sme v Krystu Ježíšovi, v smrti jeho pokřstěni jsme? A to pro křest, ježto se v Krystu děje, za nepodobnú věc pokládá hřešiti, nebo ve křstu bývame Krysta účastni a v něm se obnovujem a v něho se obláčieme a odstupujeme od ďábla. Protož obnoviece se v Krystu skrze křest, kterak opět skrze hřiech v starý život pójdem a z starého života v ďábla? Nebo ktož jest v hřiechu, ten jest z ďábla, nebo hřiech z ďábla jest. Protož v Krystu obnoviece se opět v starý život vjíti a z starého života v ďábla, to jest veliký blud a zlý rozom. Protož jim die: Zdali toho neviete a nerozomiete té moci, co se děje na křstu? (96 *a*) A tiem je pevněje utvrzuje a

od hřiechóv vzdaluje, ta zavázánie již pověděná jim oznamuje. Ale ještě viece máme této řeči rozoměti, když die: Zdali neviete toho, kteříž koli pokřstěni jsme v Krystu Ježíšovi, v smrti jeho pokřstěni sme? Tomu slušie pilně rozoměti, že v té řeči nic tělestného o křstění v Krystu nepraví, ale duchovní rozom u podobenství mluví tu, když die, že v Krystu a v smrti jeho pokřstěni jsme, to jest u moci smrti jeho. A to dvé některú zvláštnost má: moc smrti Krystovy a podobenstvie smrti jeho. Protož něco o každém zvláště krátce poviem. A že moc smrti jeho, v níž člověk má býti pokřstěn, jest zaslúženie neb dobytie milosti všem, kteříž Boha účastni mají býti skrze moc pána Jezu Krysta, nebo Krystus svú smrtí zaslúžil jest milosti, ježto sú v Adamovi zemřeli a milost boží ztratili; a kteříž z těch uvěřie živú věrú v pána Jezu Krysta, ti užitek vezmú z té viery, že skrze smrt jeho bude jim odpuštěno potupenie, kteréž sú z Adama vzeli, a že to na křstu děje se odpuštěnie a umytie druhého rozenie, jakož syn boží die: Jediné ač se kto druhé (96 *b*) narodí z vody a z ducha svatého, nemóž vjíti do královstvie nebeského. A tu zjevně druhé rozenie ve křstu ukazuje, kterýž křest u vodě a v duchu svatém vypravuje vodu tělestnú, ježto člověka na těle umývá a ducha svatého, ježto na duši poskvrny a nečistoty umývá. A to umytie ducha svatého od poskvrny duše jest dáno skrze zaslúženie smrti Kristovy tomu, ktož v něho věří. A v tom umytí zevnitřniem i vnitřniem děje se druhé rozenie a nové, nebo v Krysta nového člověka musí se obléci ten, ktož se umývá na křstu milostí ducha svatého, zaslúženú skrze smrt Krystovu. A to rozenie jest duchovnie obnovenie a to se musí dieti u vieře a skrze slovo božie, že, nebo kto má křstěn býti, má vieru mieti, a nebo ti, kteříž chtie jiného křstiti; a k tomu rození novému má býti slovo božie, ježto se skrze ně řiedí nové rozenie, jakož die sv. Jakub, že nás jest volně porodil slovem pravdy; aniž nám má protivno a nesnadno býti, že die syn boží o tom rození druhém, že z vody a z ducha svatého mají se lidé roditi. A svatý Jakub die, že slovem pravdy porodil nás. Nenieť to odporné (97 *a*), neb slovo božie a duch svatý nenie

sobě protivné, ale spolu pomocné. Dělaje to rozenie nové jednostajně spolu s slovem božím se učí člověk, aby uvěřil Bohu a srozoměl vóli jeho, a duch svatý čistí duši a umývá ji od poskvrny. A to obé spolu přenáší člověka z jeho porušenie a z smrtedlnosti v nového člověka pána Jezu Krysta a činí jeho účastna Boha. A proto slove křest nové rozenie, nebo v pravdě skrze takové křtěnie v novotu života vcházejí lidé. A že mnoho nesnází jde v tom křstu, některým se to zdá malá a nepotřebná věc, když die syn boží: Nenarodíte-li se druhé z vody a z ducha svatého; a že die to obé: Z vody a z ducha svatého. A na tom dosti jest, ktož se narodí z ducha svatého. Co jemu dobrého voda přidá, kdež duch svatý sám čistí duši? Dosti jest na tom. Krátká odpověď k tomu slušie: Tak jest Bóh řekl a tak chce míti, aby rozenie nové činěno bylo skrze vodu a ducha svatého. A Bóh, ježto všemu rozomie a nade všemi panuje, tak jest nalezl v své radě, a tu cestu člověku vydal, aby po ní šel, chce-li spasen býti. A tak prvuí křesťané rozomějí a vykládají, že voda nesmývá hřiechóv, ale umývá tělo (97 *b*). A jest voda znamenie duchovnieho vnitř umytie, ježto se děje skrze ducha svatého. A když se sejdú spolu ty věci, kteréž k tomu slušejí, tehdy bude křest viera pravá z srdce těch, ktož se chtie křstiti, voda a milost ducha svatého, kterážto milost zaslúžena jest a dobyta v smrti pána Jezu Krysta, a tehdy se děje nové rozenie z Boha podlé řeči Krystovy. Opět někteří řkú: Móž-li spaseno býti dietě, když by zmeškáno bylo nechtěním, ale u příhodu bezvodného křstu a vóli a žádost měli sú, chtiece je křstiti; to vieme, že u vieře jiných děti mají křest přijéti. Protož, móž-li na křstu viera cizie dietěti spomoci, tehdy sú měli vieru a žádost, prve chtiece ke křstu jíti a nemohli sú dojíti pro příhodu, a byli-li sú u pravdě tu vieru a žádost majíce? Já za to mám, že jich vieru prve přijal jest Bóh za děti, než sú příhodu měli. A netoliko tak, ale když sú věrní byli, měli sú v své moci křest vodný, nebo věrní lidé mají svobodu v tom, když mají vieru a dietě, tehdy vodu také mohú mieti ihned, když jest potřebie; protož věrným nemóž se ta příhoda státi, leč by vody nemohli nalézti. Ale diem:

Vieru živú a pravú (98 *a*) lidí věrných křesťanských, ježto sú Boha poznali a bojie se jeho, ne těch křesťanóv s mrtvú věrú, ježto sú plni hřiechóv smrtedlných a zlých obyčejóv, ve všem plni sú slepoty a bludóv a mylností, a tomuto vždy pilně chtie, aby jich děti byly křtěny, a potom, když jich chovají, ihned od počátku zkazie je a nakvasie je svými obyčeji zlými, žraním a pitím nesmierným, mazáním a lísáním a svú vólí, až právě v takovéž obyčeje, jako sú sami, uvedú je. Protož o takových křesťanech i o jich křtu nic nechci vyznávati, ani jeho za pravý mieti, leč pro nedbánie na děti křest zmeškají, leč s velikú pilností okřstiece je, tak nehodně svými obyčeji a hřiechy otrávie je jako jedem. Protož leč sú obmeškali, leč učinili, všecko skrze blud sú činili; nebo to diem, že pro to nehodné dánie křtu všecka viera poražena jest, nebo leckakýs lid jde u vieru, pravdy nemaje, ani jie znaje, ani znáti chtě; protož máme jisté naučenie od Krysta i od jeho apoštolóv, že jediné právě věrným má býti dán křest. Svatý Filip řekl jest služebníkovi králové Kandacské, když žádal křtu od něho: Věříš-li ze všeho srdce? Slušieť, nedie: Le(98 *b*)hce, aby jediné ústy vyznal vieru, ale ze všeho srdce uvěříš-li, slušieť se křstiti; pakli nevěříš ze všeho srdce, neslušieť na tě křest; nebo nové rozenie, jenž se děje ve křstu, nenie dáno těm, kteříž dobrovolně chtie obcovati v starém životu, a netoliko jim nemóž dáno býti, ale oni jeho nemohú vzieti, dokudž obcují v starém životě. Také máme zjevnú řeč pána Ježíše, že on posielá kázat na veškeren svět učedlníky své, řka jim: Ktožť vašemu kázání uvěří a pokřstí se, tenť spasen bude. Poslav je kázat se čtením die: Ktož uvěří tomu čtení, ten pokřstí se i budeť spasen. Protož nebudeť to slovo lehce, ktož uvěří obecnú věrú súsedskú, ale ktož uvěří čtení všemu, s nímž jest poslal apoštoly, aby je kázali všemu stvoření. A v jiném čtení die: Jdúce učtež všecky lidi zachovati ty všecky věci, kteréž kolivěk přikázal sem vám. A ktož uvěří těm všem přikázáním a zachová je skutkem, ten pokřstě se spasen bude. A nedie tak sprostně, aby je učili těm všem věcem, kteréž jest jim přikázal, ale die: Učte je zachovati a držeti ty všecky věci, kteréž kolivěk přikázal sem

vám. A (99 *a*) ktož tomu všemu uvěří a pokřstí se a zachová skutečně, tent spasen bude, a ktož tak živú věrú neuvěří, zatracen bude. Z těch řečí božích máme jistotu, že nemluví syn boží tak sprostně u vieře ústné a obyklé od lidí slepých křesťanských, ježto na mylnostech rozkázaných stojie, a rozličných u vieře bez viery způsob viery držie a pravdu viery tlačie, ale mluví o vieře skutečné řka: Ktožť uvěří čtení a zachová je v skutciech a k tomu pokřstí se, tent spasen bude. A to dlužni sme věřiti a držeti o křstu, žeť musí pravdu poznati skrze slyšenie viery a povoliti jí skutečně, a potom křest i zevnitř u vodě přijieti; neb rodě se znova slovem pravdy nebude odporen křstu z vody a v duchu svatém, ale dokoná to rozenie nové skrze milost ducha svatého, ježto se dává na křstu skrze zaslúženie smrti Krystovy těm, ježto sú napřed uvěřili čtení; ale když sú napřed nepřijeli slova božieho, ale tomu povolují samotně přijieti křest zevnitř u vodě, ten křest jich vodú ostane. Protož podlé řečí Krystových nemá býti dán křest tomu křesťanstvu, ježto sú obykli hřiechóm velikým a nenávidie slova (99 *b*) božieho, aniž ho poslúchají a zakrývajíce ohavnosti svých hřiechóv mnohú mylností, zpovědmi ústnými a pokáními mylnými a jinými skutky, ježto se zdají spasitedlni, ale na mrtvé vieře stojie a vždycky nepřestávajíce hřiechy smrtedlné a z mládí obyklé vždy v sobě mají. Protož křest, jenž jest nové rozenie, má těm dán býti, kteříž sú potupili starý život a v novotě pravdy Krysta následují. A takových lidí děti mohú křest přijieti u vieře otce a mateře, ježto sami plni sú viery; takéž aby všickni ihned od kolébky chovali dětí svých slovy viery, aby s jich tělem viera rostla v nich, kteříž vieru mají věděti dětí skutečně na starostách svých, aby ihned rostly v jich svatých obyčejích. Ale to křesťanstvo pokryté a Bohu mrzuté, nakvašené zlostí jako čbánové octoví, nehodí se jim ta drahá věc dáti, nebo nemohú Krysta účastni býti, ani moci jeho smrti přijieti, obykše se v hřiešiech jako doškové káleti a věrú slepú a mylnú se přikrývati a na ni zpoléhati a v ní se biedně bezpečiti, a z nie v hluboké zatracenie uběhnúti. Ale druhá stránka toho (100 *a*) křstu v smrti Kry-

stově, to jest u podobenství smrti jeho, tak že ten, kto jest ve křstu přijal moc smrti Krystovy a účasten Krysta učiněn jest, ten má nésti na sobě podobenstvie smrti jeho. Protož se die, že v smrti jeho křstěni sme, moc z nie vzemše, i nesem ji na sobě, rány jeho čijíce s ním, podobni jsúce ukřižování na životě starého člověka, jakož se die: Ktož sú Krystovi, tělo své sú ukřižovali s hřiechy a s žádostmi jeho, tak aby život hřiecha jako na kříži přibitý visal, muče se. Jakož mluví apoštol o sobě řka: Nebo já skrze zákon umřel sem zákonu, abych živ byl Bohu, přibit sem na kříži s Krystem, a živ sem již ne já, ale živť jesti ve mně Krystus. Die: Přibit sem k kříži s Krystem; tak podobně jako Krystus v těle svém přibit byl k kříži hřebíky tělestnému, a tu súžen byl bolestmi ukrutnými v těle svém, nemoha hnúti nižádným údem pro to přibitie hřebíkóv, takéž podobně děje se v duchovniem ukřižování a přibití starého člověka, jenž jest člověk hřiecha v těch, kteříž v sobě mají duchovní moc kříže Krystova, jenž skrze tu moc duchovní odjímají v sobě moc tomu člověku hřiecha (100 *b*) a v službu jej porobují duchu svatému, násilé jemu činiece a skutky jeho mořiece v sobě, aby moci neměli ani rostli vzhóru svým nepravým a smrtedlným ovocem, jenž jest pýcha, závist, hněv, svár, rozdělenie, utrhánie a všeliká nemilost, obžerstvie, opilstvie, lakomstvie, smilstvie, nestydatost, lenost, soběvolnost a to, což móž býti toho porušenie v našem těle, ježto se rodí z Adama starého člověka; jenžti skutkové proto v nás slovú starý člověk, neb své založenie a počátek mají v našem těle z Adama, a silné založenie má v nás. Protož apoštol tuto smyslným obyčejem ta diela pošlá z Adama jmenuje starým člověkem; a podlé toho starého člověka die, že jest přibit s Krystem k kříži, tak všecky věřiecie v Krysta uče, aby s ním přibiti byli k kříži, majíce v sobě duchovní moc kříže Krystova a v paměti držiece, že Krystus na svém těle ukřižován jest pro ty zlé skutky, ježto se rodie z Adama, aby v sobě ukřižovali a umořili pomniece, že pro zlé povolenie těch skutkóv porušených umřel jest Krystus, aby také s ním (101 *a*) a pro něho takové skutky ukřižovali v sobě skrze tu milost, která se rodí

v nich skrze moc kříže Krystova, pamatujíce na tu lásku, která jest jeho uvedla na kříž pro naše spasenie. Z toho počínáme srdeční lásku a vděčnost mieti k němu, a porodí-li jeho kříž srdečnú lásku v nás k němu, tehdy ta láska ihned na to potiehne, aby ti skutkové smrtedlní našeho těla na kříži byli přibiti, aby súce živi a svobodni v těle našem, nepočeli opět z nova Krysta křižovati a jeho ran obnovovati. Protož ta milost urozená s kříže Krystova sama jediná umie přibiti na kříž toho člověka smrtedlného, odjímající jemu moc v jeho skutciech smrti a ustavičně mořécí je v jeho počátciech, v hnutích, v žádostech i v skutciech. A že die apoštol: Přibit sem s Krystem k kříži, v tom se vidí bolest a muka, když jest dlúho přibitému na kříži viseti, a nelze pojednú umřieti přibitému na kříži, ale tak dlúho visiece u bolestech mučiti se. A to jest ta těžkost protivná v tom křižování, nebo sílu velikú mají diela starého člověka v našem těle a tisknú a popúzejí srdce k dokonání svému. Protož bolest veliká v tom musí býti (101 *b*), any se mučie ty žádosti, chtiece s kříže sstúpiti, žádajíce povolenie a zproštěnie z té núze, ale milost urozená s kříže Krystova nedá jim odpočinutie, nebo tvrdě přibila jest je bázní boží a slovy božími a úmysly tvrdými k kříži, aby nemohly sstúpiti a nedbá na ně ta milost, ač se sápají chtiece sstúpiti a upějí v svých bolestech, žádajíce oblehčenie; ale milost nedbá na jich úpěnie, nebo vie, že jich život svobodný jest nová bolest ranám Krystovým. Protož nedopustí milost jich zdraví, aby toho, jehož miluje, nesmútila, přepustiti, obnoviti jeho bolesti skrze život zlých žádostí smrtedlných, ježto sú v těle našem. A netoliko to křižovánie s té strany žádostí má býti, ale podlé řeči apoštola, zámutky, protivenstvie, súženie, chudoba, pohaněnie a poniženie pokorně trpiece a na sobě nesúce. Die: Vždycky umrtvenie Krystovo nosme v těle našem. A v tom zjevně ukazuje, kterak se křižuje člověk hřiecha a smrti, kterak se rány Krystovy na těle našem nosie, když po něm vstúpáme v jeho šlépějích, zámutky a puzenie rozličná, nedostatky a práce těla (102 *a*) nesúce a v tom umrtvení jeho nosíme na svém těle. A to miení v té řeči: Kteříž koli

pokřstěni jsme v Krystu Ježišovi, v smrti jeho pokřstěni jsme, to jest berúce jeho milost velikú z jeho smrti na křstu. A opět zase skrze tu milost béřem na se způsob neb podobnost smrti jeho v týž úmysl obláčiece se, pohaněnie, porúhanie, posmievánie jeho na sobě čitedlně nesúce a tak v jeho kříž se obláčiec. A jakož jeho smrt potupenú spatříme, takéž byť i na světě pro něho povolíme všecku chválu i rozkoš, potupenie světa a žádostí tělestných svědecstvie vydává kříži Krystovu, že sme z něho život nalezli, pro kteryžto život pravý a duchovní svój tělestný a porušený mrtvíme a křižujem podobnými ranami jeho kříže. I bude v pravdě křest náš v jeho smrti, když na sobě ponesem znamenie jeho smrti, a to jest právě býti křstěnu v jeho smrti, rány jeho kříže uložiti na své tělo a na jeho žádosti. Ale v okrasách jeho a libostech těla jest svědecstvie, že v křstu člověk nevzal jest v se moci z jeho smrti, ale z ďábla, a v ďábla se jest ob(102 *b*)lekl a jeho znamenie na sobě nese. Takéž děti, když po křstu starý člověk počne se v nich s svými skutky, a dále ruosti skrze zlé obyčeje, skrze obžerstvie a skrze svú zlú vóli a skrze pýchu a neposlušenstvie, tehdy jich křest vodú jest a ony v ďáblu narozeny jsú; nebo ktož činí hřiech, z ďábla jest, a oni od počátku v ďáblu skrze zlé skutky počínají obykati. Otec pospiechá s ním, chtě je na křstu u vodě omočiti, a doma všemi obyčeji strojí je a příklad dává jemu, aby je v ďábla oblekl. Protož což tuto apoštol o křstu v smrti Krystově praví, zlí obyčejové a mnozí hřiechové mrtvého křesťanstva svědčie, že málo toho křstu jest jediné vodný, ježto málo potrvá, jako na husi, ježto se kúpe u vodě a brzo s nie zteče, takéž toto křesťanstvo u vieře mrtvé a mylností oděné. Ale ktož této řeči mohú rozoměti o křstu v smrti Krystově, těm apoštol ještě viece die, že mají býti spolu s Krystem pohřbeni skrze křest. A že ta řeč nenie darmo, což tu mluví o pohřebu, ale duchovnie naučenie a rozomné ukazuje v ní rozom svrchnieho a tělestného po(103 *a*)hřebu, berúce příklad, že ten, ktož jest pohřben, ten jesti s světem rozdělen a již v těle odpočinul jest od úsilé tohoto světa. Protož ten pohřeb skrze křest také praví, že

se děje a tichne podobně po ukřižování pohřeb; a že pohřeben bývá mrtvý, protože nemóž spolku mieti s živými. Takéž ten, ježto jest s Krystem ukřižován světu a žádostem tělestným, ten se nehodí světu, neb jako mrtvý smrdí světu; protož svět budeť jako mrtvého nenáviděti a vymietati od sebe takového člověka. Ale že to ne vždy svrchované jest, že vždy vymietá s sebe člověka, neb někdy svú múdrostí dopustí se toho člověk, že svět potupí jeho a zaslúží toho skutky nemúdrými na světu, že jeho v nenávisti bude mieti; a někdy svět proto potupí člověka, že svého nic nevidí na něm, že jest mrzek jemu, nebo proto že jesti škaredý a potupný, nebo chudý, nemúdrý a neužitečný, ničímž se světu nehodí, a nebo že jest starý. A těmi obyčeji mnohé zamietá svět, jenž z toho chvály nebudú mieti, ale kteří sú pohřebeni s Krystem u prachu hluboké pokory a nepodobností k světu jako zemí (103 *b*) přisypáni; takové jinak svět vymietá s sebe pro jméno pána Jezu Krysta, že netoliko je svět zamietá, ale že oni prve jej zamietají, neb jim jest ukřižován v srdci jako ohavný, nebo jediné bludy a marnost v něm vidie. A oni také světu sú ukřižováni, nic jeho na sobě nechtie mieti, ani se s ním srovnávati, ani u přiezeň vcházeti; protož jako ohavni a ukřižováni světu jsú před očima, a proto svět vymietá je z sebe jako moře mrtvú věc. Protož tuto pohřeb rozdielně s světem rozomie se; netoliko že svět odděluje člověka od sebe, ale že sám člověk žádostivě dělí se od něho jako od nehodného a zlosti plného; protož podlé úmysla dokonalého a podlé pravé milosti kříže Krystova oddělen jest jako pohřebený od světa a mrtvý, jemu všecky marné spolky a tovařistvie jeho a příčiny od sebe odděluje a v nenávisti je maje, srdcem pravým a pozdviženým s nadějí k Bohu se obracuje, v hluboké pokoře nízce jako prachem se zacpaje, a jako prstí pohřebený a zakrytý světu a tak nevidomý jemu a tajný v svých úmyslech před (104 *a*) ním, jako pohřebený oku jeho také ten, ježto jest pohřeben, odpočívá u pokoji, to jest ti, kteříž duchovně sú pohřebeni světu, ti mají v sobě odpočinutie od mnohých zaneprázdnění tohoto světa, umřevše jemu a pohřebeni jsúce péči jeho púštějí od sebe; také

péči těla v žádostech jeho púštějí od sebe, odloživše, pokoj mají v sobě. Nebo když srdečný mysl odloží člověk od hřiechóv, tehdy péče nemá na to, kterak by je v skutciech konal, nedbá na to, kterak by se jiným k libosti v oděvy připravoval a hody jiným strojil, s nepokojem čekaje jich k sobě aneb sám k jiným se stroje, takové i jiné zaneprázdnění s světem aby měl, ale všecko jako mrtvý z mysli vypustiv, což svět v libost a zisk má. Již to všecko upokojeno v těch lidech má býti, aby právě od světa odpočinuli i od žádostí svých, netoliko od jich skutkóv, ale péči jich aby u pokoji měli, daleko se oddělivše od nich a z srdce je vypustivše; ale ktož přistúpě k Bohu, počne jako mrtvý a pohřebený světu duchovní život vésti, a potom se počne zase ohlédati na svět, jemu se (104 *b*) přiměřuje oděvem, pokrmy, noclehy, přiezní, řečemi a jinými příčinami, takový podoben jest k tomu, ježto jest umřel a potom vstana z mrtvých z hrobu i vzal na se příkrov ten, ježto jím umrlce přikrývají, i jal se choditi mezi lidmi, ježto sú jej viděli, ano umřel. Tak divno a hrozno jest i převráceno to, co jest mrtvo a pohřebeno světu, opět zase obživené světu a neštastně zkřiešené z mrtvých ne od Krysta, ale od ďábla. Protož co se tuto mluví o křstu a pohřebu [v]*) smrti Krystově, všechno sú svrchovaná a duchovnie naučenie křesťanóm, když by jim chtěli rozoměti, nebo ku potupení žádostí tělestných a světa kterak zavázaně svrchovaným obyčejem táhnú člověka a zahanbeného křesťana ukazují, kterýž nevisí s Krystem na kříži a kterýž jest nepotupil světa a neodpočinul jest od jeho nepokoje a nenie skryt jako pohřebený vóči světu.

A potom die dále apoštol, abychom, jakož jest Krystus z mrtvých (105 *a*) vstal skrze slávu otcovu, takéž i my v obnovení života chodili. U první řeči mluví o tom, kterak v smrti Krystově pohřebeni jsme a pokřstěni, to jest podobni se jemu činíme skrze křest ukřižovánie žádostem a světu jako spolu mrtvi i pohřebeni, u podobenství on v těle

*) (v) vydavatel.

smrtedlném a my v žádostech porušených těla; ale v této řeči již jeho slavné z mrtvých vstánie vypravuje skrze moc otcovu od života smrtedlného v oslavený život a duchovní. A potom die: Takéž i my v obnovení života choďme. A v té řeči nám ukazuje s ním vstánie z mrtvých prvnie a duchovnie, abychom s ním jsúce ukřižováni podlé starého života, již v nový jeho život oblekli se již v spravedlnost v tom rozomu prve řečeném apoštola, ježto die: Vždycky umrtvenie Krystovo v těle našem nosme, aby život Krystóv zjeven byl v těle našem; a tu miení, že jeho umrtvenie nesem, kříž nesúce s ním, aby se na nás ukázal jeho pravý život a nový bez porušenie, jakož ještě zjevněji ukazuje tento rozom apoštol řka, že já sem (105 *b*) přibit k kříži s Krystem a živ sem ne já, ale živ jest ve mně Krystus. Die, že jest přibit s Krystem na kříži; tu miení podlé starého života ukřižován jest s Krystem; a potom die: Živ sem již ne já, ale živ jest ve mně Krystus. Die, že do smrti hřiecha ukřižován jest s Krystem a živ jest již ne on, ale Krystus v něm, ne on živ podlé moci těla, konaje život jeho podlé hřiecha se zamietá, živ býti podlé moci hřiecha, jenž jest na kříži přibit, ale die: Krystus v něm živ jest. Tu opět nemá rozoměno býti, by v něm nékterak sám Krystus živ byl bez jeho práce a skutku, ale on již mocí duchovní od Krysta danú a věrú jeho jsa zpravován byl jest živ, jakož Krystus chce; a když jeho mocí duchovní stál jest v dobrotě, počítá, že on sám v něm živ jest, když z něho jeho pravý život urodil se jest, protož se zamietá v tom již ne já, to jest ne já podlé toho vlastnieho mého, což jest, v němž sem se urodil z Adama, tu již ne já živ jsem podlé toho rozenie, jenž jest mé přirozené to ohavné rozenie a prokleté. Toho odpiera života vražedlného (106 *a*) a na zatracenie odsúzeného, ale o pravém životu vyznává řka: Ale Krystus svú mocí duchovní živ jest ve mně; a tu zjevně ukazuje, že Krystus ve mně nemohl jest živ býti svú milostí, dokudž on sám živ byl v Adamovi, ale když ukřižován byl s Krystem podlé Adama, tehdy Krystus počel jest v něm živ býti novým a svatým obyčejem aneb životem, o němž tuto die: Takéž i vy v novotě života choďte.

A z toho rozomu móžme vzieti to, že nemóž nový život ruosti v člověku, nebude-li starý s Krystem ukřižován; nemóž nové rósti, nebude-li staré umrtveno. Protož darmo se kto pokúšie, chtě následovati pána Krysta nového člověka, dokud podlé starého Adama nebude ukřižován s ním; darmoť jiná úsilé vede, mně, by duchovní život těmi úsilími přivedl, nebude-li chtieti této bolesti trpěti na kříži s Krystem vise podlé starého života, neb dokud ten živ bude v člověku, dotud Krystus mrtev bude v něm. Protož ukázav apoštol cestu ukřižovánie starého člověka, jíž velí v nový život obléci se, a v tom novém životě kroky pravé (106 *b*) činiti po šlépěji Krystově v milování božiem, v radosti ducha svatého a u pokoji božiem, v trpělivosti, v dlúhočekání, v štědrotě, v tichosti a věrnosti i v skrovnosti i v čistotě. Toť jsú skutkové nového života pána Jezu Krysta, toť jest choditi v novotě života, jehožto s prací musí dobývati, jakož starý s bolestí musí křižovati; a nepodstúpí-li práci a bolesti, ostaneť v starém, ježto jest do pekla odsúzen.

A potom dále die apoštol: Nebo poněvadž spolu štěpeni učiněni jsme v podobenství smrti jeho, spolu i vzkřiešeni budem, to vědúce, že starý člověk náš spolu ukřižován jest. Die: Poněvadž spolu štěpeni jsme v podobenství smrti jeho. A že to, což štěpeno jest, řiekáme, že zlepšeno jest něčím lepším než samo jest, spolek jednostajný maje s ním, takéž miení nás v tom, když die: Když spolu štěpeni sme u podobenství smrti jeho, to jest podobný způsob nebo byt jeho smrti na sobě nosiec, podlé těch řečí jeho napřed pověděných, abychom ukřižováni a pohřebeni s ním byli a s ním z mrtvých vstali a v nový (107 *a*) život se oblekli; a když jeho tělestné ukřižovánie a pohřeb činí nebo nese podobenstvie našeho duchovnieho ukřižovánie a pohřebu, a jeho tělestné oslavenie našeho duchovnieho obnovenie drží podobenstvie: tehdy tiem obyčejem spolu štěpeni budem v podobenství smrti jeho podobně s ním ukřižováni a pohřebeni a obnoveni, tak jakož jest pověděno, tehdy budeme zlepšeni v tom štěpování, nebo na kořen vinný a velmi dobrý budem vsazeni, a přijmem

moc duchovní z něho a ponesem ovoce chutné žádostí nebeských, myšlení sladkých o jeho umučení a snaženstvie veliké v dobrých skutciech, naději velikú k Bohu, želenie hřiechóv, pochotné obcovánie mezi bližními, slitovánie nad núzí bližních a milovánie prospěšné bližním, toť se vše urodí v nás, budem-li s ním štěpeni v smrti jeho a na kořen vsazeni, abychom pravú moc duchovnieho života vzali z něho. Potom die také: Spolu i vzkřiešeni budem, jakož spolu mřeli sme, on podlé tělestného života a my podlé Adama smrtedlného, takéž spolu zkřiešeni budem k životu blahoslavenému (107 *b*), on již prvorozený z mrtvých vstane a my potom; ale že ne darmo die: Budem spolu vzkřiešeni, nebo všickni budem vzkřiešeni, ale ne všickni s ním vstanú, ale ne všickni se změnie; kteříž sú zde neproměnili starého života v nový, tiť se neproměnie od své smrtedlnosti porušené a hrubé v život oslavený s Krystem, ale tak podlé své hrubé hovadnosti budúť zatraceni. Protož pro utěšenie věrných die: Budem-li spolu s ním štěpeni u podobenství smrti jeho podobně k němu, umřeme-li starému člověku, takéž spolu radostně budem vzkřiešeni k věčnému životu, Boha účastni jsúce; budem-li s ním trpěti, také budeme s ním kralovati po vzkřiešení z mrtvých, nemajíce umenšenie ani nedostatku v ničemž, vším vládnúce jako králi nebeského královstvie, již ne chudi, ale prve byvše chudi, již tehdy jich bude nebeské královstvie, spolu jsúce ve cti s králem nebeským, jakož zde s ním spolu posmievání byli. A potom die apoštol: To vědúce, že starý člověk náš ukřižován jest, to vědúce z prvních řečí i z té, když spolu štěpeni sme u podo(108 *a*)-benství smrti jeho, podobně v smrti duchovní k jeho tělestné majíce se; a odtud móžeme věděti z toho, co se bude potom praviti, vieme a věděti máme, že jest spolu s Krystem náš starý člověk u podobenství ukřižován. Pakliť nenie, tehdy brzy s ním pospěšme na kříž, prve nežť hruda našeho slepenie rozspe se*) a s jeho prokletím nás do pekla s svým bludem uvede; protož ne darmo die: To vědúce a s největší pilností

*) rozsype se.

k tomu srozomějte, což se mluví tuto o starém člověku, neb pilnějšie věc jest tomu srozoměti a poznati než všemu běhu hvězd nebeských a než užitku všech koření zemských, a rozoměti najprve, co jest to starý člověk. A že sem již prve několikrát mluvil o starém člověku, jenž nenie někaký muž z daleka přišlý a velmi starý a zlý, abychom jeho ukřižovali jakožto nepřietele, ježto nám škodí nic, ale Adam slove starý člověk proto, že jest první všech, a proto že on, sstarav se, umřel jest, a vše, co se z něho rodí, stará se a hyne; a proto že jest odstúpil od Boha přestúpiv jeho přikázanie a porušil se hřiechem, a upadl u pro(108 *b*)kletie a ve mnohú biedu a v smrt, a porazil všecko pokolenie hřiechem a smrtí a týmž prokletím, v kteréž sám upadl jest: protož, což se z něho rodí, smrtedlné a prokleté jest. A že my všickni podlé těla z hřiechu rodíme se z něho a bývámo poráženi u počátku jeho hřiechem a porušením a nepřijdeme-li k novému rození skrze pána Krysta, tehdy na věky Boha neuzříme pro jeho přestúpenie a již pro své mnohé. — Protož svatý Pavel krátkým slovem a smyslným obyčejem nazývá ten hřiech a to porušenie, ježto je béře člověk z Adama v tělo své, tomu on die „starý člověk", ač sú mnohé zlosti, ježto je béře vše z Adama kořenně; ale on všecko spolu béře pod to slovo „starý člověk", nebo z onoho všickni základně rodie se a moc velikú mají v těle našem, nebo v nich tělo počátkem založeno jest; protož vždy rostú a silně tisknú člověka k dokonání svému, a když se dokonají žádosti povolením, tehdy v smrt uvedú člověka, jakož die sv. Jakub: Žádost když se počne, rodí hřiech, a hřiech když dokonán bude skrze povolenie (109 *a*) a skutek, porozuje smrt. A ty žádosti mnohotvářné a bezmála ustavičné sú v tom těle, ježto jest v hřiechu založeno, silně tisknúce člověka libostmi, zápaly ohnivými; a to všecko porušenie, ježto se rodí z Adama, nazývá teď apoštol starým člověkem řka: To vědúce, že starý člověk náš spolu ukřižován jest s Krystem tiem obyčejem prve řečeným, když v koho přijde světlo božie, v koho vlité shóry v duši od otce světla a skrze slovo pravdy, tehdy z toho poznáme, a viera živá se zarodí

v člověku z toho slova již pověděného, tehdy milost prvé řečená, ježto se rodí s kříže pána Jezu Krysta, kterážto na křstu nebo v slovu božiem anebo v jiných dařiech dána bývá člověku, ta svú mocí silnú tepe toho starého člověka a prokletie božieho plného na kříži jeho moc potlačiec, aby sebú nemohl vlásti po své vóli kráčeje, po své vóli maje člověka k smrti, kdež sstúpí tú šlépějí, smrt po sobě ostaví. Protož ta milost kříže Krystova rozená, ježto miluje rány jeho, ježto sú jí život a nenávidí člověka toho smrti, protož ujmúcie súd boží sprave(109 *b*)dlivý, jako kladivo těžké, přitepe toho člověka smrti v jeho dielech: najprve pýchú jako hřebíkem; tiem slovem pilně se varujte od každého lakomstvie, nebo život lidský nestojí skrze hojnost zemských věcí; obžerstvie: tiem slovem pilně se ostříhajte, aby srdce vaše nebyla obtiežena obžerstvím a opilstvím a pečí tohoto světa; smilstvie: tiem slovem sám Bóh bude súditi smilníky a cizoložníky. A opět smilstvie i také všeliká nečistota nebuď jmenováno mezi vámi, jakož slušie na svaté; neb smilníci a lakomci nebudú mieti dědicstvie v království Krystově a božiem, velebnost a krásu tohoto světa potupením kříže Krystova. A tak každú nohu i ruku žádostí a skutkóv má čím ta milost přibiti tomu člověku smrti držécie kladivo súdu božieho a hřebíkóv dosti má, jenž sú slova božie, neb ten člověk starý a smrtedlný má mnoho noh a rukú, jako stonožka mrzutá a ohavná, ježto jimi kráčie na zatracenie, ostavuje po sobě všudy šlépěje smrti; ale milost ta, ježto se rodí s kříže Krystova, ta má největšie (110 *a*) utěšenie z ran jeho a v ranách jeho, tať nedopustí jemu těmi šlépějemi kráčeti, nebo jeho šlépěje obnovují rány Krystovy. Protož na to jediné neprázdniec a o to pečujíc, ta milost nedopustí nikam kročiti tomu člověku smrti, neslituje se nad ním, přimlátí jeho a súží těžkým kladivem súdu božieho, aby se hnúti nemohl, aby tu úpěl u boletech svých; a netoliko tak sužuje jeho duchovnie trápenie a přibitie jemu činiec k kříži, ale zevnitř úsilím, súžením, zármutky, utrpením a všelikým pokušením s dobrého úmysla sužuje toho vražedlníka v těle a nepřietele kříže Krystova, a ještě viece, že netoliko ta milost zápovědi

božie vážéc přitepe toho člověka smrti na kříži, ale pro naději, kterúžto má k budúciemu životu, tuť nám uvalí jako kámen těžký, viece ještě z té strany pro tu naději. Chtiece tudy velebnější odplatu v nebi mieti, čím větčie násilé tomu člověku smrti bude činiti, všecka potupenie kříže Krystova na něho uvodiec, aby se nemohl velebiti ani svobody mieti v svých cestách, nebo spolu s Krystem má ukřižován býti (110 *b*) podobně jemu, jakož on pohaněný, posmievaný, bolestivý a plačtivý na kříži visel jest, takéž náš starý člověk spolu s ním rovné rány, bolesti a potupenie musí podstúpiti, aby on již nebyl živ, moc svú ukazuje v nás skrze zlé skutky, ale aby Krystus skrze svú pravdu a svój duch živ byl v nás. Pakli my Krystovi slúžiti chtiece, nerozomieme tomuto a s tiem hledáme chvály a přiezni od lidí, pokoje a svobody v těle a chlubíme se na světě mnohými věcmi, tehdy ten člověk smrti živ a svoboden jest v nás prospievaje v svých dielech. Ale učme se tomuto, žeť die: Spolu s Krystem podobně ukřižován jest, opatřme jeho ukřižováníe, žeť jest beze cti pohrdaný a všecken súžený a bolestivý byl, a my s ním spolu týmiž ranami a potupami svého vražedlníka máme ukřižovati, ale nižádný ze všech lidí neučiní jemu toho jediné ona milost, ježto se rodí s kříže Krystova; jiní všichni nad ním se smilují a pustie jeho s kříže. A což diem tuto o těch věcech, z vieryť držím, že jinak to nepójde, neb jediné veliké srdce a vysoká mysl a pozdvižená k Bohu (111 *a*) musí býti v člověku, má-li starý a krvavý člověk ukřižován býti, jenž má stolici v našem srdci, a tělo naše má založenie své v něm. Protož malé a teplé srdce neučiní tomu nic, aby se proti takové síle postavilo, musí tu býti síla ducha svatého, ježto jest nad sílu člověka, ne tak aby ovšem někaká těžkosť tělestnie byla, aby jie nemohl pro mdlobu těla snésti, ale v tom záleží těžkost ta, býti proti tomu a rušiti to, v čemž všecka žádost duše i těla stojí, to jest se kaziti a proti sobě bojovati, a to jest příkré a všem skutkóm pod nebem nepodobné. Protož musíť to silú boží jíti nad moc přirozenú člověka, aby to křižoval, čemuž žádá hověti, v čemž rozkoš mieti, co by rád ostřiehl, aby v škodu nepřišlo, toho nená-

viděti musí a rozhněvati se naň, aby je mohl na kříž přibiti, nelituje jeho; a to jest přikázanie syna božieho, nenáviděti toho života starého z Adama rozeného, a ktož se nad ním slituje, tenť stratí jej. Protož již túto dokonalú nenávistí musí jeho nenáviděti, když bez litosti má jeho na kříž přibíjeti a u bolesti jeho zdravého a veselého uvésti, toť musí právě osviecen jsa člověk shóry s(111 *b*)větlem božím poznati, že to jest jeho nepřietel smrtedlný: člověk smrti a zatracenie jeho; a proto aby jeho mohl nenáviděti a jeho život vražedlný na kříž přibiti, protož musíť se ten z Boha naroditi, jakož jest řečeno: Všeliké, což se jest narodilo z Boha, přemáhá svět i žádosti jeho. Protož samo božské rozenie má moc nad tiem, aby starý člověk byl ukřižován.

A dále die apoštol, aby bylo zkaženo tělo hřiecha, abychom dále neslúžili hřiechu, neb ktož jest umřel hřiechu, spravedliv učiněn jest od hřiechu. Z prvnie řeči tato se rodí, když u první řeči die: To vědúce, že starý člověk náš spolu ukřižován jest. Potom die, aby zkaženo bylo tělo hřiecha; někdy lid mnohý, ježto se svorně sjedná v zlosti, jako údové těla spolu sú sobě pomocni v zlosti k slovu těla hřiecha, a protož jest Krystus v starém životě ukřižován, aby to všecko tělo hřiecha zkazil, ne křížem tělestným, ale věrú, aby potom nebyli tělo hřiecha, ale aby jeho (112 *a*) tělo bylo svorné v duchu svatém. Také tělo hřiecha nazývají množstvie hřiechóv v jednom člověku neb ve mnohých lidech, ježto se držie spolu jako údové těla pomocni jeden druhému; a to tělo hřiecha bývá zkaženo skrze ukřižovánie starého života Krystova.*) Ale my tuto máme hleděti k úmyslu apoštola na první jeho řeči hlediece, když die najprve: To vědúce, že starý člověk náš ukřižován jest, aby bylo zkaženo tělo hřiecha; a z toho zjevno jest, že ta řeč nenie kromě nás mluviec o někakém tělu hřiecha jiném než našem; protož v nás má býti zkaženo tělo hřiecha. A snad někto die: Tehdy naše tělo jest tělo hřiecha; a jestliť ono tělo hřiecha, to jinak

*) Rukopis.

nemóž zkaženo býti, jediné se zabiti musí, jinak ono nemóž zkaženo býti. Ale v tom nenie pochybenie, že naše tělo jest tělo hřiecha, nebo počato i narozeno jest v hřiešiech, a potom vší svú váhú tiehne se v hřiechy; a však proto nemá smrtí zkaženo býti, a v tom má kaženo býti, v čem má sílu a prospěch k hřiechu, aneb takto ten rozom: V tom kaženo má býti, (112 *b*) v čem by u pravdě mohlo řečeno býti: Tělo hřiecha v té straně kaženo má býti; protož smyslně musí rozoměno býti tomu kažení těla. A že tu, kdež jest, anebo s které strany jest tělo hřiecha, z té strany zkaženo má býti, protož pevný rozom musíme vzieti, když starý člověk v našem těle stoje móž býti ukřižován a tělo živo ostane, též tělo hřiecha zkaženo bude bez smrti těla, nebo jeden rozom jest o starém člověku a o tělu hřiecha; neb starý člověk jest hřiech v těle našem, jenž jest vsát v tělo naše z Adama, starého člověka. A což móž toho člověka porušeného býti v těle našem z Adama vzatého, to teď nazývá apoštol starým člověkem, proto že se z něho rodí ta zlost a to porušenie, a což nazývá starým člověkem, tomu teď die apoštol: To vědúce, že starý člověk náš spolu ukřižován jest, aby bylo zkaženo tělo hřiecha. Protož když jest ukřižován ten člověk starý v těle našem těmi již pověděnými obyčeji, tehdy tělo hřiecha zkaženo jest, to jest v té straně, kdež jest jeho moc a prospěch v hřiechu byl, v té (113 *a*) straně tělo zkaženo podlé moci své, kdežto v hřiechu počato jest, tehdy v svém počátku hřiechem posedeno jest, protož jeho moc najprvnie a největšie jest hřešiti z svého přirozenie. A když ten hřiech v našem těle jest starý člověk, ten již jest ukřižován a nemá moci k svým skutkóm, neb na kříži visí jsa tak v těle; a když tak v těle jsa bez moci a bez svého vlastnieho diela, protož tehdy i tělo s ním jest potřieno v té moci, z niež se hřiech rodí ustavičně. A když hřiech v těle stoje na kříži visí, tehdy tiem obyčejem zkaženo jest a nepožívá své vlastnie moci z hřiechu aniž jie má, neboť jest přibita na kříži i svú žádostí, že sebú nemóž vládnúti podlé moci hřiecha. A tak jest již zkaženo v té moci, v níž hřiech své miesto má, že nemóž hřiecha ovšem zadati ani činiti, ač se trhá nepokojně

a úpie na kříži vise, ale když jest přibit pevně úmysly tvrdými a bázní boží a slovy jeho, nemóž sstúpiti aniž v žádosti prospěchu mieti; protož znamenitě die, aby bylo zkaženo tělo hřiecha. Tělo spravedlnosti božie nemá kaženo býti ani které potřeby, protož (113 *b*) miení, že tělo podlé moci hřiecha zkaženo bývá v té straně, kdež jest svú moc a prospěch mělo v hřiechu ukázati. Tu moc jemu kříž odjímá, nebo jest mocí kříž v té straně, v kteréž by hřiechu mělo živo býti a v něm silně státi; protož jediné tělo hřiecha se kazí kdež by hřiechu svému domáciemu mělo živo býti, tu jest, zkaženo, ale v každé spravedlnosti boží a v každé potřebě jeho moc jemu ostává. A ještě viece když jest zkaženo tělo hřiecha, tehdy učiněno jest tělo spravedlnosti, jako vrba od přirozenie jest hořka a střežíce jí vrch i štěpě ji, vsadiece na ni dobrého štěpu vrub, i ponese ovoce ne ze svého kořene, ale z toho, kterýmž jest štěpeno, takéž tělo naše na kříži vise s Krystem moc svého přirozenie tratí v skutciech hořkých, planých a potupených, ale bývá poddáno skutkóm spravedlnosti z jiného kořene je bera; protož podlé moci hřiecha tělo zkaženo bývá, přibito jsa na kříž. Potom užitek toho zkaženie ukazuje apoštol řka, abychom dále hřiecha nezkazili; a to jest užitek v tom, že jest (114 *a*) tělo hřiecha zkaženo, aby moci v hřiešiech nemělo. Nebo kdyby moc hřiecha přibitím na kříži v těle našem nebyla zkažena, tehdy hřiech sa v něm prost a svobodu maje, tehdy ujme silně v moc, a panstvie obdrží ve všech skutciech a podrobí sobě všeho člověka v moc a bude vládnúti jím a povede jeho po sobě; a on bude sluha robotný jeho, jakož die syn boží: Ktož činí hřiech, sluha jest hřiechu. Protož apoštol cestu jednu ukázal jest lidem, kterúž jdúce mohú užiti služby hřiecha, to jest starého člověka přitepúce na kříž, aby neměl moci v těle; ale že jest těžko na kříži viseti, protož lidé radějše hřiechu slúžie než na kříži visie. A z toho dvého vždy jedno musí býti, nebo jest s Krystem viseti na kříži anebo jest hřiechu slúžiti. A v kterýž čas anebo v kterém skutku nebo v kterém miestě nevisíme s Krystem na kříži, tehdy vždy hřiechu slúžíme. Nebo když my hřiecha mohúce

nepřitepem na kříži, tehdy on nás přemóž a porobí nás sobě v službu. A ta věc nikdy nemóž u pokoji státi, jelikož některá přemóž (114 *b*) a panstvie obdrží, tuž se upokojí. Ale že jesti těžko na kříži viseti, a to neznámo lidem, co jest hřiechu slúžiti, protož upokojí těla bezpečně a bez strachu slúžie hřiechu, co jich břichu slúží skrze lakotu a obžerstvie, a tak lajnu klanějí se polapeni súce žádostí břicha svého, co jich smilství, a tak ženám klanějí se pro smilstvie v jich těle vším srdcem stojiece a v stydkosti jich těla libost majíce, a to jich Bóh jest. A tak všickni lidé, kteřížto nevisie na kříži s Krystem, skrze někaké ohavné libosti hřiechu slúžie a skrze hřiech ďáblu, a tak přielišnú křivdu činie stvořiteli, slúžiece skrze hřiech ďáblu. A neznají toho lidé, kterak potupné věci slúžie, nerozomějíce své žádosti, kterak jí ďábel jímá a uvodí sobě v službu skrze lahody tohoto světa a jich těla; vše to spí v lidu. Protož ne darmo apoštol tak pilně mluví o ukřižování starého člověka a o zkažení těla hřiecha, jediné proto, abychom dále hřiechu neslúžili; nebo dokud se to ukřižovánie u pravdě nestane, a tělo hřiecha takovým během zkaženo nebude, aby jemu moc hřiecha na kříži odjata nebyla, dotud vždy v modloslúžení sta(115 *a*)nem jsúce porobeni pod žádost hřiechu a potom v službu ďábla a v rúhánie Boha poddáni budem. Protož znaje tyto škody apoštol die, abychom dále hřiechu neslúžili, nebo již dávno ďábel od počátku skrze žádosti hřiechóv porobil jest sobě lidi všecky v službu, ale když jest ukřižován Krystus, vyprostil jest to z jeho služby, aby již dále hřiechu neslúžili, ale samému milému Bohu. Protož nebo jest pod jho hřiecha podniknúti a býti služebníkem ďáblovým, anebo ukřižovánu býti s Krystem podlé starého člověka a býti služebníkem božím. Jiného z toho dvého nemóž naleznúti. Protož potom die apoštol: Nebo ktož jest umřel hřiechu, spravedlivý učiněn jest od hřiechu. Kto jest umřel na kříži s Krystem podlé starého člověka, ten již spravedliv jest od hřiecha, točiž přestal jest a nečiní jeho, a neslúží jemu viece. A tu zjevně ukazuje, že nižádný nikterakž nemóž hřiecha ostáti, ani se jeho varovati a ostřiehati ani miestem ani příčinú ani kterú

jinú věcí, jediné ač povolí-li umřieti hřiechu na kříži s Krystem, tehdy od něho spravedliv a nevinen bude. Protož darmo jest (115 *b*) na hrdlo kápi potupenú vzieti a ve zdech se súkromě zavřieti, jenž jest znamenie odlúčenie a potupenie světa, když žádost světa a chvála jeho živa jest v srdci; darmo pústenník běží do lesa v tvrdé věci těla, ježto jest příčina čistoty a chudoby, když lakomstvie a smilstvie jest v něm živo. Též jiné úsilé darmo jest o duchovní život, modlenie, posty, poslúchánie slova božieho mnohé a časté; a tak všecky práce, což jich móž býti o duchovní život a o jeho prospěch, nic nemóž platno býti, neumře-li člověk hřiechu s Krystem na kříži. Nebo mnoho věcí dosti tvrdých snesú v tom duchovenství rozličtí lidé mnějíce, že prospějí aneb spasenie tak dočekají; ale však ani prospěchu ani trvánie do konce móž se viděti, nebo nenie napřed smrti této hřiechu, jakož sami hřiechové vydávají svědecstvie o nás, když jich život v skutciech zjevně shledává se v lakotě, v netrpělivosti, v svářiech, v přiezni světské, v chlúbě, v lenosti a v nenávistech a v jiných libostech těla; toť jest svědecstvie zjevné, že v takových lidech starý člověk živ jest. Protož (116 *a*) nemóž v pravdě o to státi člověk, oč se pokúšie s jiné strany, neumře-li hřiechu najprve podlé těchto řečí apoštolských; a že hřiechu umřieti musí najprve v úmysle skrze poznánie pravdy, ne s toho diela, ovšem slepý a tělestný člověk nemóž dělati, ani se dvojím srdcem, ježto jest v sobě rozdělen v úmysle, chtě něco získati podlé světa a něco podlé Boha, a tak na nižádné cestě nepostaví se celým úmyslem, protož musíť býti pravé světlo duchovnie vnitř, aby sobě srozoměl člověk a shledal sám se, aby urozoměl pokušením a hřiechóm, kterak jimi porušen jest a vzdálen od Boha skrze ně tak velmi, že nenie nižádných škod pod nebem jediné hřiechové, ježto člověka tak těžce ohyzdie Bohu a oblúpie jeho na duši a uvedú jej v zatracenie, neumře-li jim prve. To vše právě má poznati o škodě hřiechóv, co zlého činie člověku, a potom ze všeho srdce má odstúpiti od nich a potupiti je, poznav jich škodu. Protož najprve v úmysle celém má od nich odstúpiti a mrzkost je mieti; nebo to jest hřiechu umřieti,

v úmy(116 *b*)sle jimi zhrzeti a potupiti je. A že mají založenie silné v těle, hnutie žádostí, puzenie plzské mysli té musí ukřižováno býti, tak jako sem prve o tom mluvil, a tak již moci nebudú mieti, nebo člověk starý a smrtedlný jest ukřižován a potupen a již nemá moci. Jakož sám pán Ježíš o tom umření die: Jediné ač zrno obilné v zemi uvrženo bude a umře, tak užitek mnohý přinese, jinak samo bez užitka ostane, neumře-li. A z toho vědomé jest, že užitka duchovnieho nemóž nésti srdce živé světu, ale umřietiť najprve musí. Protož teď zjevnú řeč máme, že ten, ktož jest umřel hřiechu, ten jest spravedliv učiněn od hřiechu, to jest přestal jest tepruv právě nehřešiti ten, ktož jest umřel hřiechu. Neb to slovo ten rozom má: Spravedlný od hřiechu nevinen hřiechem proto, že jest právě v tu chvíli přestal skutečně od hřiechu, když jest umřel hřiechu, nebo ta věc nemóž svého diela přestati, dokud se ta smrt nestane; dokud jeho právě nepotupí a neukřižuje člověk, dotud vždy roste vzhóru skrze zlé skutky; protož tepruv umra jemu počne pravú nevinnost mieti, tú smrtí jsa zproštěn (117 *a*) od hřiechu a přestávaje tu chvíli od služby hřiecha, když umierá jemu. A to jest velmi znamenité mezi vší řečí, že nemóž prve nevinnosti od hřiechóv mieti, je-liž jim umře a křižovati je s Krystem bude, kaze tělo hřiecha, a nemóž dotud od jeho služby zproštěn býti, dokud člověk starý u bolestech tvrdě na kříži přikován sa neúpie v núzi své.

Potom dále die apoštol: A poněvadž sme umřeli s Krystem, věříme, že také spolu živi budeme s ním, vědúce, že Krystus vstav z mrtvých, již neumře; smrt jemu viece panovati nebude. V té řeči najprve apoštol vypravuje společnú smrt věrných s Krystem a potom společnú odplatu v životě věčném, řka: Když sme umřeli s Krystem; my podobně k němu, on podlé tělestné smrti v těle svém byl jest ukřižován, a my duchovně podlé starého člověka a tělestně mnohé rány a umrtvenie jeho nosiece vnitř na svém těle, on za hřiechy mnohých, a my hřiechem mnohým, a tak podobnost a společnost v smrti máme, aby on jako hlava najdóstojnějšie po-

čátek ve všem držel a tělu svému du(117 *b*)chovniemu cestu příkladem ukázal tak po sobě jíti. O tom die: Věříme, že také spolu živi budeme. Protož skrze vieru předcházejí trpkými věcemi ony budúcie a dokonalé hojnosti plné. A v tom jest věděti užitečnosť viery, co činí u věrných lidech, a že pro budúcie dobré vede je u přítomné zlé, pro budúcie živu bytie s Krystem vede je u přítomnú smrt s Krystem. Protož viera dobře způsobuje ty, ktož sú živi v ní v časném životě, odjímá od nich rozkoš, utěšenie, pokoj tělestný, svobodu a štěstie tohoto světa a vede je v chudobu, zámutky a v pláče; také vede je ta viera v ctnosti, v dobré a milé obcování mezi lidmi, aby veškeu život věrú zpravovali, nehlediece, kterak lidé tekúcí v žádostech a v milostech tohoto světa a v zlých obyčejích obcují okem těla svého zpravujíce to všecko, minú ty, ježto sú z viery živi. A to vše viera v nich dělá proto, aby zde společně a podobně ku pánu Krystu obcovali a umřeli s ním, žádajíce věčně s ním život neporušený mieti, jakož tato řeč apoštolova (118 *a*) jest: Když sme umřeli s Krystem, věříme, že také spolu živi budeme tiem životem pravým, jakož on po smrti život nesmrtedlný přijal jest, a my i mysli již nové a nesmrtedlné máme, a z těch úmyslóv skutky upřémné a tak s ním nový život jako z mrtvých vstavše budeme mieti. A jakož on potom posazen jest na pravici boží, takéž i my věřme, že s ním tam živi budem, měvše zde s ním spolek v smrti; i věříme, že tam s ním živi budem, kdež smrti nebude nikděž, kdež sám život dokonalý a nesmrtedlný panuje, nikdáž proměny ani konce nečekaje, nižádného nedostatku nemaje, ale plnost všech hojností v svém Bohu mieti budem na věky. O tom životu teď die: Věříme, že také s ním spolu živi budeme. A to jest veliká věc věřiti člověku nemocnému a plnému hubenstvie a porušenie o takovém bohatství zevně, za malým co sem vejde, a tak blahoslaveněje na věky držeti bude. A ta viera, by byla v nás, co by nám dobrého přinesla, kteraké snaženstvie v dobrých skutciech, kteraké ostřiehánie svědomie od poskvrněnie tohoto svě(118 *b*)ta? A ovšem svět tento zmálel by v srdci, a žádost jeho, a ihned by žádost pravá táhla s něho

takové lidi, jako bez bydlé svého do onéno vlasti živých, kdež s tiemto pánem ukřižovaným společnú odplatu mieti budú podlé své viery. Ale když nenie této viery a naděje, tehdy u pokrytství, v lenosti, v roztrháních mrzkých srdce svého, u péčech tělestných, v rozpači strápené, v hořkosti a nevěrnostech, neužitečně časy mrhajíce den ode dne jako za dluh skutkóv svých odbývajíce beze všie milosti, nebo jich viera tato nevede ani zpravuje v jich skutciech ani jich těší naděje budúcie, ale jako větrem nezkušeně ke všemu neseni bývají. Potom die apoštol: Vědúce, že Krystus vstav z mrtvých, již neumierá, smrt jemu viece panovati nebude. V té řeči apoštol oznamuje, že Krystus již vstav z mrtvých již potom na věky nemá umřieti, ani smrt které moci nad ním bude mieti, neb jednú té všie biedy odbyl jest, jakož všem lidem jest ustanoveno jednú umřieti, a potom věčně bude kralovati za to, že jesti (119 *a*) přemohl smrt, také již viece nebude umierati pro to, nebo proč jest jednú trpěl smrt, to všecko jedním umřením dokonal jest; a že za hřiechy lidské trpěl jest smrt a tú jednú smrtí plné spasenie všem lidem učinil jest těm, ježto sú s počátka světa byli, i těm, ježto na konci světa budú, tak že by na každý den za ně umieral, viece by nemohli požiti všech jeho smrtí než této jednú požívú. Nebo tak dokonalá plnost v jeho smrti, že každý na světě má v ní všecko své dobré, což jeho potřebuje a což jeho móž vzieti, protož s potřeby spasenie lidského nemá proč umierati viece, a z své potřeby také; a že jest tak jeho panstvie a moc povýšena již po smrti, že, ač by kto mohl nalezen býti jeho nepřietel a chtěl by jemu smrt učiniti, ten nebude nižádný tak silný, by se o to pokusil, neb pán nebe i země jest, také by již to mohlo býti, že by kto mohl mieti moc nad ním, aby jemu smrt učinil, ale sama smrt nemá moci nad ním, nebo tak jest velebně oslaven v svém člověčenství, že jemu nemóž nic učiniti žádná věc, kteráž činí smrt; ani v jeho těle móž býti smrt, (119 *b*) nebo již ta všecka smrtedlnost jako noc ode dne minula jest, a již samo neporušenie božské a oslavenie dáno jest jemu; protož viece nad ním smrt nebude panovati. Ale ještě viece máme rozoměti

řeči a k umyslu apoštola hleděti, že v těchto řečech údy dvě straně držie: lidi věrné a pána Ježíše smrt vypravuje a potom i věrné lidi jemu podobné v smrti duchovní. Protož tuto praví, že on jednú vstav z mrtvých, potom již viece neumierá, ani nad ním smrt bude panovati. Takéž miení apoštol a na to tiehne v těch, ktož sú s ním na kříži umřeli hřiechóm a vstali z mrtvých od života porušeného a smrtedlného přenese*) se v život nový, tiem sú sobě podobni, protož již tuto, když vypravuje jeho stálú a konečnú nesmrtedlnost po vstání z mrtvých, tu řeč chýlí na ty, kteříž sú hřiechu umřevše a obnovivše se také s ním, že i oni jeho příkladem mají viece již neumierati ani dáti viece nad sebú smrti panovati, jednú se již obnovivše v duchovní život a duchovními dary jsúce ozdobeni po onom starém mrzkém životě hřiešném a Bohu nemilém. Tiem apoštol (120 *a*) napomíná a zavazuje věrné lidi, aby byli stálí v úmysle a u počatém dobrém, když sú jednú s Krystem umřeli hřiechóm a z mrtvých s ním vstali v nový život, aby již viece neožívali hřiechóm ani se navracovali v starý život, zase majíce příklad pána Ježíše, s nímž sú společně umřeli a z mrtvých vstali, ale že on jednú umřev a z mrtvých vstav, již viece nebude umierati. Takéž i ti, ježto sú s ním zemřeli, mají ustavični a pevni býti v tom; nebo od smrti v život jíti jest podlé ducha a pravdy, ale od života v smrt jíti jest škodné a úmyslu božiemu odporné. A to bude, když někto umře světu a hřiechu, a opět jemu ožive, tehdy zase v smrt vejde, i bude jeho zlořečené vzkřiešenie z mrtvých před časem ne podlé Krysta, ale podlé ďábla, nebo on také křiesí z mrtvých ty, kteříž nemají tvrdých a věrných úmyslóv mrtvi býti světu a žádostem těla svého, takovéť umie ďábel křésiti, některé krású ženskú a jich lahodnú řečí vzkřésiti z mrtvých, aby, súce přemoženi tú libostí, sstúpili s kříže a vyšli z hrobu, nebo v smrti Krystově jsúce křstěni, ukřižováni i (120 *b*) pohřebeni sú s ním. Ale že ta smrt duchovnie najviece na myslech tvrdých a celých stojí a méně na práci

*) Přenesše se.

bojóv, a když nenie tvrdých a věčných úmyslóv a veliké múdrosti božie v těch lidech, tak ďábel vzkřiesí to z mrtvých někakú lahodú světa nebo žádostí těla anebo někakým bludem a uvede v starý život zase. Protož apoštol vida to, že nemóž člowěk tak v dobré věci vjíti neb jich dobýti sa v tomto životě, by jich neztratil, nebude-li se pilně v bázni boží ostřéhati, protož přivodí takovým u pamět i v rozum smrt Krystovu jednú stalú, kterak on jednú umřev, již potom viece nebude umierati, aby sobě to uvážili, když sú oni s ním spolu umřeli, že také viece nemají umierati, ale v té smrti hřiechu mají trvati až do smrti těla, a nebude-li toho, tehdy oni nebudú kralovati s Krystem podlé přednie řeči, jenž die: Poněvadž umřeli sme s Krystem, věříme také, že s ním živi budeme. Bude-li naše věčná smrt s ním spolu, tehdy i život věčný; pakli v smrti s ním nestojíme do konce, tehdy ne(121 *a*)počnem s ním živi býti. On jest ustavičný a nás [s]*) sebú táhne, abychom věrni byli až do konce; pakli toho nebude, tehdy hrozné řeči apoštol mluví o takových lidech a die: Nelze jest těm, kteřížto sú jednú osvieceni a také okusili sú daru nebeského a účastni učiněni sú ducha svatého, a okusili sú také dobrého slova božieho a ctnosti věku budúcieho a odpadli sú opět, obnoviti se ku pokání, opět křižujíce sami v sobě syna božieho a posmievajíce se jemu. Tak všecka věc hrozná jest a najviece v tom, že tak velikých daróv lidé dosáhše od Boha i ztratie je a odpadnú zase v hřiechy a křižují syna božieho sami v sobě a posmievají se jemu. A z prvnie řeči móžeme to poznati, co se to děje, když tuto apoštol k setrvání na kříži s Krystem nehne lidí smrtí Krystovú jednú stalú jediné proto, že rozomějí tomu, neostojie-li s ním do konce na kříži, starého člověka přibivše naň, a odpadnú-li zase, tehdy na to přijde, že budú samého Krysta křižovati sami v sobě a posmievati se, nechtěvše núze v těle svém (121 *b*) na čas strpěti, i budú v srdci svém syna božieho mučiti. A tomuto jest nelze chybiti se na nižádném křesťanu, nebo jest jemu s Kry-

*) Vydavatel.

stem ukřižovánu býti a muky trpěti, anebo v sobě Krysta křižovati a mučiti; a odpustíme-li sobě, tehdy neodpustíme Krystovi, odpustíme-li starému člověku, vražedlníku svému, neodpustíme Krystovi, spasiteli svému; a to máme za pilnú věc vážiti, kterážto věc na vlas nechybí jinak na takých křesťanech. Také hrozné jest tomu, ktož chce za hrozné mieti, ježto die: Ktož odpadne od cesty božie a dary božie přijav, že jest nelze se obnoviti ku pokání, tak těžký pád jeho jest, že zase nemóž na pokánie navrátiti se. Protož řeč počatú pilněji máme vážiti o tom, ježto jednú Krystus umřev viece nebude umierati, příklad sa těm, ježto sú s ním na kříži přibiti, aby, jakož on svú smrt dokonav, již viece neumře, takéž oni aby s ním v té smrti setrvali a potom s ním na věky nesmrtedlni kralovali. Potom dále die apoštol:

Nebo kto jest umřel hřiechu, umřel jest jednú: ale že živ jest Bohu, živ jest. Takéž i (122 *a*) vy domněnie máte o vás, že ste zajisté umřeli hřiechu, ale živi ste Bohu v Krystu Ježíšovi, pánu našem. Jakož jest založil apoštol epištolu o smrti lidí spravedlivých s Krystem, takéž epištolu koná; nebo najpilnějšie věc jest mezi všemi naučeními křesťanskými to poznati, co on tuto o smrti hřiecha mluví a o životu. Najprve die: Nebo kto jest umřel hřiechu, umřel jest jednú, ale [že]*) živ jest Bohu, živ jest; die: Kto umřel jest hřiechu, umřel jest tú smrtí prve pověděnú s Krystem jsa ukřižován. Ktož kolivěk z lidí poznal jest toto, že nemóž spasen býti, neumře-li takovú smrtí. A die, že jest jednú hřiechu umřel. V tom vždy máme rozoměti, že ten přední rozom zjevnú řečí ukazuje, když ku příkladu o Krystovi vypravil, že on jednú v těle svém umřel a vstav z mrtvých potom viece nebude umierati, toť k utvrzení stálého úmysla die těm, ježto sú s ním zemřeli hřiechóm, a to jim zjevně die: Kto jest umřel hřiechu jednú, umřel jest, a umřev jednú příkladem Krystovým a spolu s Krystem, stójž tak na kříži mrtvý hřiechu a světu, (122 *b*) a nesstupuj, ač kto

*) Doplnil vydavatel.

bude volati na tě aneb se rúhati, proto nesstupuj. A když nenie podobné mnohokrát umierati těle[m],*) ale jednú každý umra viece potom neumierá, takéž tuto ovšem nepodobné jest často umierati duchovně smrtí Krystovú tělestnú, ježto se jest jednú stala; potvrzuje toho túto řečí řka: Kto jest umřel hřiechu jednú, umřel jest. Aniž se o malú věc mluví tuto; nebo člověk, když jednú sa osviecen a ducha svatého účasten učiní se, a odvrátí se zase, nelze se opět ku pokání opět navrátiti, jako by řekl druhé umřieti, nebo nižádný nemóž pokánie činiti prve, nebude-li v něm starý člověk ukřižován, a to jest hřiech. A když odvrácenie od pokánie jednú člověk učiní, a zase se nelze obnoviti opět ku pokání: tehdy umierati hřiechu mnohokrát nepodobné jest, nebo člověk odvrátě se potupí mnohé milosti ducha svatého, a bude jimi vinen a sám se poruší, a změte se jako suol zkažená, že bude mrzek Bohu i lidem. Protož takový změtenec porušený nesnadně stane [p]**)otom opět o takéž dary duchovnie, kterýmiž jest prve pohrzel; aniž má málo býti váženo i (123 *a*) rozoměno toliko pád jednoho skutku v hřiech, ale od úmysla dobrého odpadnúti a potupiti dary božie, toť jest hrozné; takový člověk ne brzoť se navrátí v túž pokoru a v jiné dobroty prvnie. Protož ne darmoť praví apoštol o umření hřiecha jednú; nesnadněť jednú kto připraví se k té smrti, a vrátí-liť se v svět po smrti, ovšemť již nesnadně druhé umierati bude, rozpomínaje se na prvnie bolesti; pakli by se kto vypravil na tu smrt druhé, to již nebude příkladem Krystovým jednú umřieti s ním, a to sám pán Bóh vie, dostane-li se komu ta věc umřieti několikrát. Protož ne za malú věc máme apoštola v těchto věcech vážiti o umření hřiechu, neboť on v těch řečech odvrácenie zase od hřiecha, v kterémžto odvrácení die, že nelze se jest opět obnoviti ku pokání; protož kto jest umřel hřiechu jednú, umřel jest, ale to, že jest živ Bohu, jest živ; ktož jednú hřiechu umře, neostává jemu jiného, jediné Bohu živu býti. A túž řeč die těm, jimž epištolu posielá, řka: Takéž i vy

*) Doplnil vydavatel.
**) Doplnil vydavatel.

domněnie máte o vás, neb mějte, že jste zajisté umřeli hřiechu, ale živi ste Bohu. Die: Takéž i vy domněnie mějte o sobě, nebo zjevnú řečí: Takéž i vy rozoměj(123 *b*)te, jakož povědieno jest v prvních řečech, že jste zajisté umřeli jednú hřiechu, ale živi ste Bohu. Vždy týž rozum tiehne je, aby to poznali podobně umřenie s Krystem jednú, nebo najviece toho potřebie jest lidem umřieti hřiechu a živu býti Bohu, aby se tak domnievali neb rozoměli neb za to měli, umrú-li hřiechu, aby v tom bez pohnutie setrvali až do konce, vědúce, že nebude platno k spasení, nebude-li to dokonáno. Také aby to poznali, že naleznú to pravé dobré, umrú-li hřiechu, ježto to jest najhoršie věc a najškodlivějšie lidem, a najbližšie lidem, stojécie v jich těle, kteréž člověk najhoršie věci nemóž zniknúti jinak, jediné umře-li jí, nemóž jie v sobě umořiti, ač ji móž některak zemdliti; ale umořiti nelze jest, nebo v těle jest a v srdci člověka hluboko, a nepřestane skutečna býti v člověku, je-liž odstúpí od nie vším srdcem. A když jest v samém člověku uprostřed těla jeho a srdce jeho, tehdy musí sám od sebe odstúpiti a sám se potupiti, a sám sebe nenáviděti, sám sobě nepřieti(124 *a*), sám se obtiežiti, a to vše pro hřiech, ježto v něm bydlí, jemuž má umřieti. A to umřenie musí tak jíti, aby jemu sám nic nebyl; a jakž jemu sám nic nebude, odstúpiv od něho, toť jest ta smrt řiedká a nesnadná; užitek jí ten jest: Ale Bohu živi ste, takže zase ten život mrtvý hřiechu ožive Bohu, přistúpí k němu srdcem i obrátí po srdci všicku moc života svého, a což vóle božie chce, v to uvede veškeu život svój, aby se již hýbal v skutciech jeho vólí; toť jest jemu živu býti. A to nemóž prve býti, dokudž ona smrt hřiecha nestane se, nebo hřiech a Bóh odporné věci jsta sobě a nemóžta nikděž v jedné vóli býti spolu. Protož odstúpí-li člověk srdečnú vólí od hřiecha a přitepe jej na kříž, tehdy nebude moc jeho skutečná v člověku; a když nebude moc jeho, aby mohl vládnúti člověkem a prvnie miesto držeti v něm, tehdy se obrátí člověk k Bohu a dá jemu miesto prvnie v sobě, a vydá moc života svého u vladařstvie vóle jeho, a již nebude život člověka ani život hřiecha, ale život boží. Téžť i die: Domně(124 *b*)nie mějte

o sobě takové, že ste umřeli hřiechu, ale živi ste Bohu. Jest-li ta moc hřiecha potupena, tak jakož jest povědieno, aby sám člověk rozomný nic nebyl hřiechu svú vólí, on ihned nemá moci skutečné v člověku; a jakož on nemá moci, tak se vóle móž poddati Bohu a uvésti život svój u vóli boží. Ale že hřiech stojí v těle a v srdci a má své žádosti, ježto vóli tělestnú spojí těmi libostmi, a proto jest těžko umřieti hřiechu a odstúpiti od toho úmysla i srdcem, a nic sebe nedati těm libostem, a neposlúžiti jim povolením, ani okročie-li srdce a rozlévají se po těle: toť musí býti hrdinstvie nad moc svú domácí, a musí to jíti silú ducha svatého. A kterakž koli ač veliké libosti hřiecha počije v sobě, nepřistúpí-li sám dobrovolně dokonati ony samy, ač sú v srdce i tělo svú libost rozlily, vinny neuvodie na svědomie, protož neposluží-li jim povolením, neuškodieť člověku. Protož potřebie jest rozoměti tomu: Umřeli-li ste hřiechu, a že nedie: Umořili-li ste hřiech. Ale vy (125 *a*) sami podlé vnitřnieho člověka máte býti té moci a lahodě hřiecha jako mrtvý pokrm; a to musí skrze vieru a dobré úmysly jíti, aby maje člověk světlo božie v sobě, poznal zlost toho hřiechu, ježto tak lahodně přistúpá k srdci, a potupil a zhrzel tiem, i sám svým tělem pro hřiech přebývajícím v něm. A jestliže ste tak sami mrtvi hřiechu, neslúžiece ani pomáhajíce jemu svú dobrú volí k dokonání, tehdy živi ste Bohu podlé pravdy skrze pána našeho Jezu Krysta, to jest skrze milost pána Jezu Krysta, skrze jeho zaslúženie na kříži mohli ste dojíti té moci duchovnie, kterúž máte v sobě, abyste skrze ni právě potupili hřiech v těle svém a odstúpili od něho jako mrtví od pokrmu, právě pohrzevše jím.

Potom dále die apoštol: Protož nekraluj hřiech u vašem smrtedlném těle, byste poslušni byli žádostem jeho. Die: Protož nekraluj, když ste již umřeli hřiechu a živi ste Bohu, protož nemá kralovati hřiech v nich; a že jim to přikazuje, aby v nich nekraloval hřiech, v tom (125 *b*) vidíme, že jest moc v člověku k tomu, aby nedal nad sebú kralovati hřiechu. Protož pán Bóh řekl jest Kainovi: Proč se hněváš, proč se

mstíš a vraštíš? Učiníš-li dobré, vezmeš [odplatu];*) pakli učiníš zlé, hřiech tvój bude u veřejích s tebú, ale však žádost jeho bude pod tebú, a ty nad ní panovati budeš. A v té řeči boží zjevno jest, že móž člověk brániti se tomu, aby nekraloval hřiech v něm, když móž mieti moc nad jeho žádostí, a že nedie apoštol, aby nebyl hřiech v jich těle, ale [u]**) vóli, aby nekraloval v nich jsa v těle jich. A tomu potřebie jest rozoměti, kdy kraluje hřiech v člověku, a že tehdy kraluje v něm, když svú mocí porobí sobě člověka v službu tak, že člověk přemožen bude někdy od lahodných žádostí jeho jsa oklamán v žádosti jich křivú libostí, i poddá se té libosti a pójde po ní v ten skutek, v který jeho ta libost povede, jemši jeho svú křivú lahodú. A tak již člověk jat jest a nenie svój, nebo již hřiech, veda jeho, má moc nad ním, a tak již kraluje v něm hřiech, někdy trápí (126 *a*) člověka mocí silnú a pudí jeho, neboť má v těle hnutie silná a náramná a s libostí smiešená; a když nebude chtieti člověk trpěti toho násilného trápenie, povolí tomu, a tak bude přemožen, a hřiech nad ním moc vezme. Někdy bývá puzen člověk od moci zevnitř od viery, aneb někakú zlost pod ztracením hrdla neb zbožie, a nechtě toho trpěti na těle neb škoden zbožie byl by, i odstúpí od něho, točižto od pána Boha, a tak zlosti poddán bude pro bázeň. A v tomť opět hřiech nad ním panovati bude, ač se jest nerodil ovšem tak v žádosti těla, ale však puzenie ono zevnitř násilné nemohlo jest naň hřiecha uvésti, by se neurodila bázeň z těla a neodvedla jeho od pravdy; protož i to, což se tak zevnitř kromě člověka děje, však v těle maje moc, bude hřiechem, protož žádost jeho musí jemu prve hřiech uroditi, než ono násilé zevnitř, protož násilé příčina bude a puzenie toho hřiecha, ježto v člověku jest. Někdy zajisté skrze poblúzenie v rozomu stane se někaké odstúpenie u vóli od písma skrze křivé naučenie nebo skrze domácí slepotu v rozomu, že první v blud u(126 *b*)padne, a ten hřiech počne se najdále od těla, ale když jest blud, nemeškú jeho v tělo vnésti, ale samo oklamánie člověka

*) Doplnil vydavatel.
**) Doplnil vydavatel.

v rozomu, dokud neuvede člověka u přestúpenie přikázánie božieho, nebudeť ještě kralovati hřiech nad ním, nebo oklamánie taková pod dobrým jdú, a člověk někdy mní, by dobré bylo, i povolí jemu: ale to oklamánie když pójde k skutkóm, tehdy se zjeví s svými skutky proti božiemu přikázaní; a když to bude přestúpeno, tehdy hřiech obdrží moc nad člověkem, neb jest povolil proti božiemu přikázání. A tak máme rozom z těch řečí, kterak hřiech někdy se rodí z samého těla počátkem, a někdy z popuzenie zevnitřních příčin, ale moc skrze to obdrží k svému dokonání. Najprve u vóli tělestné počne se, a když povolí člověk rozomný té žádosti těla, tehdy hřiech jest již obdržel královstvie nad člověkem; a když pójde v skutky zlé, tehdy silněji ujme moc; a když v obyčej vejdú, opět silněji ujmú člověka; a když zúfá, tehda najtieže ujmú člověka pod svú moc, (127 *a*) tak že musí člověk býti sluha jich. Protož přikazuje jim apoštol, aby v nich nekraloval hřiech, ale aby požívali sami moci nad ním, najprve jemu u vóli miesta nedávajíc a na kříži jeu přitepúce, a pomoci jeho od něho odvrhúce, a v rozom múdrost k rozeznání jich majíce a ostřiehajíce se, a všicku moc duchovní i tělestnú na to odložiece, brániece se jemu, aby nad vámi moci neobdržal, a die: Nekraluj hřiech u vašem těle smrtedlném. Tiem povyšuje jich pilnosti, nebo kdež jest založeno tělo v hřiechu, a hřiech smrt jest, tehdy v smrti založeno jest, a proto smrtedlné jest; také proto smrtedlné jest nebo k smrti tělestné tiehne, jakož jest prokleto smrtí, a tak hrubé potupenie a nemocné k dobrému; protož aby v něm nekraloval hřiech, ač ono v hřiechu své založenie má a hřiech vždy činí někakými obyčeji ve všech lidech, ale ten nekraluje v jich vóli, ale proto, že jest vešken člověk zaneprázdněn jeho hřiechem, vždy při každé věci hřeše některakým obyčejem. A proto jest řečeno: Dieme-li, že hřiechu nemáme, sami se svo(127 *b*)díme, a pravda v nás nenie. A opět apoštol die: Prodán sem pod hřiechem a vidím jiný zákon na mém těle, jenž mě jímá v zákon hřiecha. A v těch řečech rozoměti jest hřiechóm některým, že nejsú ovšem vždy v člověku, aby je mocí přemáhal, nebo se miesie vždy k tomu, co člověk činí,

někdy skrze přielišnost a někdy skrze nedostatek stane se neřád, někdy skrze nevědomie, někdy skrze příčiny nedostane se pravdy. A teď die, že jímán bývá v zákon hřiecha od toho zákona, ježto v těle smrtedlném stojí, a to jest hřiech ten, ježto mocně v těle přebývá, a má libosti jedovaté a hnutie těžká a klopotná, že uchytie člověka v některý hřiech, ježto proti němu boje neumie učiniti a nebo moci úplně nad nimi mieti. A protož což se tak děje těch přielišných a ustavičných věcí, ježto se člověku súd a moc v nich odjímá, a nebo se nedostává někdy z nerozomu, z příčin, z pohodlé těla, že toho nepozná, kteraks se počne neřád v těch věcech, až se uzří člověk (128 *a*) v tom, a takoví hřiechové nekralují v člověku. Protož i miení apoštol, aby u vóli, v úmysle a v skutciech nekraloval hřiech v tom smrtedlném těle, maje v něm založenie, aby v něm nebyl konán v zlých skutciech, aby neměl královstvie v něm, aby vaše těla smrtedlná byla hodna královstvie nesmrtedlného, a die potom, aby ste poslušni byli žádostem jeho, to jest, aby hřiech neměl takového královstvie v těle smrtedlném jich, aby jeho poslušni byli žádostem, nebo to kralovánie hřiecha jest, když lidé poslušni sú žádostí jeho, kteráž lahodně táhnú srdce po sobě a silně hýbají člowékem. A poddá-li jim vóli člověk, ihned moc obdržie nad ním, a budú ruosti vzhóru v skutky těla porušeného, v čem jest samo tělo pohříženo v Adamovi, to vydává z sebe, jenž sú skutkové smrti a poddadie sobě člověka v službu, a z toho v službu ďáblovu a v řád ďáblóv, a ihned bude člověk syn ďáblóv, nebo ktož činí hřiech, z ďábla (128 *b*) jest. A to se velmi brzce stane, jediné vóli poddá žádostem hřiecha, ježto v těle smrtedlném jsú žádosti mnohé a časté sú, pudiece vóli, aby jim miesto dala, a nebude-lit v člověku moci z Boha proti těm žádostem silným, mnohým, tať vóle sama neostojí před ním, nebo ty žádosti opojie svú libostí vóli, že bude hotova dáti jim miesto. Protož jediné moc z Boha bude-li v člověku, ježto by tomuto rozoměl, co ty žádosti učinie z člověka, dá-li jim miesto v sobě, že ďábla z něho na tom miestě učinię a zbavie jej Boha i všeho dobrého, a jediné by duše z těla vystúpila, až by se u pekle stavila:

protož viera živá v kom nalezena bude, ten nebude posłušen žádostem hřiecha, ježto stojie v těle našem smrtedlném. Jinak bez té viery všickni lidé tiem hřiechem pojati budú, nebo ani těchto rozomóv ani bázni božie v sobě mají, ani jest co pod nebem, ježto by se mohli na něm zastaviti, jediné na (129 *a*) těch žádostech hřiecha, ježto stojie v jich těle smrtedlném, když nemají v sobě živé viery, ježto by s tú živú věrú a bázní boží zastavili se proti těm žádostem, stojiece pravú žádostí na samém Bohu. A netoliko mohú jinde státi kromě těch žádostí hřiecha, ale všecky věci své tak jednají, aby vždy spomohli silně rósti žádostem hřiecha v těle svém. A s tiem vždy dále v ďábla jdú, rodiece se z ďábla skrze žádosti hřiecha, ujdú vždy dálež a dálež v ďábla, a nic tomu nerozomějí, nebo ve všem mrtvi sú a slepi, a nevědie, kam jdú.

Dále die apoštol sv. Pavel: Ani vydávajte údóv vašich oděnie nepravosti hřiechu, ale vydajte se Bohu, jakožto z mrtvých živi jsúc a údy vaše oděnie spravedlnosti Bohu. V první řeči jim přikazuje, aby nekraloval hřiech v jich těle smrtedlném, aby poslušni byli žádostem jeho; a k tomu je vede tú řečí, aby zpósobili tělo své u pravdě, aby v něm hřiech neměl panstvie, (129 *b*) aby jej pod rozum poddali a v službu Bohu. A v této řeči již velí, aby údy těla se vším životem tak v službu Bohu zpósobili, jakožto živi jemu z mrtvých vstavše. A ještě viece jim přikazuje, aby údóm těla svého nevydávali oděnie hřiecha a nepravosti. A v tom miení, když nemá hřiech panovati v jich smrtedlném těle, aby také zevnitř údy těla svého nedávali moci tomu hřiechu, kterýžto v jich těle jest, ani jeho činili skrze ty údy, nebo hřiech, ježto stojí v těle našem, ten móž něčím zemdlen býti v těle, a móž také posilen býti a popuzen, že tiem posilněním moc velikú vezme a přemóž člověka takového, ježto se jest mnoho bránil a bojoval proti hřiechu; avšak bude přemožen, když něčím zevnitř, nebo skrze údy těla svého popudí hřiecha v těle svém; móž také rozmnožiti skrze posilněnie hřiechy mnohé a veliké v těle svém. Protož teď apoštol chtě, aby se

nepoddávali hřiechu tak, aby v nich kraloval, také jim přikazuje to, aby zevnitř těla svého nevydávali (130 *a*) v oděnie nepravosti hřiecha, to jest, aby údové těla nebyli oděnie hřiecha toho, ježto v těle jest, aby silně hřiechové v těle byli popuzeni k činění skrze pomoc údóv zevnitřních. A že oděnie tělestné jest obrana a síla života, takéž údové těla mohú býti síla hřiechóv a rozmnoženie jich, když údové jich těla posluhují hřiechu, kterýž v těle jest. Nebo ty žádosti hřiechóv, ježto v těle sú, berú svú moc skrze údy těla, když jich neumějí ostřéhati, aby jich nevydávali z úmysla ani z nedbánie k tomu, aby byli síla a vzdělánie hřiechóv jako oděnie. A to jde tak, že připravují údy těla svého na to, aby viděny byly jako hlava, ruce, nohy a jiné údy. A když se chtie líbiti skrze to lidem: to jest pýcha, a ta má kořen svój a založenie v srdci; ale v oděvu a v přípravě zevnitř, skrze niž se chce takový lidem líbiti, pýcha moc svú vezme a dokoná srdce svú libost skrze takové připravenie údóv; nebo když by byl nah ten člověk, na svém těle by měl největší žádost, chtě se líbiti lidem, a sám sebe za po(130 *b*)ctivého mieti nemohl by, nebo zastyděl by se svú nahotú, by byl pak králem najpoctivějším, že by nemohl na lidi hleděti pro hanbu, ale obléká se v zlatohlavy šedé, ano se mu klanějí. A v tom se vidí, že v nahém pýcha minula a hanba vstala, ale skrze oděv a přípravy ožila jest a všicku svú moc vzala, a srdce svú libost dokonalo jest u pýše. A v tom vidíme, že ti údové vydáni sú oděnie hřiecha, nebo skrze ně hřiech sílu i dokonánie vzal jest. Takéž mnohá marnost, lež, chlúba, libosti rozličné ležie v srdci a nemohú zjevny býti, ani v skutku řeči se dokonati, ale jazyk zjeví a vynese to na jevo. A což v žádosti těch hřiechóv a marností leželo, to všecko skutečnú moc v jazyku vzalo jest, a učiněn jest jazyk jakožto meč těch marností a hřiechóv, a skutečně poslúžil jim, aby dokonánie své skrze jazyk vzely; a tak jazyk jest oděnie mnohých hřiechóv, ježto se skrze řeč dějí. Takéž oči sta brzký posel od srdce od toho, ježto v něm ležie žádosti smilné, lakomé a jiné mnohé. A oko (131 *a*) spatří žádost ženskú a krásu jejie a zase žena mužskú, a ihned upadnú v srdce a z srdce v tělo, a popudie se žádosti

a potisknú člověka k dokonání skutečnému. Též uzří oko věc pěknú, drahú, vymyšlenú na jiných, a ihned chce tak mieti oděv; uzří věc cizí a požádá jí; uzří, ano zbožie dobývají a pocty na světě sú skrze ně, i jme se také dobývati; a to počátek z viděnie vzelo jest. A tak ti hřiechové všickni počátek z očí vzeli sú, a jsú oči moc a oděnie těch hřiechóv, popuzenie žádostí srdečných přidavše. Uši slyšíta řeči libé v hlasiech, v zpievaních, slyšie chválenie a haněnie, slyšie lži, pověsty, svody, a všecky ty hlasy ihned donesú srdci, a srdce hlasem libým počne veselo býti. A pochce se nohám v tanci poskočiti. A bude-li chvála, ihned se povznese srdce v chlúbu, a bude-li haněnie, popudí se k hněvu; budú-li pověsti a noviny, budú o tom mluviti a dále se na to tázati; budú-li svody lahodné, bude hotovo k věření; a to všecko zlé ožive v srdci a pójde v skutky skrze slyšenie; a bude sluch moc těch (131 *b*) hřiechóv, jako oděnie. Nohy běžie ke zlému, nebo což žádá srdce, nemóž mnohého mieti, až na nohách doběhne; i poslúžie nohy žádosti srdce, a bude dokonánie a moc toho hřiecha, kteréhož srdce dosáhlo jest skrze službu noh. Ruce béřeta cizie, tepeta, přituléta, dotýkáta se a šišmeta, a tak zlodějstvie, bitie, vraždy, kteréž sú v srdci byly, ty se skrze službu rukú dokonají. A jsta ruce oděnie těch hřiechóv; dotýkánie, přitulenie táhne k smilství, a mnoho se jeho děje; skrze dotýkánie stydké mnozí hřiechové se popúzejí, nestydci ženy s mužmi oplzle sobě ruce stiskají, v ňádra rukama hmatají a na údech stydkých, a tak se zapalují v žádostech smilných, a těla jich porušují se nečistotami smilnými ihned tu přítomně; a těch nepravostí plnost přielišna jest. A sami se mužie i ženy tak mrzce dotýkají na údech smilných a zapalují se k nečistotám ohavným a padají v ně skutečně, neb sú to jedovaté věci, že jak se tak šámají na údech stydkých, tak (132 *a*) se zapálé jako plamenem k smilství a porušie se těla jich mrzkostí. A toho plno jest v lidech, ježto svých žádostí tak popúzejí dotýkáním k velikým hřiechóm, a někteří, myšlenie mrzutá majíce, jmú se tak nestydatě šmakati na těch údech stydkých, a dokonají ty žádosti skutkem. A když žena muže dotkla se, tak z těch

oplzlostí dotkla se jeho hanby, a nebo-ližto muž ženy, tehdy přielišným a prudkým zapálením popudie se k nečistotě. A toho všeho v lidech dosti jest, ježto nemají bázni božie v sobě, a tak údy své vydávají oděnie hřiecha, popúzejíce svých žádostí skrze dotýkánie, tak že mnohé nešlechetnosti moc a službu vezmú skrze ruce. Také voněnie a okúšenie lakotu a obžerstvie vzdělává, krmě a pitie podlé vóně vymyšlují, nesúdiece potřeby v jiedle a v pití, toliko po chuti a po vóni jdú v obžerstvie, bez miery jedúce pro chut; a tak čich, vóně a chuti okúšenie bude vzdělánie a moc obžerstvie a opilstvie jako oděnie. Takéž pokoj tělestný, sytost, prázd(132 *b*)nost jest oděnie smilstvie a jiných mnohých hřiechóv; též všecky příčiny zevnitřnie k hřiechóm sú oděnie hřiechóv, nebo každý hřiech moc svú béře u příčině sobě pomocné, a některý by nemohl býti, by neměl příčiny sobě pomocné: ale u příčině ožive, zarodí se a prospěch skutečně vezme. A tak zbožie i jiné věci tělestné všecko sú to oděnie hřiechóv, nebo rodie se a sílu mají v těch věcech hřiechové, a ďábel pak ze všech věcí i z nás samých učiní sobě oděnie, a bude dělati v nás hřiechy. Protož řeč apoštola máme přijieti a rozoměti jí, což miení; tiem přikazuje, aby údóv svých nevydávali oděnie hřiechóv, když nemají hřiechové kralovati v našem těle smrtedlném, abychom pak ovšem skrze údy těla našeho zevnitrně nečinili popuzenie služby hřiechu, ježto v našem těle smrtedlném základně stojí, a učiníme-li jemu oděnie z našich údóv, bude přieliš silen proti našim úmyslóm, a přemóže-lit nás, budeť přieliš silen a rozmnožen v zlých skutciech. Protož chce-li kto, aby údové jeho těla nebyli oděnie hřiecha, ježto v (133 *a*) těle stojí, toť sám musí opatřiti, abych těch údóv nedal v sílu hřiechu svému, aby jich tak choval a tak je zpravoval, aby skrze ně svému zlému proti sobě síly nepřidal, aby snad nechtěl bojovati proti svému hřiechu některým obyčejem, a s druhé strany zdělav posádky svému hřiechu na údech svých, aby silně hřiech přemáhaltě, maje sílu na údech svých, jako posádku tvrdú proti úmyslóm svým, kteréž si položil nečiniti hřiecha. Potom die apoštol: Ale vydajte se Bohu, jakožto z mrtvých živi jsúce,

a údy vaše oděnie spravedlnosti Bohu. V té řeči přikazuje jim, aby se již z úmysla dobrého vydali Bohu ke cti v dobrém životě tak hodně, jako živi z mrtvých v novém životě. Ten rozom prve povědien jest v té řeči, ježto die: Abychom, jakožto Krystus vstal z mrtvých, to jest skrze slávu otcovu, takéž i my v novotě života choďme, nebo poněvadž spolu štěpeni jsme v podobenství smrti jeho, takéž spolu zkřiešeni budeme. Protož u podobenství mluví a rovná spravedlivé lidi v tom, že sú s Krystem ukřižováni, pohřebeni i z mrtvých vstali, (133 *b*) a že Krystus vstav z mrtvých tělo krásné a oslavené měl jest, ne tak bolestivé a potupné jako prve: takéž ti, kteří sú s ním vstali z mrtvých, mají mieti život nový z mrtvých skutkóv, obyčejóv i ze všech úmyslóv starého života, pronesený v novotu pána Jezu Krysta a v neporušenie úmyslóv jeho, aby jakožto noví lidé vzácně Bohu ke cti živi byli. Jakož die teď: Vydajte se Bohu jakožto z mrtvých, živi súce poctivě v novém životě, jakož to slušie na ty lidi, ježto sú z mrtvých vstali, aby již nesmrtedlni byli podlé úmyslóv nových a věčných, podlé rozomóv i žádostí nových, podlé skutkóv i obyčejóv nových, podlé naděje nové. Nebo to všecko musí býti nové z slova božieho rozené; nebo což se rodí z Adama, starého člověka, toť jest všecko porušené a smrtedlné, a zatracenie plné. Nebo by se mohlo z něho co živého uroditi, tehdy by Krystus neměl proč přijíti, aby obživil; ale že všichni v Adamovi umierají a v Krystu budú všickni věřiti v něho obživenie, protož nic živého, ale všecko porušené a smrtedlné, a porušené a ohavné rodí se z něho: život stydký, oplzlý, nečistý, (134 *a*) lakomý, obžerný, opilý, svárlivý, vražedlný, nemilostivý, nepokojný, jediné sebe pilný, pečlivý o svět, báznivý, neupřémný, pokrytý, lení, pyšný, závistivý, roztržený, nevěrný, zúfalý, na pána Boha nedbavý, a všech zlostí naplněný a všecken zatracený. To jest všecko rozenie smrtedlné starého člověka [z]*) Adama pošlé. Protož teď apoštol die svatým lidem, aby se vydali Bohu hodně jako z mrtvých živi jsúce, toť jest z těch mrtvých skutkóv a oby-

*) Doplnil vydavatel.

čejóv, ježto se z Adama rodie, v nichž sú prve obcovali, a tu smrtedlnost již vší věcí potupivše jako z mrtvých Bohu živi súce, [to jest z těch mrtvých skutkóv a obyčejóv, ježto se z Adama rodie, v nichž sú prve obcovali, a tu smrtedlnost již vší věcí potupivše, jako z mrtvých Bohu živi,]*) již byli narozeni slovem pravdy v nového člověka pána Jezu Krysta, v milovánie Boha, v milovánie bližních, v sílu ducha svatého, v múdrost jeho, v trpělivost, v skrovnost, v čistotu, v naději budúcieho života, v snaženstvie dobrých skutkóv, v stydlivost a v úmysly neporušené, u vieře založené, opatrností způsobené. Toť jest rozenie Krystovo (134 *b*) nesmrtedlné a z mrtvých již Bohu živé a oddělené od starosti prvnieho života mrtvého. Tak die tuto apoštol, aby se tak Bohu vydal v službu a v čest: A údy vaše vydajte oděnie spravedlnosti Bohu; jakož ste je prve vydávali slúžiti nečistotě a nepravosti, takéž nynie vydajte údy vaše slúžiti spravedlnosti, a osviecením pilně ostřiehajíce údóv těla svého, aby nebyli dáni v sílu hřiecha z úmysla jako oděnie, a potom vydajte je v službu vóle božie, aby tak, jakož jest Bóh stvořil člověka, položiv údy v jeho těle, jakž jest ráčil, obmysliv tělo v jeho potřebách a ozdobách, tak aby ti údové slúžili tělu, aby pomocni byli svým úřadem spravedlnosti té, kterúž má člověk Bohu zachovati, nebo ti údové jsú moc těla; kteříž údové mají poslúžiti duchu rozomnému v tom, což na jeho hrubosti záleží, skutek zevnitřní u věcech tělestných, jenž se činiti má podlé úmyslóv dobrých a na sloviech božích založených u vnitřniem člověku tiem skutkem. Oko tělestné dává cestu ku prospěchu jich, a tak slúží spravedlnosti té, ježto u vnitřniem ro(135 *a*)zomném člověku jest. Ruka dělá ta diela a milosrdné skutky zevnitř činí a jiné věci hodné, což příslušie člověku. Noha často nebeským žádostem napomáhá, noséci člověka hrubého v těch skutciech, v nichž nebeskými žádostmi bývá veden, a dokonává noha skutečně žádosti ty; a jest ta noha oděnie spravedlnosti. Ústa mluvie slovo božie, vyznávají velebnost boží, vyznávají chudobu svú a hřiechy své, učie

*) Znění rukopisné.

bližnieho mluviti pravdě, potřebné na zemi i na nebi, a modlé se Bohu; a jsúť pravé oděnie spravedlnosti a mnohé milosti k bližním jich dobrých vždy posilujíce a množiece. Uši slyšie slovo božie a rozom je rozsuzuje, a celý člověk se jimi spravuje. A tak sú všickni údové těla oděnie spravedlnosti, prospěch i sílu dávajíce u potřebných a spasitedlných věcech těm lidem, ježtoť milují Boha; ježto jim Bóh všecko uvede v užitek spasenie a tělo jich vzkřiesí, protože jest poslúžilo duchu svatému, přebývajíciemu v nich, poddané jsa pokušením mnohým pro spravedlnost boží, protož jim velí apoštol, aby vydali údy své oděnie spravedlnosti božie, aby silněji stála a prospěch měla spravedlnost božie u vni(135 *b*)třniem člověku, majície údy těla na pomoc ku prospěchu svému.

Potom dále die apoštol: Nebo hřiech vám nebude panovati: nebo nejste pod zákonem, ale pod milostí. Což tehdy budeme hřešiti, že nejsme pod zákonem, ale pod milostí? Die, že [hřiech] *) jim nebude panovati, protože nejsú pod zákonem, ale pod milostí. Tu miení, že nejsú pod zákonem starým, o němž, když vyznává apoštol, že jest zákon smrti, [zákon,] **) ježto rozmnožil hřiech a uvedl jest hněv na lidi, tu musí rozoměno býti pilně, co se to mluví: že proto jim hřiech nebude panovati, že nejsú pod zákonem. Nebo zákon starý, když jest dán mnohý v přikázáních a v sloviech rozmnožených, a čím viece těch přikázáních bylo, tiem viece také hřiechóv bylo, nebo nemohli sú snésti takových přikázání pro nemoc těla: a protož mnoho přikázání vydal, a také za přestúpenie mnoho obětí přikázal činiti. A ty oběti nemohly sú hřiechóv odjíti ani dokonalého člověka podlé svědomie učiniti, ale znamenie daleké oběti byly sú pána Jezu Krysta. A ktož sú v oněch poslúchali Boha, věřiece o této, jest jim (136 *a*) odpuštěno, což sú přestupovali pod oniem zákonem skrze tu obět, nebo onen zákon rozmnožil jim hřiech, ale nesňal hřiecha, a tak je obtiežil přielišným hřiechem, jakož vykládá apoštol těm novým křesťanóm a die: Bez zákona hřiech

*) Doplnil vydavatel.
**) Znění rukopisné.

bieše mrtev. A já biech živ bez zákona někdy: ale když jest přišlo přikázánie, ožil jest hřiech, neb já sem umřel a nalezeno mi jest přikázánie, jenž bieše k životu co bytie k smrti. Neb hřiech příčinu vzem skrze přikázánie svedl mě jest a skrze ně zabil. Tak praví o zákonu tyto řeči, že ten zákon, ježto jest k životu dán, ten se jemu k smrti učinil a zabil jeho, to jest, že jemu pravú cestu ukázal, ale daleko od jeho moci k naplnění; a když jest neshověl jeho nemoci, ale vždy uvedl na něho hřiech z toho, což přikázáno bylo, protož die, že hněv činí zákon v tom, že ze mnohých věcí svědomie činí. A člověk nemóž tak učiniti, jakož přikázáno bylo, ač oběti podlé zákona byly sú za přestúpenie, ale nemohly hřiechóv odjieti. Protož podlé toho móžme-li mieti kterakýž rozom v tom slovu, ježto die, že hřiech vám nebude panovati, neb nejste pod zákonem pod tiem, ježto mnohý hřiech uvodí na člověka, (136 *b*) nemóž jeho odjieti od člověka, ve mnohých zápovědech hřiech a svědomie člověku činí, a člověk nemocen k naplnění, a tak zákon přielišné hřiechy na člověka uvodí, aby jeho zabil. A pro tu věc někdy nemohl jesti člověk hřiechu zproštěn býti, vždy nad ním panoval a hněv naň uvodil. Protož apoštol die jim, že hřiech vám nebude panovati, neb nejste pod zákonem smrti, ježto uvodí na člověka hněv a hřiech mnohý, a neodjímá jeho obětmi svými, ale jste pod milostí zákona Krystova, ježto jest vás vykúpil svú svatú krví od hřiecha a ta obtieženie zákona starého sňal s lidí, aby již tak svědomie jim nebylo obtieženo těmi věcemi, ježto s ně člověk nemóž býti; protož zákon dokonalé svobody ukázal nám jest cestu v samé pravdě. A což by nemohl člověk učiniti v těch věcech, neuvodí svědomie na člověka tento zákon, a nad to viece ty hřiechy, ježto z porušenie těla rodie se a z nevědomie, těm jest dal miesto ku pokání, a dal oběti hodné a mnohé milosti, aby jemu byly odpuštěné skrze ty milosti. A v tom má býti vzata ta milost, o kteréžto tuto mluví apoštol řka, že nejste pod zákonem, ale pod milostí, to jesti (137 *a*) pod tú milostí, kterúž nám jest ukázal skrze pána Jezu Krysta, jenž jest v tom lásku velikú ukázal nám, vyprostiv nás z Adama, a druhé že nás

vyprostil od břemene zákona smrti a dal zákon pravdy, aby jediné svědomie ostřiehali v něm, a milosti dal na pomoc proti hřiechóm a odpuštěnie těm, kteříž*) se dopúštějí lidé, a tak ve všem cestu milosrdenstvie ukázal člověku, bude-li chtieti jíti po něm. Ale toto ještě máme vážiti, že die apoštol: Hřiech nebude vám panovati, nebo nejste pod zákonem, ale pod milostí. Toť miení: Budete-li tak živi, jakož jste slyšeli prve, abyste hřiechu umřeli, kterýž v těle vašem jest, aby ten nad vámi nekraloval, tehdy ten hřiech, který jest skrze zákon vcházel na vás, ten vám nebude panovati, nebo ste vyproštěni již smrtí Krystovú od toho zákona. A že o ten hřiech pilně mluvil jest, kterýž v těle jest, aby jemu umřeli, aby nekraloval v jich těle smrtedlném a v tom hřiechu, ježto se rodí a vchází od zákona, bázni jim nedává, a to sú vše potřebné věci rozoměti lidem těm, kteříž hledají svého spasenie, aby uměli vážiti tu milost, v které jest je postavil Bóh, kterak té milosti nemohú jinak požívati, jediné ač umrú s Krystem hřiechu(137 *b*), jinak nemohú býti pod milostí Krystova zákona, nebudú-li mrtvi hřiechu. Nebo jestli to, že jsme vysvobozeni od zákona smrti, v němž sú vězeli mnozí tak, aby nám nepanoval hřiech skrze ten zákon, a sme pod milostí a s tiem zase v Adama, starého člověka, vjedem,**) neurozomějíce milosti zákona Krystova: tehdy nám bude panovati hřiech skrze zákon milosti a zákon dokonalé svobody, a uvede na nás hřiech potupy a nevděčnosti, dané skrze Krysta milosti; protož nepotupíme krve kozlóv a býkóv, jenž jest krev zákona smrti, ale potupíme krev syna božieho a ducha svatého, jehož účastni sme byli skrze krev syna božieho, v níž sme osvieceni. Protož dobře jest nám Bóh učinil, vyprostiv nás od zákona smrti, ježto jest uvodil hřiech přielišný na lidi, a ustaviv nás pod milostí, budem-li uměti požívati milosti, dobřeť se nám stane tu milost, v níž sme ustaveni; pakli milost potupíme skrze slepotu a nevděčnost svú, tehdy netoliko hřiech skrz milost panovati bude nad námi, ale pomsta zatracenie za potupenie milosti. Potom die

*) Rukopis místo kterýchž.
**) Rukopis místo vejdem.

apoštol: Což tehdy budeme hřešiti, že nejsme pod zákonem, (138 *a*) ale pod milostí? Bóh toho nedaj! A tu řeč mluví apoštol pro některé, ježto sú tu mohli mezi Říměny přítomně býti, a nebo pro budúcí slepotu křesťanóv nynějších, ježto zle milosti božie požívají a hřešie na milost boží, vždy přivodiece sobě milost boží danú skrze pána Jezu Krysta, a skrze to svobodu svým hřiechóm stelí. Papež s kardinály, s biskupy, s opaty otevřeli sú širokú cestu do pekla lidem skrze milosrdenstvie božie, skrze rány pána Jezu Krysta činiece všecky hřiešníky účastny umučenie Krystova v svých odpuštěních prodávaných za penieze, praviece velikú štědrotu Krystovu u prolití krve jeho, že jedinú krve své kropí mohl jest vešken svět vykúpiti, a že pro veliků lásku, kterú jest měl k nám, dal jest s sebe všicku krev vytočiti; a tu krev dal jesti u poklad cierkvi svaté, a tiem pokladem vládne papež s kardinály, jenž jest hlava cierkve svaté. A on jako múdrý otec z toho pokladu vydává odpustky, a mnohé milosti cierkvi svaté křehkým lidem, ježtoť nemohú bez hřiechu býti, aby z milosti Krystova umučenie měli za sto zlatých odpuštěnie všem hřiechóm a muk zbavenie (138 *b*) i toho kostela na všecky hody do roka. Takéž listy dávají s mocí papežskú za několiko zlatých, aby je měli u sebe, a hřešiece několika let i dadie list knězi, aby mocí papežovú rozhřešil je toho všeho, což sú ta léta hřešili, za tolik sú mohli požiti otce múdrého, aby jim odpustil hřešiti na ten list kúpený za zlaté penieze, neb on to móž učiniti, vládna pokladem cierkve svaté. A v tom jest viděti, kterak ta milost daná skrze pána Jezu Krysta, dala jest přielišnú svobodu v hřešení množství nečíslného lida skrze ty kacieře bohaté, ježto sú tak lestně podávali za penieze užitkóv zarmúcenie Krystova. A tak mnohý lid ustavili na milosti Krystova umučenie, a s tiem mylná a slepá pokánie dávali sú milost boží před ně kladúce, když sú lidé oklamáni milostmi těmi, a dali sú se z toho v svobodu hřiechóv. Již pak skrze slepotu, zlé obyčeje a skrze zúfalstvie hřešie, nezpoléhajíce na nižádné milosti, ani spasenie čekajíce, ani se pekla bojiece, ale k čemuž sama žádost vede a násilné po-

kušenie žene, tam jdú. Ale z prvnie řeči móžem i toto vzieti, kterak jest to zlý rozom (139 *a*) o božiem milosrdenství, když sobě člověk skrze ně šíří cestu v hřiešiech, maje za to, že milosrdenstvie božie hovie hřiechóm jeho, aby je zatiem směle a bezpečně činil. Nenieť ten rozom o božiem milosrdenství, aby hřiech cestu měl skrze ně, ale aby byl sňat hřiech skrze ně z těch, ježto budú uměti vděčně to přijieti a zachovati milosrdenstvie božie, a odstúpie od nemilosti hřiechóv žádajíce odpuštěnie jim z milosti božie. Ale jest-li ten rozom o milosrdenství božiem, že neváží a hovie hřiešným v jich těžkém životě, tehdy nakládá hřiešným podlé toho rozomu, aby na jeho milosrdenstvie hřiechy rozmnožili, neneodpuštěmo jich hledali. Die teď apoštol: Bóh toho nedaj! točiž rozomu u vaše srdce, abyste tak zle chtěli milosti božie požívati, hřiechy množiece na ní. Také neupřiemnost v té řeči se ukazuje, kterúž die apoštol: Což tehdy budeme hřešiti, že nejsme pod zákonem, ale pod milostí? A že budú-li hřešiti ti, kteří sú pod milostí, a nehřešili by súce pod zákonem, těch milost nestavila jest v hřešení, ale zákon aby je stavil v hřešení; nebo zákon pro pře(139 *b*)stupníky vydal jest smrt, ale milost přijímá a odpúštie hřiešníkóm. A ktož, sa pod zákonem, nehřeší a pod milostí jsa hřeší, ten pro bázeň smrti nehřeší; a ten není pravý, ktož zlého nechá proto, aby života neztratil, ale nebude-li nic trpěti pro hřiech, tehdy se veň vydá a poddá svobodně. A to nenie pravý člověk, neb nemiluje milosti božie, ale musí ji činiti, jsa připuzen smrtí; ale pro samú milost opustil by spravedlnost, a pro takovú věc jest hřiech rozmnožen mezi křesťany, nebo sú pod zákonem milosti a svobody, ježto jim nejsú tělestné pomsty od zákona vydány, aby musili umierati přestupníci podlé vydánie zákona. Jakož jest zákon starý rozmnožil smrti na přestupníky zákona, ale tento zákon chce, aby dobrovolně z milosti drželi spravedlivost a tresktánie milostivá ukazuje a odpúštie těm, ktož pokánie činie. Ale však máme věděti, že proto přestupníci pomsty neujdú, ač podlé ukázánie zákona nenie dána pomsta na přestupníky, ale mát Bóh dosti práva a obyčejóv, ježtoť nenechá nižádného přestúpenie bez pomsty.

(140 *a*) Nynie vidíme, což jest dal lapek v Čechách; všecky hrady a města osadil zloději a lapkami, aby trápili, bili, z chalup táhli, vázali, lúpili a u vězenie sázeli, tak že u velikú núzi všecky lidi poddal jest Bóh. A to sú pomsty od pána Boha hrozné. A jiných věcí zlých nynie i jindy na lidi zlé uvodí dosti; ale to sú malé věci, což tak časně mstí, ale pošleť do pekla přestupníka, ježtoť jest tieže než zabitu býti. Ale tuto máme vážiti zlost lidskú, kterak málo lidu dobrého jest, neboť neváží sobě nic přikázanie božieho přestúpiti, když nenie tak zjevně vydána pomsta od zákona, aby ten, ktož nenávidí bratra svého a nemluví s ním pro hněv, aby ihned za to měl jazyk vyřezán býti, aleť by se bál; ale že jesti vražedlník, za to se nebojí Boha, a života věčného nebude mieti, nepokaje-li se. A ta pomsta nenie vážna. A v tom móžeme poznati, že lidé nic nevážie toho, že jsú pod milostí. Vše to potupie, když se tak přítomně nehrdlují pomstú zevnitřní. Ten lid pro boží dobrotu nenechá hřiechu; a takový lid zmámený vešken stojí pod bázní a pod ziskem tělestným. Jediné (140 *b*) rychtáři a kládami k některaké zevnitřní spravedlnosti bude připuzen; a že tak zjevně pro moc světskou nevláčie sebe z chalup a nevynosie jedni druhým z komor a stodol, což mají, nebo nic takový lid nenechá zlého pro spravedlnost boží a bližních, ani co svorného činí a spasitedlného jediné pro bázeň, neb z obyčeje jeden na druhého patře činí to, ale nic milosti božie dle a mezi bližními pro zisk a pro někakú přiezeň jdú pohodlé, když kto od koho tolikéž nebo viece čeká: tehdy jemu pohodlé činí, pomáhá a pojičie, zase viece čekaje. Takéž sluhy všecko ku oku činie a mzdy, což největčí mohú, toť vydrú, a páni zase je obtiežie, což najviece mohú. A tak všecky věci v tom lidu křesťanském zkaženém nedějí se z milosti, ale takými neřády, obyčeji, puzením od moci, súdy, přísahami, ale z milosti řiedko se nahodí, kto by podlé milosti činil skutky své. Neb v té milosti, v kteréž sme postaveni skrze pána našeho Jezu Krysta, nevážie lidí, aby je ta milost nutila k dobrotě které, ale všecko jako na nájmě lidé stojie, jediné což pro zisk, pro chválu (141 *a*) maličkú, a krátkú a marnú v hřiechu. A druhé,

zda toho neviete, že komuž se dobrovolně poddáte v službu a v poslušenstvie, toho sluhy jste, buďto hřiechu k smrti, buďto poslušenstvie k spravedlnosti. Die jim: Zdali takové věci neviete, tak velmi zlé. Však budete-li hřešiti, milost ztratíte, a poddadouce se žádosti hřiecha, budete sluhy hřiecha. Však proto od zákona vyproštěni jste, aby vás zákon nepoddrobil v službu hřiecha, a proto ste ustaveni pod milostí, aby vám hřiech nemohl panovati, a vy opět chcete hřešiti? Zda-li bez rozomu jste nevědomi, že hřiecha nemóžete jinak činiti, leč prve od něho budete přemoženi, tehdy sluhy hřiecha budete, a jsúce sluhy hřiecha, budete z ďábla. A když ste obtieženi byli hřiechem skrze zákon starý, tak aby nad vámi panoval, ale tuto na se uvedete hřiech skrze zákon milosti těžší než skrze zákon starý. A z onoho ste měli vysvobozenie a milosti nalezenie, ale uvedete-li vše hřiechy skrze potupu zákona milosti, kto vás z nich vyprostí? Nebo ktož potupí zákon milosti činěním hřiecha dobrovolně, ten pána Jezu Krysta potupí, jenž jest obět za hřiechy. A když obět potupí, již jemu (141 *b*) neostává miesto k nalezení milosti; protož těžké jest to potupiti milost dobrovolným hřešením. Ale že apoštol toto řka: Zda neviete, že komu ste se vydali ku poslušenství, toho sluhy ste, leč hřiecha k smrti, leč poslušenstvie k spravedlnosti? Tiem krotí a boří úmysl těm, ježto řkú: Tehdy budem hřešiti, když nejsme pod zákonem, ale pod milostí, a že múdrého mohl by najviece tiem obyčejem odvésti od hřiecha, dávaje jemu rozoměti, več upadne, a škodu, kterú vezme, bude-li hřešiti, a že k zboření hřiecha na člověku múdrém to jest potřebno, což tuto die: Zdali neviete, že tomu, komu se vydáte u poslušenstvie, sluhy jste, i oddáte-li se žádostem hřiecha, již bez pochybenie viete a bez pomeškánie, že sluhy ste hřiecha, ježto jesti najhoršie věc hřiech, horšie než ďábel, a najviece proto, když ste uvěřili v pána Jezu Krysta, abyste byli vyproštěni skrze něho od hřiecha, kterýž skrze zákon uveden na vás býval; a budete-li hřešiti potom, budete sluhy hřiecha skrze povolenie vašich žádostí, skrze potupenie zákona milosti, v níž ste po(142 *a*)staveni skrze pána Jezu Krysta. Ježto

jest viece býti sluhú hřiecha skrze potupenie milosti Krystovy než skrze hřiech rozmnožený od zákona pro ten hřiech, aby vás dále nerobil v službu skrze zákon, přišel jesti Krystus, aby vás vyprostil z jeho služby a učinil vás svými sluhami. A budete-li hřešiti skrze potupenie té milosti, kto vás z toho hřiecha vyprostí? Nebo bude-li Krystus od vás potlačen dobrovolným hřiechem, nemáte oběti žádné za ty hřiechy; když tu obět potlačíte, ostanete sluhy hřiecha robotné, ježto nikdy v službě jeho nebudete mieti nižádného odpočinutie ve všem svém životě. Tak vás porobí v těžkú službu, že sami svoji nebudete; nebo nic nenie horšieho než hřiech, a nic nepokojnějšieho, a nic neunositedlnějšieho krom břemene nenie, jediné u porobení hřiecha, nebo leží hřiech i žádosti těla nesmierné, ježto nemóž ničímž nasycena a ukojena býti. Jako plamen ohné prudký neukrotí se tiem, když naň drev mnoho nakladú, ale viece se rozmóž a neukrocenější bude, takéž žádost hřiecha nemóž ničímž u(142 *b*)krocena býti v tom člověku, kterýž se jí poddá, nenasytíť lakomého člověka penězy,*) ač jich mnoho shromáždí, tiem větší žádost v něm roznietí, aby jich viece dobýval; nenasytie oka barvy mnohotvářné sukna, ani pěkné ukásánie v ty barevné sukně, ani krása žen milosti horúcie, kterú jest měl Šalomún k ženám, a jeho smilstvie nemohlo nasytiti tisíce žen, aby se v něm mohl upokojiti v žádosti, ani jich krása mohla očí jeho nasytiti. Nemóž okúšenie mnohých krmí chuť ukojiti; nebo když již u břicho nemóž cpáti, ještě žádost chuti káže něco přinésti. Nemóž hněv ukrocen býti pro mnohé lánie, haněnie, sváry a pomsty, ač dokoná někakú pomstu podlé hněvu: ale když hněv neukrocený má v obyčeji, nesnadno s kým u pokoji móž pobýti, opět v hněvy zajde s ním. To již nepokoj hřiecha jest beze všie miery, pak břiemě jeho kto vypraví, co se jeho vleče za těmi neukrocenými žádostmi! Co lakomí lidé úsilé snesú pro žádost zbožie, co nespie, co běhají, co se potie, co nebezpečenství života podstupují, co hořkosti a roztrženie mají, ano jim žádost lakomá nedá (143 *a*) od-

*) Pravopis rukopisu.

počinutie, a nad sílu je obtěžuje a u přielišná a smrtedlná osidla zaplétá je! Takéž pyšní lidé, co mají práce o tom, chtiece se líbiti lidem, a nemohú nikdy své žádosti vhod připraviti se v rúcha pyšná, ani jiným vhod. Takéž všickni hřiechové těžké břiemě mají, že ten, ktož jim slúží, nemóž jim uhověti ani jich břemene snésti, a zbavie jeho srdce i všeho života, nebo sám se musí poddati v to, več jeho žádosti hřiecha povedú, a když sú smrt sami v sobě, tehdy jeho srdce i život uvedú v smrt a oddělé jej od života pravého; a že sú nestydké, nezkázané a nepokojné, uvedú jeho v [ne]*)stydké obyčeje, a vše, což sú sami, v to promění jeho: Hřiešný rodí hřiech, v hřiech sa uveden, jest v něm a jedno s ním. Protož apoštol toto mluví lidem rozomným: Zdali neviete, že komu se poddáte sami dobrovolně u poslušenstvie, toho sluhy budete? A poddáte-li se žádostem hřiechóv, sluhy těch budete žádostí a hřiechóv, a tamť vás povedú, k čemuž sami pospiechají. A to vážiti múdrým lidem jest velmi potřebné, (143 *b*) aby pro slepotu neuběhli v to, málo vážiece hřiech; a to činie člověku tomu, který se poddá žádostem jeho, kterak jej zbavie milosti božie, darów duchovních, pokoje, a uvedú jeho v zatracenie věčného ohně a postavie jeho v tovařišstvie se všemi ďábly a se všemi zatracenci zatracenými u biedě všie psoty. A to jemu dadie za službu hřiechové. Protož die jim apoštol: Neviete-li toho, že bude[te]*)-li hřešiti, že hřiechové v takové zlé věci a ještě v horšie porobie vás, a vy jich robotni budete v tom bez miery, nepokoje, v úsilí, v zaneprázdnění; a potom užitek úsilé jich s ďábly zatracenými až na věky. Neviete, že syn boží proto jest přišel, aby svú ukrutnú smrtí vyprostil vás od služby robotné z hřiechóv a od jich pomsty, a vy pak diete: Budeme hřešiti; a to živě když by kto vážil, kterak by se pilně hřiechóv střiehl, aby pod jeho moc neupadl.

Potom dále die apoštol: Ale dieky činím Bohu, že ste byli sluhy hřiecha, ale poslúcháte z srdce v tu způsobu učenie,

*) Doplnil vydavatel.

v kterémžto ste dáni. Ale vysvobo(144 *a*)zeni jsúc od hřiechóv, sluhy učiněni ste spravedlnosti. A die: Dieky činím Bohu, že ste byli sluhy hřiecha. Tuť má rozoměno býti, že ne z toho děkuje Bohu, že sú oni hřešili a byli sluhy hřiecha, jakoby rád byl, že sú se Bohu protivili: ale děkuje z toho Bohu, že byvše pravé sluhy hřiecha, i byli již vyproštěni z služby hřiecha skrze vieru pána Jezu Krysta; neb neraduje se v jich hřiechu, ale že sú z něho milostí boží vyproštěni a skrze práci jeho kázánie. Protož jich obrácení od hřiecha k Bohu raduje se a děkuje z toho Bohu jako ten, ježto pilně žádal jich spasenie, a skutečně o ně pracovav jako věrný kazatel a milovník stáda Krystova, a vida v nich prospěch smrti Krystovy a svého úsilé radoval se v tom, a dieky vzdával Bohu z toho, že jich jest ráčil povolati v svú milost. Protož die: Ale poslúcháte z srdce v tu způsobu učenie, v kterémžto ste dáni byvše prve sluhy hřiecha, již ste věřili v pána Jezu Krysta a poslúcháte z srdce učenie. Die: „Z srdce", to jest pilně, s rozmyslem i s dobrú žádostí, neboť když ste k tomu srdce právě obrátili, toť se neoblení, anit se k tomu marně (144 *b*) postaví, neb má v sobě horlivé žádosti, a když se s nimi k Bohu obrátí, tehdy horlivě, snažně a cele bez obmeškánie všecko činí a zvláště pilno jest slova božieho, nebo v něm poznává Boha a mnohá utěšenie v něm má; protož tělestně z srdce jeho poslúchá. A že die: Poslúcháte učenie v tu způsobu, v kterémžto ste dáni; toť nenie náš obyčej v řeči, nemóžem tak rozoměti, coť miení v tom řka: V tu způsobu, v kterémžto ste dáni. A že rozličná učenie a mnohotvárná mezi křesťany, mezi židy i mezi pohany, a každá z nich musí na někakém umyslu býti založena, a k někakému konci táhnúti, a k čemu jest byl úmysl kterého učenie, ten ostane v těch, kteříž sú jeho poslúchali, a to ihned se pozná na řeči i na skutciech těch lidí; a kteraký v nich život zdělá to slovo „spósob", nebo „byt", kterýž byt urodilo v nich učenie, jako učenie obojích vidíme, kteraký učinilo jest způsob nebo byt v sedláciech, a že uvedlo je v oděnie s braní na koních a z toho u bitie. A ten způsob neb byt urodilo v nich učenie obojích. Takéž

rozomějme řeči apoštola o způsobu učení, žeť jest bylo skrze apoštoly poslané od Boha, aby tiem učením oznámili lidem (145 *a*) pohanským Boha a pána Jezu Krysta, kterak jest přišel na svět, umřel za hřiešné, a ktož uvěří v něho, ten bude spasen. I poslúchali sú toho, což viera ukazuje. Protož to učenie dělalo jest je v tom způsobu, aby nechajíce modloslúženie světa a starého života, i byli nové rozenie a oblékli se v nového života pána Jezu Krysta, a s tiem čekali naděje nesmrtedlné v životě věčném. A ta způsoba učenie uvedla jest v nich starého člověka na kříž a je samy v smrt hřiecha a v nový život u velikú múdrost boží a v naději živú. Protož ta řeč apoštola, jenž die: A poslúcháte z srdce v tu způsobu učenie, v kterémžto ste dáni, to jest takového učenie Krystova, v němž najprve založeni jste u vieře Krystově, aby ste se přenesli od starého a porušeného života u milost a v novotu pána Jezu Krysta, a v tu způsobu neb v ten úmysl učenie poslúcháte, abyste té věci právě srozoměli, na kteréž ste najprve založeni. A v takovú způsobu života poslúcháte pilně učenie, aby u vás urodilo život nový, jako z mrtvých živi Bohu abyste byli, byvše sluhy hřiecha, již byli sluhy božie. K takému vzdělání učenie poslúcháte, (145 *b*) v kterémžto ste dáni, to jest najprve založeni u vieře a potom u větší prospěch vedeni byli skrze ně. A když děkuje Bohu z toho, když sú byvše sluhy hřiecha i poslúchají učenie v tu způsobu; neb ten konce, aby umrúce hřiechu i byli sluhy božie, jakož dále die: Ale vysvobozeni jsúc od hřiechu učiněni ste sluhy spravedlnosti. Znamenitě die: Vysvobozeni jsúce od hřiechóv. Tu vážiti a múdře slušie vzieti, že nemienie všelikak, aby od hřiechu byli vysvobozeni, aby hřešiti nemohli, aneb ovšem bez každého hřiechu býti; neb když by to býti mohlo a bylo skutečně na nich, tehdy by jim neřekl: Nekraluj hřiech u vašem těle smrtedlném. A když by byli vyproštěni tak od hřiecha, aby nemohli hřešiti, kterak by v nich kraloval, než ani by tu byl v jich těle? A vysvobozeni sú od hřiechu toho, kterýž na ně starý zákon uvodil, i kterýž koli sú měli skutečně, ten každý skrze milost pána Jezu Krysta na křstu shlazen jest, a po křstu, což porušenie těla nad

moc jich boje a z hlúposti shřešili by, to všecko pokáním a obětí těla a krve Krystovy bude jim od(146 *a*)puštěno. Ale dobrovolné hřiechy již z potupy jsú, jakož apoštol die: Nám dobrovolně hřešiecím neostává obět za hřiechy po přijetí známosti pravdy, to jest: Když sme poznali vieru pána Jezu Krysta a umyti jsme v krvi jeho od hřiechóv našich, a potom se navrátíme dobrovolně v hřiechy a konečně se neobrátíme ku pokání, tehdy to již ze zlosti ten hřiech jest a nemá oběti, neb Krystus jest obět. Tu jest potupil takový dobrovolným hřiechem a nepokáním konečným; protož takovými obyčeji vysvobozeni bývají spravedliví od hřiecha skrze milost pána Jezu Krysta a činie se sluhy spravedlnosti božie, tak jakož sú znova porozeni skrze slovo pravdy. A na tom úmysly, rozomy i žádosti stojiece a rostúce z něho v dobré skutky, i budú sluhy spravedlnosti, neb poddáni budú spravedlnosti boží skutečně.

Tato řeč stojí psána ve dvadcáté kapitole svatého Matúše, kteréžto čtenie bývá o osmú neděli po božiem narození.

TAKTO BUDE PRVNIE KAPITOLA.

A když se sta večér, vece pán vinnice vladaři: Volaj dělníky a daj jim mzdu jich, počna od najposledních! A když sú přišli ti, kteříž sú v jedenádstú hodinu byli přišli, vzeli sú jednostajné penie (177 *a*) ze. A přišedše i první domněli sú se, žeby viece měli vzieti, a vzeli sú i oni vše jednostajné penieze. I vzemše reptali sú proti hospodáři řkúce: Tito jednu hodinu dělali sú a rovnés' nám je učinil, jenž sme nesli břiemě dne i vedra.

Výklad na toto čtenie tuto se vypisuje.

Tuto má býti známo o těch, kteří sú reptali proti hospodáři, že z té příčiny hnuti sú k reptání, znamenavše dlúhú a těžkú práci dne celého a protivnost vedra trpiece, z toho sú se domněli, že jim hospodář viece má dáti za jich mnohé dielo než posledním za malé. A protož ta příčina

jest k reptání těch, kteří sú již okusili dlúhé a těžké práce na diele vinnice božie, kteřížto již hojni a bohati jsúce z velikého zaslúženie nemohú hnuti býti k rozsuzování svých velikých a mnohých skutkóv, a z nich domnievati se, že sú velikého zaslúženie před Bohem skrze své mnohé dobré skutky; a móž se velmi rozdúti pýchú srdce jich, aby se líbili sobě v své spravedlnosti a mnoho na ni spolehali, a vyčtúce toliko své práce na vedru celého dne, zdá se jim, že rovně nemají v zaslúžení. A (177 *b*) kde se ta srdce stavie s svým nadutím, avšak by tak mnoho nemohli rozsuzovati své spravedlnosti ani tak povyšovati svého zaslúženie, by jim hospodář neuvrhl tak odporné příčiny těch spozdilých s malým zaslúžením, s nimi je v odplatě srovnav, a zvláštní jim přiezeň a ochotenstvie nad prvnie ukázáv; a protož jako křivdy želejíce proti hospodářovi reptali sú v čas placenie. A protož hlediece k tomu, kde a kterak mohli bychom taková reptánie proti hospodáři pravdú nalezti v kterých lidech až do nás, jenž by takovú vážností zaslúženie svého hnuti jsúce mohli reptati proti hospodáři a bližních svých ponižovati, z toho znamenajíce je, že sú menšieho zaslúženie než oni, tyto věci poznati ve čtení užitek nám by byl, a protož k těm slovóm hlediece, že hospodář večér má skonánie dne, přikázal vladaři dělníky svolati a mzdu jim dáti, již pověděno jest, že večér jest poslední věk, v němžto se rozomie súd poslední, v nichž se svět skoná. Nebo apoštolové Kry- (178 *a*)stovi již v tu chvíli pravili sú, že již přišly sú končiny světa, a že poslednie hodina jest; i pravie oni, že Krystus přišel jest na skonání věkóv na zkaženie hřiecha skrze obět svú v tu poslední hodinu; a on vladař jest, a on platí dělníkóm, počav od posledních, nebo v ruce jeho jesti záplata i slibové boží; ktož má syna, mát život věčný, protož aby on byl peniez ten, poněvadž skrze něho má dán býti každému, ktož jest hodně dělal. A protož počel posledním platiti než prvním, počel prve lotru kajíciemu než prorokóm prvním v slibiech a než svým apoštolóm; téhož dne ráj jemu slíbil dáti, než zaslúženie skrze spravedlivosti zákona starého, poněvadž pro hřiech umrtven jest, ale skrze vieru Krystovu a

jeho milost spasen jest, že tu na kříži uvěřil v syna božieho. A netoliko tomu opozdilému počal platiti, ale přišel na skonání věkóv jako v poslední hodinu jedenádstú, poslal apoštoly své po všem světě, aby kázali čtenie pohanóm. Stáli sú práz(178 *b*)dni na tržišti tohoto světa, ano jich nižádný nenajal na dielo do vinnice božie; nebo neposielal k nim prorokóv tak ustavičně hospodář jako k židóm. Protož uvěřivše pohané v syna božieho, prve sú mnozí mohli život věčný mieti než někteří židé, ježto sú tvrzeji uvěřili v syna božieho než pohané, ač jim prve slíben byl i poslán, však prve než mnozí židé vyznali sú ženě samaritánské řkúce že: Již ne pro tvú řeč věříme, nebo sami sme slyšeli a věříme, že tento jesti zajisté spasitel světa. Protož takoví pohané celý den prázdni stávše mohli sú téhož času spasenie mieti, jako ti, kteří sú sliby na počátku měli a ráno u vinnici povoláni byli; protož, počav od nevěrných a zpozdilých hřiešníkóv platiti, platil do těch, ježto první v slibiech i u práci diela byli.

KAPITOLA DRUHÁ.

Ale že jesti řeč o reptání proti hospodáři pro takové placenie prvním veliké, móžem znáti z jiného podobenstvie pána Ježíše, ježto jest řekl: Jeden měl dva syny, rozoměj, mistři, dvój lid: ži(179 *a*)dovský lid, syn starší, ježto od počátka u vieře boží stál, a mlazší syn lid pohanský, ježto diel od otce vzal a daleko zašel, a živ sa smilně s modlami se obcházel, a jinak v mrzkosti přebývali sú a v hladu jako psi k večeru túlali sú se, všecko přirozenie dobré utrativše v svém šeředství. A když jim bohatstvie otcovo ohlášeno skrze kázánie apoštolóv, ihned sobě steskli sú s svým hladem a žádali sú hojnosti chlebóv, kteří sú v domě otce jich; a když se pochýlili k tomu, chtiece okusiti těch chlebóv, ihned otec hnut sa milosrdenstvím vyšel jim u puotku na pomoc, a hody jim nastrojil, tele tučné zabil, veselé připravil, to jest za utěšenie na hodech dal jim syna svého obětovaného miesto telete, ježto staří za obět

měli. A byl pokrmem i obětí, a kázal rúcho prvnie nevinnosti přinésti, které sú v Adamovi ztratili, a tak přiezeň a poctivost božskú na ně vložil. Protož syn jeho starší, ježto na poli tělestných spravedlností zákona starého stál jest, zvěděv, že otec po(179 *b*)ctil syna ztraceného takovými hody, netoliko reptal proti otci a proti bratru, ale rozhněval se na otce a nechtěl na miestě jich hodovánie. Tak se nalezá reptánie toho lidu domácieho s počátka v slibiech božích ustaveného proti pohanóm i proti jiným hřiešníkóm, jimž Bóh zvláštní přiezeň ukazuje, jako by jim tú přiezní křivdu činil.

TŘETIE KAPITOLA.

Ještě i jiné reptánie zjevno jest za času apoštolóv od židóv proti pohanóm. Slovo božie a duch svatý přišel na ně; potom reptali sú proti Petrovi ti lidé, kteří sú již byli uvěřili v pána Ježíše řkúce: Proč si šel k mužóm neobřezaným a jedl si s nimi? I zpravil se jim Petr mnohú řečí, že pohanóm dal jesti pán Bóh milost svú a umlkli sú v reptání a řekli sú: Tehdy jest i pohanóm pokánie dal pán Bóh k životu věčnému. A to přileží ke čtení vzieti, když sú v jedenádstú hodinu povoláni pohané, ježto se den koná, aby počna jim zaplatiti i platil do prvních; tehdy ti, ježto sú synové těch, ježto první v (180 *a*) slibiech byli o peniezi denním, reptali sú proti poslu hospodářovu, jako by blúdil v tom, volaje pohany na vinnici boží a peniez věčného života tudiež na ruku jim klada skrze vieru a naději jako prvním v slibiech, a ihned přijemše ducha svatého, základ budúcieho života z viery Jezu Krystovy, té hodiny zemrúce mohli sú mieti život věčný jako ti židé, ježto od počátka znali sú vóli boží. Nebo čas již byl přišel placenie, aby počna od posledních a najhorších platil do prvních a najlepších, ktož koli uvěřie ve jméno jeho z pohanóv nebo z židóv, ač těm, ježto berú peniez skrze vieru a naději, nelíbí se taková štědrota hospodářova. Protož i reptali sú proti němu pro pohany i proti věřiecím pohanóm, jakož se praví na předmluvu v epištole

k Říměnínóm, že mnozí z pohanóv i z židóv uvěřili sú v pána Ježíše v Římě. Protož židé pyšně se nadýmáchu proti obráceným pohanóm, netoliko sú reptali proti nim, ale haněli sú je, chlubiece se proti (180 *b*) nim pravichu: My sme lid boží, kterýžto od počátka miloval jest Bóh; my sami hodni sme byli zákon boží přijieti. A mnoho té pochvaly vypravili sú o sobě, pohanóv ponižujíce tiem, že pán viece psy je nazýval nežli lidmi. Taková reptánie pyšná od těch, kteříž dielo své mnohé velmě povyšujíce reptali sú proti hospodáři, že pozdě přišlé do vinnice jim rovny učinil v odplatě, jest podobné přichýliti se ke čtení. Ale že vždy ta reptánie pójdú mezi těmi, kteřížto vchodie do vinnice božie, nebo nezhyne to, aby někteří zmeškali v jedenádstú hodinu nevcházeli do vinnice božie a jiní v první, v šestú a třetí, ježto budú a jsú bohati v zaslúžení mnohého diela, aby vidúce opozdilé s krátkým zaslúžením domnievali se mnohé slávy za svú velikú práci, a s tiem aby reptali proti hospodáři, protože spozdilým počne prve přiezeň ukazovati než jim. A mohú takoví mnozí býti nynie pod zákonní spravedlností zevnitř jako (181 *a*) sú byli za pána Ježíše zákonníci, ježto sú zákon způsoba měli, ale v pravdě sú zákona nečinili a vždy sú reptali proti pánu Ježíšovi, protože hřiešným hřiechy odpúštie, jie s nimi, přijímá je a vymlúvá je před reptavými a obcuje s nimi a dá se jim sebe dotýkati. Protož i dnes takoví duchovní pod spravedlností zákonóv lidských jako v první hodinu počínajíce diela, ježto se stkvějí jako svatá k oku lidem, vždy repcí proti zpozdilým hřiešníkóm, rufiánóm a jiným nezaslúžilým, ježto jim kajícím Bóh dává milosti a dary své, poznánie mnohá hojnějie nežli těm zákonníkóm, ježto se mnoho chlubie svými spravedlnostmi, a jiným pravie: Vy nemóžte pro svá diela Bohu slúžiti, my za vás ve dne i v noci Bohu slúžíme, my vás účastny činíme našich svatých mší, hodny žaltářóv, vigilií, jediné naplňte pytle naše. A takoví zákonníci vždy závidie zjevným hřiešníkóm, když se obrátiece ku pokání, předejdú je v spravedlnosti a počnú mieti přiezeň přátelskú se pánem (181 *b*) Ježíšem, umějíce nad zákonníky jeho dobroděnstvie mnohá znáti, jich povyšovati, o nich mlu-

viti a z nich děkovati, viece se držeti těla a krve jeho než oni, ažť ihned repcí řkúce: Ano my v zákoně jsúce, světa se varujíce jedva se u měsieci mózem k tomu hodně připraviti; a oni po tak velikých hřiešiech chtějí na každý den přijíti, a to vše z toho pocházie, že své spravedlnosti mnoho vážie a chtějí vždy s nimi napřed státi; a jakž uzřie, ano Bóh s hřiešníky u přézeň zacházie prve a viece než s nimi, ihned repcí proti němu i proti hřiešným, a zdá se jim Bóh nespravedliv v tom, že počne pozdním prve platiti než jim, neb darové boží sú počátek placenie, a již v naději to, což žádají držeti, počínají mieti. A že tak tvrdě nynější lid učený to drží, že by pán Bóh nespravedlivý byl, když by za pokánie jedné hodiny tak spěšně dal královstvie nebeské, jako za pokánie mnoho let, protož sú položili artikul neb článek viery o očistci pod tiemto sho(182 *a*)zením nebo usúzením Bohu zákon uloživše, že kdyby byla dva člowěky, jeden by byl dobře živ od své mladosti až do smrti, a druhý by byl zle živ od své mladosti až do starosti a před smrtí učinil pokánie krátké, a když oba umřeta pojednú, ihned oba pójdeta do nebe. A die-li kto, že oba ihned pójdeta, odpoviedají k tomu, že kdyby to tak bylo, Bóh byl by nespravedlivý, tolikéž dav za malú práci jako za velikú; protož má očistec u pekle, aby toho, ježto zde pokáním dosti neučinil za hřiechy, mukami pekelnými dokonal. A protož zde repcí skladatelé zákonóv proti pozdě kajícím, a tam sú jim peklo usúdili k doplnění spravedlnosti.

KAPITOLA ČTVRTÁ.

Potom die čtenie: A on odpověděv, jednomu z nich vece: Přieteli, nečiním tobě křivdy, všaks' z penieze dennieho sjednal se mnú. Vezmi, co tvého jest, a jdi, neboť chci i tomuto najposledniemu dáti jako i tobě. A neboť neslušie mně učiniti, co chci, neboť oko tvé křivé jest, že sem já dobrý. A on, to jest hospodář vinnice, odpověděv jednomu z reptákóv a skrze toho (182 *b*) všem jiným pomocníkóm nebo následovníkóm, die jemu: „Přieteli," ač jesti nepřietel,

ale měl by býti přietel Bohu, když by znal jeho přiezeň; ale proto jemu každý bývá nepřietel, že neumie poznati jeho přiezni; protož repce proti němu a jinak se protiví jemu jako nepřieteli pro svú slepotu. I die tomu reptavému: Přieteli, nečiním tobě křivdy! Ovšem ten, který jesti stvořil člověka k svému podobenství, dav jemu duši i tělo, a vede jeho k tomu, aby hoden byl života věčného, i dává jemu všecko dobré, ruce svoji otevřené vždy skytá s mnohými dary, aby jimi člověk syt a oděn byl a u pokoji přebýval, ten najdále jest od křivdy člověka, sa jemu život i prodlenie dnóv jeho. Protož najprávěji on móž z křivdy člověku se vymluviti, poněvadž jeho opatrností bývá člověk vyproštěn od každé křivdy, kterú od ďáblóv i od lidí trpí, i od té, kterú sobě sám člověk činí cpaje se do pekla svým bludem, miluje se slepě podlé zlosti, ďáblu se za hřiech dává, (183 *a*) a Bóh jeho z té křivdy dobýval svú smrtí, sobě sám čině křivdu, život smrti poddávaje, aby vyprostil člověka od jeho křivdy. Protož tento milostivý hospodář vymlúvaje se reptavému z křivdy, podává jemu na se práva úmluvného, řka jemu: Všaks' z peniezo dennieho sjednal se mnú, a ten já tobě dávám; protož podlé smlúvy nemóžeš na mně nižádné křivdy počítati. Nebo v lidu tak se koná pokoj a spravedlnost, aby svobodnú vóli majíce, smlúvy činie a diela o trhy i o jiné věci, ale to sobě zdržiece dokonají spravedlnost; a v tom nemohú jedni na druhé z křivdy žalovati ani reptati. A protož tento hospodář vinnice mnohem hojněji nad lidi spravedlivý jest. Povolav dělníkóv na svú vinnici najprve s nimi smlúvu učinil o dielo a o zaplacenie za dielo a po smlúvě kázal jim dělati, aby potom nemohli na něm nalézti spravedlivé žaloby, čemuž sú v smlúvě svolili, aby potom jiné cesty nenalezli. Protož obecná smlúva božie jest s lidmi (183 *b*) zákon jeho, aby tak dělali u vinnici, jakož zpráva toho zákona učí, a peniez denní za to vzeli, aby proto smlúvě hospodář viece břemene nepřidával ani mzdy ujímal, a dělníci aby děl zahálením neujímali, ani se čeho neprávě proti smlúvě chytali, aby z toho rozom byl, že tento hospodář spravedlivý jest v svých smlúvách, a věrný Bóh že nedopustí viece trpěti než

móž člověk snésti, a tak aby prospěch přišel s pokušením. Ani z té viery mohl jest na člověka vložiti břemene svým zákonem, jehož by člověk nemohl snésti, ale lehké břiemě a jho sladké vložil na něho, aby jemu v tom křivdy neučinil obtieže jeho zákonem bezprávným; ani v zaplacení křivdy jemu činí, dávaje jemu podlé smlúvy život věčný, nesmrtedlný, v slávě dokonalý za život krátký, smrtedlný a hřiešný. Protož hospodář tento drže se té smlúvy, plně ji v skutku, die reptavému: Nečiním tobě křivdy, ale ty mně činíš, chtě nad smlúvu placenie. A tuto by měla viera člověka státi, že Bóh v smlúvu s ním všel jest tak, aby (184 *a*) dělal na jeho vinnici, chce-li peniez denní od něho mieti; pakli by chtěl peniez mieti a dělati nechtěl, neprávě proti smlúvě činil by, a nic by nevzal; pakli by dielo počna zahálel a za pluh ujma za se se ohlédal, nebyl by hoden penieze dennieho pro dielo nespravedlivé. Pakli by se nad smlúvu jal viece chtě mieti, teď hospodář smlúvy brání se reptavému v takové při řka: „Však si z penieze dennieho sjednal se mnú," a protož pohaněn by byl, chtě jinak než smlúva jest. Smlúva podlé spravedlnosti která jest a plní se, na té múdří najradejše dosti mají, a najviece když tak pravú smlúvu lidé z Bohem mají, ježto on, což koli s nimi smlúvá nebo v smlúvu vchodí, vždy viece i prve jich dobrého hledá než svého. Protož smlúvaje řieká: „Učiníš to, aby tobě dobře bylo," nebo on nezhyne, když my, s ním oč umluviece, zrušíme to, ale my zahynem, neostojíme-li v smlúvách s ním, nebo jeho smlúvy samy sú nám život věčný a zrušenie jich zatracenie naše. A on nikdy nezruší smlúvy s člověkem, nezruší-li jie člověk s ním; on nikdy nepočne rušiti smlúvy, ale (184 *b*) vždy člověk. Protož teď reptavému vydává se spravedliv, od sebe smlúvy požádaje řka: Však jsi z penieze dennieho sjednal a smlúvu učinil. Vezma, což tvého jest, jdiž! To jest skrze vieru a naději a skrze dary duchovnie, jenž sú základ budúcieho života, a vezma ten základ, má život věčný u vieře syna božieho a v naději. A k tomu rozomu móž to slovo hospodářovo přichýleno býti, ježto die reptavému: Vezmi, což tvého jest, jdiž! To jest: Jakožs' věřil v smlúvě slibóm mým, drže na-

ději pravú o tom, jdiž z jedné ctnosti v druhú a jdiž do konce setrváním, ač setrváš-li do konce u vieře živé a v naději, ját tobě křivdy neučiním u poslední odplatě. Pakli se zdá komu, že ten rozom nenie platný a pravý v slovi*ech* páně, ale že u pravdě přítomně, bez prodlenie řka reptavému: Vezma, což tvého jest, jdi! ale die jim: Počtež požehnaní otce mého a vládněte královstvím vám připraveným! A tuť jim velí k sobě jíti tomuto čtení odporně: Vezma, což tvého jest, jdiž! (185 *a*) A jestliže sú ta slova placenie budúcie odplaty, a již pominula jest svoboda přebývánie tohoto světa, aby chodil každý, kam se jemu líbí, kam reptavý pójde od pána peniez vezma; do pekla s peniezem odplaty budúcie nekáže vzieti, ani od sebe káže jíti těm, kterým dá tu oplatu, nebo die: Kde sem já, tu i služebník mój bude. Pakli tyto věci nelíbie se komu v slovi*ech* páně, a vie-li pravdu bližší těm slovóm, té my nehrdáme přijieti, kdyby nám z viery Krystovy ukázána byla.

KAPITOLA PÁTÁ.

Ale hospodář vymluviv se reptavému z křivdy tak, že jemu platí spravedlivě podlé smlúvy i die jemu: A ját chci tomuto zmeškalému posledniemu tolikéž dáti jako i tobě; nebo tobě sem zaslíbil dáti život věčný podlé smlúvy obecné, kterú sem učinil se všemi dělníky vinnice, aby podlé přikázánie mého práce na vinnici nesli a peniez denní za to vzeli, a tuť spravedlnost k tobě držím. Ale tomuto zmeškalému, ježto v jedenádstú hodinu všel do vin(185 *b*)nice a málo jednu hodinu podělal, pohan nebo zmeškalý hřiešník pozdě kající, já chci tolikéž dáti jako tobě královstvie nebeské, jako tobě za práci celého dne, takéž jemu za práci jedné hodiny; a počínám prve platiti zpozdilému za práci jednoho dne, než tobě za práci dne celého; ale to učiním ne podlé zaslúženie, ale podlé milosti z své štědroty dávaje všem, jakož chci. A z toho móž rozum zóstati, že ani dlúhú prací ani krátkú nemohl by nižádný zaslúžiti nebeského královstvie,

když by jeho pán Bóh z milosti své nedal každému, ale něco stránků móžem zasluhovati; a ktož viece pracuje, ten viece zasluhuje, ale však úplně zaslúžiti nemóž; protož musí vždy z milosti a z zaslúženie přijieti královstvie nebeské. A poněvadž první i poslední přijímají z milosti, tehdy jediné větší milost móžem znáti v odplatě s tiem, kterýž dlúho Bohu se protiviv, pozdě skrze pokánie milost boží nalezl a malé zasluhovánie budúcieho života měl. Ale první v tom jest milosti (186 *a*) viece přijal, že ihned z mládie povolán jsa v nevinnosti přebýval, netupě Boha skrze hřiechy, vždy vóli boží čině ctí Boha mnoho; ten má nad onoho darov od Boha, ale také větčie slávy móž býti v nebi než první. Ale v této při mohl by někto řéci: Poněvadž poslední zpozdilý dosti má úsilé jedné hodiny, aby mohl přijieti královstvie nebeské, tehdy nenie potřebie o to pracovati mnoho let, ale toliko poslední hodinu zachovaje člověk ku pokání, nalezne spasenie. K tomu móž rozom býti, že taková rozsuzovánie nejsú na vóli lidské, aby oni hledali Boha a svú vóli v hřiešiech, dokud chtie, měli; nebo tento zpozdilý, stoje prázden na tržišti do jedenádsté hodiny, ne v tom úmysle stál jest tak dlúho prázden, aby, v poslední hodinu podělaje, zaslúžil sobě penieze dennieho: ale proto jest stál celý den prázden, nebo jeho nižádný nenajal, a tak pro nevědomie zmeškal dielo celého dne. Ale ktož jesti ráno povolán a jíti nechtěl, mysle své vóle požívati až do poslední hodiny, ktož ze všech takový spasen jest, aby sobě volně, (186 *b*) odjímaje se volání božiemu, chtěl sobě zvoliti čas ku pokání v poslední hodinu? Na lotru nevědomém nenie dóvod, jediné nevědomým, ježto jich nižádný nevedl ku pokání; nebo takové uloženie pokánie ku posledniemu času proto, aby do té chvíle pásl svú vóli v hřiešiech, a na to předlože sobě milosrdenstvie božie, že jemu odpustí hřiechy pro poslednie pokánie, takové hřešenie jest na božie milosrdenstvie, jest z úmysla, svobodné vóle hřešenie; ten hřiech jest proti duchu svatému. Ze zlosti protož nebezpečné opúštějíce mnohá napomínánie ku pokání, za mnohé časy odkládají to do poslednieho času, jako by se jim Bóh poddal, aby oni se jemu protivili, dokud mohú hře-

šiti, a na starost aby je přijal, jsa jim tiem dlužen. Protož čtenie nám tuto o zpozdilých nic jiného nepraví, jediné nevědomě že jich nižádný nenajal prve než v jedenádstú hodinu, a hospodář z milosti platil jako prvním.

KAPITOLA ŠESTÁ.

Ještě viece hospodář pravdu svú oznamuje reptavému, (187 *a*) aby se poznal v tom, že křivě repce proti němu, a die jemu: A neboť neslušie mně učiniti, což chci, neboť oko tvé křivé jest? Jako by řekl reptavému: Povol, kterému chceš, neboť mé svobodné dobrotě neslušie činiti, což chci; neboť oko tvé křivé jest, závidí mi to v tom, že já se smiluji, nad kým chci, a milosrdenstvie ukáži nad tiem, ktož mi se slíbí, a horšíš se nad tiem, že já hřiešné ku pokání přijímám a chci je spasiti tak dobře jako nevinné. A to slušie na mú dobrotu učiniti netoliko podlé toho, co lidé mohú o mé dobrotě věřiti a rozoměti, ale nad to viece jest má dobrota k nim než oni věřie a než rozomějí, a nad to než oni zaslúžiti mohú. Protož slušie na toho všecko, kto jest mohl učiniti z ničehož všecko, jakž chtěl, na nebi i na zemi; protož slušie na jeho panstvie velebné, aby chudého povýšil a zbohatil, a mrtvé aby k životu přivedl, a tak aby lidi i hovada spasil. Nebo slušie na jeho svobodnú dobrotu a moc, aby některé zbohatil a oslavil bez zaslúženie jako duchy anjelské, (187 *b*) které jest stvořil v přirozené ctnosti a slávě tak, aby nemohli hnuti býti ke zlému; a z lidí některé osvietil v životě mateře jich a povýšil svatostí jich nad jiné lidi, a některé zachoval po křstu od hřiechóv a povýšil jich v ctnostech, a to vše slušie jemu činiti; a někteří s velikú prací a s mnohými pokušeními došli sú spasenie z milosti jeho, pokávše se hřiechóv velikých; a někteří zmeškavše vešken čas poslední hodinu nalezli sú milost jeho. Protož na jeho dobrotu a moc slušie dáti za mnoho mnoho, a za málo mnoho, a za nic mnoho, nebo slušie jemu činiti, což chce, a nižádný nemóž jemu řéci: Proč tak činíš? Aniž móž

jemu závidě reptati proti němu, že onomu mnoho dal, a onomu málo, a onomu nic. A pro takové věci die reptavému: Neboť jest oko tvé křivé, že sem já dobrý, to jest úmysl křivý, nebo rozom slepý, pro něž mě zle súdíš, jako bych křivdu na tom činil, že svú štědrotu ukazuji, komuž chci, jako by má dobrota obtěžovala tě a jako by příčina byla té zlosti, jako bych (188 *a*) tobě nespravedlivě učinil jiné dobrými čině a od tebe také dobroty neodjímaje, což na tě slušie. Protož křivým okem hledě na mú dobrotú závidíš v jiných a želéš toho, že chudí zbohaceni sú mú dobrotú. A to jest znamenité, že pro křivé oko neupřémného úmysla tak mnoho móž dobrota božie na pád býti lidem, aby se jí rozličně horšili zle rozomějíce dobrotě a milosrdenství jeho; někdy jemu závidie v hřiešných a velmi potřebných, a někdy v hřiešiech svobodu berú skrze jeho dobrotu úfajíce v jeho milosrdenstvie, spoléhají na ně a smělost k hřiechu berú a pokánie nečinie, nebo je odkládají k starosti, a tak rostú v zlosti skrze jeho dobrotu. Jiní opět jinak křivé oko mají, neprávě hlediece na jeho dobrotu, sužujíce ji svými hřiechy, nechtiece doufánie mieti, by jim množstvie hřiechóv velikých mohl odpustiti, větší svú zlost pokládajíce než jeho milosrdenstvie a tak v zúfánie se obracují. Jiní zlé oko mají neprávě na jeho dobrotu hlediece, když mnoho milostí a daróv duchovních od (188 *b*) něho vzemše, srdce neupřémné a úmysl nakřivený při tom majíce, z těch daróv chvály a cti jeho nehlediece, ale své chvály, užitkóv, přiezni na světě, a tak svú hanebnost odievají jeho dobrotú, a tu, kdež by on měl zveleben býti v své dobrotě, tu se oni skrze jeho dobrotu velebie v své křivotě. A protož majíce tak křivé oko při jeho dobrotě, uběhli sú ve tmy se vším životem, nebo jim die: „S křivým okem," že všecko tělo jich temné bude; všickni skutkové porušeni jsú jich neupřémností, protože zle rozomějí dobrotě jeho, kterú sú vzeli v dařiech jeho. Jinak všickni zle myslé o jeho dobrotě, a kterým okem na ni hledie, jsúce jeho dobrotú obklíčeni v dobrých věcech časných, ježto jich nepomine žádný čas slúžéci jich potřebám dobrota jeho, to vše na svú vóli zlú nevděčně obrátie. Protož lichvu na lichvu hro-

máždie svého zlého se všech stran skrze jeho dobrotu, nebo tu oko jich křivé a slepé; kdež jesti on dobrý, tu se uchylují od něho, kdež je on vine a tiehne k (189 *a*) sobě; kdež sú měli povstati, tu padají; kde sú měli bohatěti, tu chudnú; kdež sú měli uzdraveni býti a k životu přijíti, tu nemocnější a v smrt padají, nebo tu oko jich křivé, kde jesti on dobrý.

KAPITOLA SEDMÁ.

Potom die čtenie: Tak budú najposlednější najprvnější a prvnější budú najposlednější, nebo mnozí sú povoláni, ale nemnozí vyvoleni. Ale že ta slova páně v některém rozomu jsú velmi hrozná, a také mohú s užitkem býti, ježto die: Tak budú poslední první a první poslední; tu neškodně poslední první bývají, že někteří počnú vésti život spravedlivý a jiní po nich počnúce pravdy následovati, předejdú prvnie v tom snaženstvím a duchem horlivým Bohu slúžiece i ostavie prvnie na zad; a když by první nemohli neb neuměli viece dobrého činiti, to by jim neškodilo, že by je jiní v dobrotě předcházeli. Pakli první pro svú lenost a nedbanlivost dadie se posledním v dobrotě předjíti, tehdy sú pohaněni skrze snažnost posledních v své lenosti; (189 *b*) nebo mnoho jest té mrzkosti v těch, ježto chtie Bohu slúžiti, že zmařile a léně to vedú, často počnúce před se jíti, kolebí se a zase postúpají a tak předse nedokonají; mnohokrát počnúce bořie v sobě ty počátky rozličnými přikázáními: což v jedny časy vzdělají, to v druhé sbořie, a jiní v lenosti kyší nechtiec sobě těžko učiniti z boží službú. Protož takové snadně poslední předejdú a ostavie na zad. A to by nic nebylo, neostanú-li na zad se pannami bláznivými, kteréž pozdě počely sú lampy připravovati, ale než sú připravily. až před nimi brána zavřiena byla. Ale ještě jiný rozom k slovóm páně jest, ježto die: Tak budú první poslední, a poslední první. Ten rozum chýlíť se na židy, ježto sú první hodinu od počátka otcové jich povoláni do vinnice božie, a s nimi smlúva o dielo vinnice stala se jest, jim prvotně slibové

spasenie zaslíbeni sú, a v tom tak dlúho v té vinnici sú stáli s mnohým reptáním, neposlušenstvím a s nevděčnostmi pyšnými a nadutý(190 *a*)mi, až se jest Bohu stýskalo nad nimi; potom i proroky zabíjeli, které k nim poslal, aby jemu užitky z vinnice dávali, a potom sú pak syna božieho zamordovali, který jim prvotně slíben jest; přišel na ně hněv boží, aby věčným zapomenutím nemohl shlazen býti, aby netoliko poslední byli, ale aby z vinnice ven vyvrženi byli. Jakož jim pán řekl: Věru, pravím vám, že bude odjato království božie od vás a dáno bude lidu činiecimu užitky jeho. Protož byvše první do vinnice a slibové jim najprve byli, potom pro svú pýchu poslední a cizí od milosti a od [s]*)pasenie. A pohané potupeni a ohyzdni do jedenádsté hodiny prázdni sú stáli, jako poslední a odsúzení. A když jich povolal do vinnice, přijali sú slávu prvních, milost sú nalezli, slibóv účastni sú učiněni a prvnost života věčného sú přijeli skrze milost pána našeho Jezu Krysta, jímžto sú první pohrdali, posledním učiněn jest v naději. Ale ještě nenie ta řeč vyprázdněna, nebo vždy se dvojí lid, jeden jako první oděný zevnitř spravedlností zákonní, (190 *b*) ale neupřémný, nemá srdce pravého k Bohu, reptavý, nadutý pýchú, nemaje slitovánie nad hřiešnými; ten s chválú jako první stojí hrdaje jinými a ten odvržen bude od slávy božie na zad, u pekle stane, a poslední budú první. Zjevní hřiešníci pokánie činiti budú a předejdú ty posvátné pokrytce pyšné do království nebeského. V těch ač nic Bóh sobě libého nenalézá, ale aspoň pokoru mají a prostě bez omlúvánie v hřiešiech se mají, protož těch pokorných povýší a pyšné porazí do pekla a die: Nebo mnozí sú povoláni, ale nemnozí vyvoleni; to jest, mnozí sú povoláni do vinnice božie na dielo z židóv i z pohanóv, přielišné množstvie, jako z skutku zjevno jest; ale toho množstvie obojieho lidu, který u vieru jako do vinnice povolán jest, nemnozí vyvoleni sú k životu věčnému, tak jakož z skutku znáti jest, kterak z toho přielišného množstvie, které pod jmenem viery stojí, jako z mno(191 *a*)ha tisíc jeden

*) Doplnil vydavatel.

nahodí se, že by ovce Krystova byl a hlas jeho slyšal, jakož on v tom znáti dává ovce svévolné, kteří jeho hlas slyšie a v skutku držie to, co on přikazuje a v čem na příklad těm ovcém dává, a to zjevně die, kto neslyší hlasu jeho a protiviece se jemu, že ti nejsú z ovec jeho. A protož ti sami sú, ježto hlas jeho slyšie, zvolení jeho, jako hroznové vinní přezralí a přechutní k libosti hospodářově, ježto jest sobě proto vinnici štěpil kořenem sladkým, miluje pochotnost vína, která se rodí v hrozniech mocí kořene vinného pravého, neb ti sami zvolení berú moc a život života pravého duchovnieho z kořene Krysta. Ani jiní, ježto s mrtvú věrú stojie v té vinnici jako suché větve k ohni připravené, a ti hřiešníci ukrutní, ježto sú sobě vieru z moci tohoto světa osobili, aby na ní zklamaně zpoléhali, ti jako pres u vinnici jsú, aby dávili zvolené jako hrozny svým nenávistným ukrutenstvím. Protož tě(191 *b*)mito slovy posledními spasitel vykládá to podobenstvie o vinnici a o dělníciech pověděné; a že o těch dělníciech, jichžto mnoho povoláno bývá do vinnice, ale málo vyvolených nalezeno bude, a kteříž z toho množstvie nejsú voleni, ti do pekla pójdú: protož nemóž z toho ujištěno býti, že reptavým řekl jest: Vezma, což tvého jest, jdiž! By takový po tom slovu do nebe všel, nebo dvój lid tuto praví, který do vinnice povolán vyvolený, který nevyvolený, ten mnohý, a který vyvolený, ten řiedký.

KAPITOLA OSMÁ.

Ještě o reptavých.

Ale ještě, jako die čtenie: A vzemše penieze reptali sú proti hospodáři, řkúce: Tito jedinú hodinu dělali sú, a rovné si nám je učinil, ježto sme celý den práci na vinnici nesli. Protož závistí hnuti jsúce proti hospodáři z toho reptali sú, jako by jim křivdu učinil v tom. Ale že jest nesnáze v tomto miestě čtenie, nebo staří doktorové i potomní přemieta(192 *a*)jíce toto reptánie, nevidím, by se o ně srovnali u výkladiech a rozum jistý tu ukázali, a vidím, že také tomu

čtení rozomějí, že ti všickni dělníci první až do posledních, vzeli sú rovný peniez blahoslavenstvie věčného, a vzemše reptali sú proti hospodáři první, že s nimi srovnal poslednie v odplatě za dielo jedné hodiny. To činí nesnáz i doktoróm; ale musíme pójčiti, že spasitel u podobenství toto čtenie pověděl jest, kterézto podobenstvie daleký rozdiel má od řečí prostě a zjevně pověděných, že nemohú slova svrchnie u podobenství pověděná ihned tudiež spojena býti s tú pravdú, kteráž pod zakrytím toho podobenstvie pověděna jest, ale dále od slov těch tělestných v rozomu duchovniem musí shledána býti pravda těch slov. Protož řiekáme: Podobno jest; a což podobno jest, to nenie v sobě to, k němuž něco podobno jest; obraz podoben bude k člověku, a však nenie člověk; protož podobenstvie, ježto má v sobě (192 *b*) skrytú pravdú duchovní pod slovy tělestnými, musí vykládáno býti podlé rozomu viery obecné skrze jiná písma, ač kto móž s to býti, aby i tak z podobenstvie pravdu ukázal. Protož tuto čtenie u podobenství praví: Když se večér stal, kázal hospodář zaplatiti dělníkóm. A vzemše první peniez reptali sú proti hospodářovi. Přidajmež k těm slovóm vieru řkúce, že večér jesti súdný den, kdežto každému bude zaplaceno vedlé skutkóv jeho, a že tu dělníci vzemše peniez blahoslavenstvie reptali sú proti hospodáři. To nemóž státi podlé viery našie. Jako i doktorové tomu odpierají řkúce, že nižádný nepřijde do blahoslavenstvie, ktož repce, ani tam kto reptavý móž ostati; nebo blahoslavenstvie takové dokonalosti jest, že ti, kteříž tam přijdú, všie proměny zbudú a spojie se v jednu vóli s Bohem, a naplníť je pán Bóh radostí bez nedostatku. Protož takoví přijmúce (193 *a*) dokonalost a jednotu u vóli z Bohem, nebudú moci reptati proti Bohu ani proti sobě rovným tu přebývajícím, nebo v nich nenávist nebude ani k Bohu pro kterú křivdu, ani k bližním, kteráž zbuzuje reptánie proti sobě nemilým; tam již nemilost ani nenávist nemá miesta, ani ta věc tam bude, pro niž nenávist a reptánie povstává; tam vše pokojni a vděčni budú, nebo psáno jest, že děkující nebo ti, ježto děkují Bohu a chválé jeho, dědití zemi věčnú budú. Protož když ti vděčni mají

býti, tehdy reptáci nemohú z toho, což dobrého od Boha vezmú, a ovšem z plné radosti, když ji vezmú, nebudú reptati, ale na věky děkovati Bohu budú z nesmierné milosti jeho. Aniž také vladař pán Ježíš večér v súdný den, platě každému podlé skutkóv jeho, die někomu: Přieteli, (193 *b*) nečiním tobě křivdy. Vezma, co tvé jest, jdiž! Ale die těm, kteří hodni budú odplaty od něho: Počtež požehnaní otce mého, vládněte královstvím vám připraveným! A druhým die: Odejděte ode mne zlořečení do ohně věčného! A to nebude peniez denní za dielo na vinnici, ale pomsta hrozná za hřiechy. Ani z toho jest ujištěno, že hospodář kázal platiti všem dělníkóm, počav od posledních až do prvních, že by toliko sami dobří kromě zlých vcházeli nebo trvali u vinnici boží, poněvadž jisté jest, že od počátka v té vinnici, kterú jesti přivedl z Egypta a štěpil ji pravicí svú, bylo jest přimiešeno mnoho zlých. Též i tuto, kterú jest štěpil skrze krev syna svého, mnoho stojí suchých ratolestí na kořenu Krystovi, kteréž hospodář vinnice odtíná, aby darmo na kořenu nestály; a těm neplatí penieze dennieho. A z těchto věcí jest jistota, že ti dělníci, kterým kázal dáti peniez denní, ne všickni sú přijeli nebo nepřijmú života věčného. A to ještě móžeme z tohoto čtenie znáti, kdež pán Ježíš skonávaje die: Nebo mnozi sú povoláni, ale ne m(194 *a*)nozí vyvoleni. A toť o těch die, kterým hospodář kázal platiti, počna od najposledních až do prvních, že z těch mnozí reptáci byli povoláni, ale ne zvoleni, a tak odplaty v nebi pro své reptánie nebudú mieti. Ale kde by ta slova páně pravá byla, že vzemše peniez denní reptali sú proti hospodáři, móžem jim některak pravdy pójčiti podlé toho, že když kteří bývají povoláni do vinnice jeho, tak mnoho mají a berú od Boha, že stránkú móž řečeno býti, že berú peniez denní, nebo mnohé dary jako základ budúcieho života berú jsúce u vinnici, jichž by neměli, jsúce kromě vinnice; ale to zkazie, aby jim nedošel život věčný nevděčným reptáním. Druhé pro jistotu pověděnie slov Krystových móž býti pravé, že sú vzeli peniez denní, že on tak nepohnutú jistotu položil jest v sloviech smlúvy s dělníky z penieze dennieho, že o nich móž řečeno býti, že sú se stala,

ač sú nedošla v dělníciech pro jich neřád; ale v hospodáři podlé smlúvy nemohú proměněny býti na věky. A vždy dojdú ta slova tak, jakž sú pově(194 *b*)diena v dělníciech, kteří i nynie vcházejí do vinnice a dělají věrně podlé smlúvy, kterú jest učinil hospodář s prvními dělníky vděčně bez reptánie.

KAPITOLA DEVÁTÁ.

A v těchto sloviech Krystových mózem bráti rozom těch věcí, o něž mluvíme, ježto die: Ktož nevěří, již súzen jest, nebo nevěří v jednorozeného syna božieho, ač ten, který tak nevěří v syna božieho, ještě na světě dlúho móž v rozkošech svobodně živ býti, nečije nižádné protivnosti toho súdu; ale že podlé slova božieho nepromění se, neobrátí-li se člověk k vieře před smrtí, že ten súd dávno pověděný upadne na něho z zatracením. Též tato slova, ježto die pán: Ktož věří v mě, mát život věčný; avšak ten, kto věří v něho, přebývá v biednosti života smrtedlného, nemá života věčného, jediné toliko u vieře a v naději, ale podlé jistoty slova Krystova již má, ač se nepromění u vieře do smrti; protož pro jistotu slov božích věci nedošlé, jako skutkem stalé a vždy v skut(195 *a*)ku dojdú, nebudú-li mieti příkazy v lidech. Třetie mózem pójčiti pravdy těm slovóm Krystovým podlé svrchních slov toho podobenstvie, pověděného o hospodáři vinnice na dělníciech. Nebo mnohé věci pán Ježíš mluvil, bera podobenstvie z těch věcí, které jdú zjevně v skutciech lidských duchovních věcí a božské pověděl a oznámil, ač koli duchovnie a božské věci ne ovšem túž brázdú táhnú jako příklad tělestného podobenstvie povědien jest. Též tuto o vinnici mohút mnoho pravá býti slova Krystova podlé púhého mluvenie zevnitř, aby z toho příkladu vzata byla pravda užitečná spasení lidskému od těch, ktož mohú a umějí z podobenství Krystových pravdu nalézti; pakli se komu nezdá za podobné v těch rozomiech slov Krystových držeti, ale hledaj jim pravdy, kdež se jemu líbí. Než tut nemóž jim pravda z viery ukázána býti, ať by vezmúce dělníci od ho-

spodáře peniez blahoslavenstvie, reptali proti němu, závidiece jemu z toho, že jest posledním (195 *b*) za dielo jedné hodiny dal tak mnoho jako jim za dielo celého dne. Protož z toho podobenstvie o vinnici vzieti pravdu užitečnú těm dělníkóm, kteří na té vinnici dělati mají, nechajíce všeho lidu poběhlého z vinnice Sodomských, který štěpen jest od pokrytcóv skrze duch lživý v rozmnožené bludy, a jest toliko sklamán skrze vieru, nevěře naučon jsa; a učiněn jest hrčan z žluči drakové z vinnice Sodomských najhořčejšie hořkosti skrze nepravost převýšenú zúfánie pohanského, těch nechajíce. Toliko jest mluviti o těch, kteřížto podlé smlúvy hospodářovy s dělníky prvními vcházejí do vinnice, všecky práce podlé smlúvy činiece. Tuť tepruv nedostatek nalezen bývá mnohý a neznamenitý vnitřní, ježto se móž zjeviti reptáním nenávistným proti hospodáři i proti spoludělníkóm; nebo mohú mnozí na se vzieti všecky práce zevnitřnie skutkóv, přikázáními a pracemi těžkými nezpravie srdce svého s Bohem, ani své vóle srovnají s jeho vólí; a tu neupřémnost a necelé srdce (196 *a*) ostavie, mají mnoho kalu protivného v sobě, pokrytstvie mnohé pod skutky zákonnými, nadýmánie, pýchu líbením samým sobě v svých zvláštních spravedlnostech, jiných ponižování, duch ukrutný proti bližním zmeškalým a nedostatečným, pohrzenie jinými, soběvolnost mnohá při službě povolánie svého, nedotřivost netrpělivá z malého pohaněnie a bezprávie, žalostná mysl povržená zármutkem, žalobná ku pomstě a v tvrdých protivnostech vždy hotová k reptání. Protož pán Ježíš patře k takovým nemocem a porušením, ježto se mohú dieti pod smlúvú zákona božieho zevnitř, mohú státi na tom lidu, a hřiechové smrtedlní nemohú zevnitř na nich nalezeni býti, ani tresktánie, a však pod tiem vóle jich daleko stojí od Boha, pověděl jesti toto podobenstvie najpilněji k užitku našemu, oznamuje reptánie nespravedlivé proti hospodáři, proto že on podlé své dobroty chtěl jest zaplatiti posledním za malú práci jako jim za velikú. A protož znamenaje, že pod zákonem starým mnoho toho re(196 *b*)ptánie pro úsilé těžké i pro jiné věci mnohé přeběhlo jest i tehdy za pána Ježíše až sem, chtěl jesti to za velikú škodu oznámiti skrze

toto podobenstvie: ale aby lidé dále naučili se opatrnosti, netoliko aby vcházeli na vinnici na dielo podlé smlúvy s hospodářem, ale aby s pokorú a s upřémností dělali nerozsuzujíce hospodáře, kterak on komu platiti bude mnoho nebo málo, ale samy se aby rozsuzovali, že což dělají, že jesti to zmeškalé a viece bázni hodné než odplaty zaslúžilé. Aby pravé bylo, když všecko učiníte, což vám přikázáno jest, ač všicku práci od jitra mladosti až do večera šedin snesete, tehdy rcete: Neužitečné sluhy jsme, to vše učinivše. Protož spasí-li nás Bóh, ne pro naše spravedlnosti to učiní, ale podlé svého milosrdenstvie, a když se tak srdce zpraví, tehdy reptánie nepovstane proti hospodáři, ani nenávistné rozsuzovánie štědroty jeho k zmeškalým.

KAPITOLA DESÁTÁ.

Ale tuto pán nereptavých znamenitě příčinu (197 *a*) oznamuje, pro niž popuzeni k reptání sú, to jest, že sú od jitra do večera dělali u vinnici a nesli břiemě vedra dne celého, a poslední jedinú hodinu k večeru podělali bez vedra, a hospodář s prvními v odplatě je srovnal, a v tom sú hospodáři k nespravedlnosti početše příčinu k reptání vzeli. Kterážto věc tělestně známa jest, aby skrze ni duchovně lépe srozoměna byla; ale na vinnici tělestné jest břiemě úsilé těžké potiti se mnoho, péci se na vedru přes den, větrov a dšťov mnoho snésti musie, žiezni a někdy hladu. Protož obecně jediné chudina chaterná na vinnicích dělají, ježto snadně z obyčeje takové břiemě úsilé i vedra snesú; ale rozkošní lidé tohoto světa chladolezní nechodie na vinnici dělat. Měšťané roztylí a měštky, páni, vládyky, kněžie, mnišie, jeptišky, takoví se nenajímají na vinnici pro svój rozkošný život, nebo sú nepřivykli na horku býti, ale takoví pak obecně vína vypijí sediece v chladu v domiech krásných. Ale poněvadž takoví nehodie se na dielo vinnice (197 *b*) tělestné pro těžkost břemena a vedra, ovšem o vinnici boží, ježto jest břiemě těžké a vedro ukrutné milovníkóm těla a světa, těm, ježto sobě lahodie a pochlebují v rozkošech těla, měkkosti

a utěšenie v těle vždy ostřiehajíce, chválu a čest zvolujíce za své dobré: protož těm na se vzieti břiemě vinnice božie jest, podstúpiti ty práce, kteréž se přikazují od hospodáře v smlúvě, aby se poddali těm spravedlnostem, které se skrze zákon přikazují a společně tomu chtie, aby člověk od vóle tělestné odstúpil a jie zapřel, a zisky nepravé tohoto světa mimo se pustil, neprávě nedobývaje ani se o dobyté súdem a svárem vadě, jinak podlé přikázánie rozličné práce v služebnostech božských na se bera a v nich snaženstvie viery své k Bohu ukazuje, a vždy proti vóli těla a žádostem hřiechóv pracuje, takové břiemě nésti těm, ježto sú rozkošem těla obykli a v nich se vykrmili, a vždy sobě lahodie v těle a pochlebují a žádají pochlebovati v hřie(198 *a*)šiech, a vždy za zisk měli sú, vóli těla v žádostech rozkoší a hřiechóv pásti, těžké břiemě jest to pustiti viece než na vinnici tělestné celý den potiece se kopati. Protož k tomu břemeni musí dobře otřelý býti a velmi se života tělestného, ziskóv a pochvaly světa se odvážiti a sám sebe nenáviděti. Takéž vedro celého dne nésti jest v chladu obyklým těžko, žádosti jako náramného vedra od mladosti smilné, hněvivé přemáhati a vždy jako na vedru státi v ohni zapáleném od hřiešníkóv tohoto světa, nebo vešken svět ve zlém ohni jest položen. A protož stoje člověk uprostřed toho plamene jako na vedru ukrutném, má příčiny zapalovati se k zlému a přemáhati, jako vedro trpě; nebo v ohni pokúšejí zlata a střiebra, ale lidé vzácní bývají Bohu u výhni poniženie, rozličných zámutkóv, pokušenie, bezprávie, lúpenie, vězenie, haněnie, zlého jména nařčením, nepřiezní a z obce vymietáním. Protož takoví zamutkové jsúť vedro veliké. A bytť jest člověku drazšiemu nežli zlatu, (198 *b*) který by tak rozličnými obyčeji vedro celý den od mladosti nesl; a to musí býti na diele u boží vinnici, aniž se kto pokúšej do nie jíti jinak, jediné leč by sobě předlože radost a odplatu penieze dennieho, chtěl podstúpiti břiemě diela vinnice božie a vedro dne nésti; jinak lení, chladolezný, tesklivý, nedotčivý a strašlivý nic neprospěje u vinnici boží.

Tuto se počíná výklad na pašiji svatého Jana.

V ten čas vedli sú s Ježíšem jiná dva lotry, aby je zabili. A když přijidechu na miesto, ježto slove popravné, tu sú jeho ukřižovali i lotry, jednoho na pravici a druhého na levici. A tak dále.

Z té řeči ukazuje se potupa veliká té chvály a cti spasitele našeho, když jest tak přieliš neuctěna, tú potupú jsúci odsúzena s nepravými lidmi, kteřížto nebyli sú hodni živi býti pro svú zlost. Ale tento, ježto život dává jiným plný všech dobrot, nevinný, Bohu milý i lidem, hodný všie cti, teď jest srovnán s lotry vinnými, smrti hodnými a pověšen jest v prostředce na většie potupenie a posmievánie, jako by on horší byl nežli ti lotrové. A tiem skutkem spasitel vede nás od pýchy, abychom hlediece na tak veliké potupenie to věděli, že jest nám příklad a naučenie dal tiem skutkem, aby(294 *a*)chom odložili to myšlenie hrdé a sobě volné od srdce našeho, že bychom chtěli žádati jako dobří poctěni býti. A diem jako dobří, ježto slovú od lidí lživú dobrotú, kterúžto dobrotú lživú zapletl se jest tento svět lživý, miluje zvelebenie a čest jeden od druhého, pocty nižádné pravé nemaje v sobě, ten svět lživý vždy hledaje cti lživé. Protož sú-li věrní, nemajíť žádati, aby tak byli poctěni s těmi dobrými, ježto slovú podlé světa dobří, hlediece na svého spasitele, kterak jest potupen od toho světa lživého. A s lotry

za město vyvedli sú jeho jako zloděje. A [1]) čież žádost stojí o to, aby pochvalu měla od světa, tuť nenie sjednánie se pánem Ježíšem v úmyslech, kteryžto raději jest svolil [2]) hanebně potupen býti od tohoto světa nežli od něho slávu [3]) mieti, neb chvála jeho jest ohavná a křivá [4]) před Bohem. Protož tento milý Bohu i lidem raději jest zvolil smrt ohyzdnú od světa nežli kterú poctivost. A v této věci ukazuje se, že nenie pravé srdce (s bohem) toho člověka, kterýž žádá chvály té cizoložné a prokleté [od světa]; nebo to srdce nevie nic o té pravé chvále, kteráž jest v samém Bohu pravá a věrná, o niž slušie státi tomu člověku, kterýž má (294 *b*) pravé srdce; a takový raději zvolí s Krystem potupen býti, odsúzen, haněn, za zlého počten od světa, než by od něho chtěl pochlebenstvie a chválu mieti. Nebo ktož jest s Krystem od světa potupený a kletý, tenť čaká toho požehnánie, kteréžto dá tento biskup, kteryžto umřel jest na rozhraní mezi dvěma lotroma, a když die ten biskup: „Poďte požehnaní otce mého, vládněte na věky královstvím vám připraveným;“ a ktož sobě zvolí zdejší pochvalu od světa, tenť upadne v prokletie, když die: Jděte prokletí do ohně věčného. A [1]) že die tuto čtenie, že sú ukřižovali dva lotry s Ježíšem, jednoho na pravici a druhého na levici, a jeden z těch vyznal jest nevinného [5]) pána Ježíše, a druhý se jesti jemu rúhal, ale oba sta za jedno trpkú [6]) smrt trpěla s Ježíšem, a v tom se miení, že rozličně s Ježíšem lidé trpie kříž: jedni jej trpie a rúhají se Ježíšovi visiece na něm, a druzí užitečně chváléce Ježíše trpie ten kříž. A v tom se rozomie, že jsú jedni křesťané praví údové Krystovi, ježto sú dobré vóle a úmysla, a ti prospěšně k užitku trpie kříž svój s Ježíšem; ale jiní sú, ježto s ním [také] trpie, ale nemají v sobě pravdy, ani dobré vó(295 *a*)le, ani pravého poznánie, ale jsúce u vieře Krystově a rozličně trpie. Jedni toliko [7]) jedno jméno mají, že sú křesťané, ale život zlý, tělestný, slepý, Bohu protivný vedú, a s tiem trpie mnoho zlého pro hřiechy a nebo pro život, aby jej živili, diela těžká od mnoha let [8]) dělajíce, ale neužitečně jich po-

[1]) Ale, [2]) zvolil, [3]) chválu, [4]) lživá, [5]) nevinný, [6]) těžkú, [7]) jediné, [8]) m. od mnoha let — mnohá.

žívají, na zlý život nakládajíce, aby lépe jej po své vóli vedli. A takoví křesťané [rozličné] smrti trpie pro ten zlý život; někteří pro zlodějstvie oběšenie, někteří pro mord na kolo zbitie, stínánie, žháři upálenie. A co pyšných lidí sejde u bojích, v okovách, v sedáních a v jiných svádách. A co lidí smilných trpí, velikých nesnází trpiece a chodiece o to, náklady činiece a mnoho haňby pro to trpie, tesknosti, roztrženie, túženie, někdy až se zbláznie pro to. A to vše trpie ti lidé pro tu zlost, nebo každá zlost má po sobě veliké těžkosti, ježto ti (zlí) lidé trpie, jsúce tak u vieře, a nic toho trpěnie užitka nemajíce, neb se těžce rúhají pánu Ježíšovi vším životem svým i myslí.[1]) A opět sú jiní, ježto ještě blíže visie od Ježíše na kříži. A to sú lidé duchovní pokrytí, ježto nevedú v pravdě toho života, a však tu mnoho strpie těch věcí těžkých ne z pravé milosti, kterúž by (295 *b*) měli mieti ku pánu Ježíšovi, ale že sú se zavázali svými[2]) zákony a úřady k těm věcem; a proto že sú počali ten život duchovní tak vésti, nemají snadného přístupu jinak to proměniti. Protož takový lid tú postavú svrchní a některými skutky přidrží se Ježíše a s tiem mnoho těžkých věcí strpí podlé těch zavázání: někteří mnoho postóv strpie, někteří málo spie, [někteří] málo jedie a pijí, někteří se mnoho modlé, mnoho řiekají, mnoho zpievají, dlúho klečie, a najviece po klášteřiech, ježto sú se zavázali zákony a sliby, aby tolik musili zpievati, řiekati, ráno vstávati. A to všecko nenie k mysli, jediné že musie, ano volají a nebo zvonie. A co ti lidé strpie smilných žádostí, nemohúce sobě povoliti, leč kde kradí to činie, aneb jinak neřádně ty zlosti vedú. A jestiť bez počta toho utrpenie [neřádného] a neužitečného v tom lidu pokrytém a slepém, ježto jediné z toho zavázánie držie je v tom obyčeji, a také že sú počali, nevědie, kterak tiem hnúti pro haňbu a nebo jiné příčiny. Takž i vězie v tom, pozierajíce pokušenie těžká a mnoho repcíce, hanějíce a klnúce někdy přátely a nebo staršie. Nebo takový lid (296 *a*) jestiť velmi oslepený a zatmělý, a nezná Boha, aniž jeho miluje; protož jsa tak upleten v ta

[1]) úmysly, [2]) sliby.

zavázánie (od jiných), takž se s tiem duchovenstvím obierá jako s jinými věcmi tělestnými, ano se toho nechce jediné, že jest zapřežen jako hřiebě ve šle, a když jeho pomrští před sebú, tehdy se točí sem i tam, ano se jemu nechce táhnúti. Též tento[1]) lid nestatečný nemaje milosti k svému spasení, takž se hněte s pokušeními a rúhá se Ježíšovi svým pokrytstvím[2]) a hřiechy mnohými. Opět sú jiní, ježto trpie s Krystem kříž, jichžto způsob nese tento lotr, kterýž jesti chválil pána Ježíše, vyznávaje jeho nevinnost. A to jsú vyvolení boží, jemu milí. Protož tiť trpie s Ježíšem rozličné věci ne jedním obyčejem, ale jakož ráčí Bóh, tak je vede v těch trpeních, neb sú někteří dokonalejší než druzí v dařiech božích, a podlé těch daróv hojněji podstupují ta pokušenie protivná; ale všickni sú v tom spolu rozděleni od oněch prvních v trpeních kříže s Krystem. Nebo vyvolení boží nenesú-li utrpenie velikého zevnitř postóv, bděnie a neb jiných utrpení,[3]) ale toto pilně trpie, aby žádosti těla potlačili v sobě podlé toho, jakož die sv. Pavel: „(296 *b*) Kteříž sú Krystovi, tiť sú ukřižovali tělo své s hřiechy i s žádostmi jeho," tak že ty žádosti neodvodie jich od pravdy, neb se na to dávají, aby nebyli přemoženi smilstvím, pýchú, lakomstvím, leností, hněvy. Takové věci trpie věrní pilně, aby nebyli pravdy zbaveni. A ty všecky věci, kteréž oni trpie, ty Bóh podlé svého súdu dává jim, ale ne všem zároveň, ale jakož komu ráčí: někomu dá ohavná, těžká pokušenie od těla a provede jeho s nimi prospěšně, a jinému opět jinaká, aby se mučil ve mnohých tesknostech a zámutciech. A to vše podlé vóle jeho děje se, nebo on sám vie, kterak bude užitečné kterému člověku. Protož jako on vida,[4]) tak dá každému k jeho užitku, a což koli s ním činí, všeckoť jemu k spasení obrátí, když jediné v těch pokušeních tu vóli má a toho se leká, aby pána Boha nerozhněval a neodstúpil od něho pro těžkost a nesnáze těch pokušení. Takovíť dobře trpie (s pánem Ježíšem) a držie, vyznávajíce jeho nevinnost a seznajíce, že hodně trpie. A divné nerovenstvie běží[5]) mezi těmito lotry, kterážto běsta ukřižována s Ježíšem;

[1]) tuto, [2]) pokušením, [3]) trpení zevnitřných, [4]) vidí, [5]) bieše.

nebo jeden rúháše se jemu řka: Jsi-li ty Kristus, spas se sa(297 *a*)mého i nás. Tento zle [1]) lotr rúhavý (tak bludně) mluví ku pánu Ježíšovi, jako by s ním papež trpěl, neb die: Jsi-li ty Krystus, spas [2]) se samého i nás, [a neb vysvoboď se samého] i nás z trpenie. A tak nerozomie tento lotr, že Krystus musil jest trpěti s svými vyvolenými a tak vjíti do své slávy; ale tento lotr nevěda, co mluví, tak bludně jako by tu s ním papež trpěl, žádaje, aby jej zprostil z utrpenie, neb papež jest té moci i úmysla, že se jest nám zbavil a vyprostil od muk i od utrpenie, neb jest Bóh zemský, ježto se jemu klanějí mnozí na světě a dávají jemu zlato a střiebro, a když jemu jeho dosti dadie, tehdy on móž je zbaviti trpěnie, čině sobě dobré bydlo, svobodu maje ve všem a čest velikú tohoto světa, jakož slušie na Bóh, aby nic netrpěl ani v čem nedostatku měl, ale svobodu a chválu velikú. Protož jakož sám se jest vyprostil ze všeho, což jest nelibého trpěti lidem kromě hlízy, též jiné zbavuje hřiechu i muk, aby se nemučiece ani sobě těžko činiece, šli širokú cestú do nebes, majíce svú vóli podlé těla, neb jest jim nepotřebie trpěti. Neb Bóh zemský zpro(297 *b*)stiv se sám (ode všeho), což jest těžko a nelibé trpěti, takéž i ty zprostí, kteří se jemu budú klaněti, věřiece tomu, že on má moc lidem všecko odpustiti, všeho zbaviti. Protož tento lotr jsa oslepen mluví tak ku pánu Ježíšovi (jako by tu papež visal na Kříži, i die čtenie, že jest rúhal se Ježíšovi) [3]) řka takto: Jsi-li ty Krystus, vyprosť se i nás. A dobře se die, že se jest rúhal, tak mluvě Ježíšovi. Neb když jest tak mělo býti, že jest musil Krystus trpěti s svými vyvolenými,[4]) tehdy jest to pravé rúhánie bylo tak řéci: „Zprosť se i nás;“ neb on jest sebe nechtěl zprostiti z přieliš těžkých muk, ani kterého svého najmilejšieho, ale všickni sú, těžce mučiece se, došli pokoje věčného. Ale když by tento lotr řekl tak papežovi: Jsi-li ty Bóh zemský, zprosť se i nás od muk, aleť by jemu neřekl, by vise rúhal [5]) se jemu tak mluvě, neb on to činí štědře jako moc maje, aby každý, ktož jemu podá zlatých,

[1]) zlý, [2]) vysvoboď, [3]) srovnej následující větu: A dobře se die, že ... [4]) milými, [5]) byl by nerúhal.

zbaven byl muk. I odpověděv druhý lotr, lajieše jemu řka: Ani ty se Boha bojíš a jsa v témž odsúzení. Tento spravedlivý poznav pravdy v tom, že má Krystus trpěti, i protiví se jemu řka: Blázne, nebluď, však na tě též utr(298 *a*)penie slušie jako na Krysta, neb se činíš jeho náměstek. Ale jako by tu sám Hus stoje řekl papežovi: Blázne, nebluď, však si v témž hubenství postaven jako každý živý člověk na světě, plný zlosti a hřiechóv, a nemóžeš se jich zbaviti, ani jedné muky, nezbaví-li tebe sám Bóh: protož nebluď, blázne, a neroď tak dávati listóv od hřiechóv i muk zbavenie, neb jsi v témž odsúzení všie zlosti a nemóžeš se jie zbaviti, a jsi v témž odsúzení jako Krystus, (aby sám trpěl) za stádo božie, neb se činíš pastýřem jeho, aby trpěl, jako Krystus za ně trpěl jest. Ale ne té lži psal, aby lidé netrpěli muk. Protož již si netoliko v témž odsúzení, v kterémž jest Krystus byl, ale již si v témž odsúzení, v kterémž jest Luciper pozdvih se nade všecko, což jest Bóh. Ale ještě slušie vážiti to, což móž k utěšení věrným povědieno býti o tomto lotru, když trpě s Krystem treskta1 druhého pro jeho rúhánie, a právě teď vyznává a takto řka:

My zajisté hodně trpíme za naše skutky (zlé), ale tento jest nic zlého neučinil. I vece k Ježíšovi: Pane, zpomeň na mě, když přijdeš do královstvie (298 *b*) tvého. I řekl jemu Ježíš: Věru pravi tobě, dnes budeš se mnú v ráji. A v té řeči nebo v skutku Krystovu a lotra tohoto jest utěšenie lidem hřiešným, ježto žádají milosti od pána Boha, a jest jáma lidí těch, kteříž sú zlého srdce, hledajíce svobody hřiechu, aby mohli řiekati, že jest Bóh milosrdný, neb jest dal milost lotru v poslední hodinu. Ale to srdce lživé jest, ježto tak Boha potupuje bera sobě bludně milosrdenstvie božie na pomoc, aby sobě oblehčilo; ale nikdy nenie to srdce hodno milosrdenstvie božieho, neb hledá přiezni [1]) zlé v jeho milosrdenství, neb čím viece o něm slyší, že jest milosrdný, tiem viece svobodu béře sobě v hřiešiech a (tiem

[1]) příčiny.

dále odstúpí od něho a viece potupuje) v milosrdenství [1] jeho, rozmnožuje svój hřiech skrze milosrdenstvie jeho. Ale věrným jest zpodpora jich naděje, když sobě chtie vážiti skutek tak divný a nedomněný, hlediece na to, kterak jest pán Ježíš velikú milost učinil s tiemto lotrem tak zašlým v hřiechy a obmeškalým až do poslednie hodiny; nebo ve všem jeho životě nemóž se nic naleznúti, co by pravého bylo na něm, pro něž by milost boží nalezl, ale proč by (299 *a*) byl potupen, to teď sám vyznává a řka: „My hodné věci trpíme pro naše zlé skutky"; a dále nic jiného nenie na něm, jediné že jest vyznal svój hřiech, žádal jest toho, aby naň vzpomenul pán Ježíš, když bude v svém království. Protož obmeškánie veliké na něm vidíme, a druhé vyznávánie toho obmeškánie, a potom žádost ku pánu Ježíšovi měl jest, aby naň vzpomenul, ale tento biskup štědrý nechtěl jest tak málo dáti (tomuto bolestnému lotru, aby jediné vzpomenul naň, ale štědře chtěl jest dáti) jemu, řka: Věrně pravi tobě, dnes budeš se mnú v ráji... Štěstie veliké nahodilo se jest tomuto lotru, umierati s tiemto pánem tak velikým, neb on jeho prosí za to, aby naň vzpomenul, když přijde do královstvie svého, a on pak slibuje jemu, že s ním bude požívati královstvie jeho. Obé jest veliké. Tento lotr k smrti táhna vidí také pána Ježíše, an u velikých mukách těžce roztažen jest na kříži a k smrti táhna; [2] a však lotr vyznává, že on má býti po smrti králem; a pán Ježíš toho nezapierá, ale die, že „dnes se mnú budeš v ráji," v radosti utěšen [3] budeš, když já se [s tebú přenesu] od této smrti v život věčný. A tak divné tovařistvie*) v smr(299 *b*)ti tomuto lotru dostalo se jest s tiem, ježto všem život dává; a s tiem, ježto smrt kazí svú smrtí, s tiem umierá lotr nespravedlivý, kterýž mra i navracuje [4] všem v se věřícím spravedlnost. A to jsú veliké věci s obú stranú byly, když by je kto vážil sobě v smrti těch nerovných osob; ale toto najviece potřebné jest vážiti o tomto lotru, kterak jest divně Bóh s ním milosrdenstvie učinil, aby skrze ten skutek milosrdný od Boha v nás ožila naděje; neb jest

*) Rukopis místo tovařišstvie.

[1]) milosrdenstvie, [2]) táhne, [3]) utěšenie, [4]) navraceje.

nám ku posilnění Bóh to učinil, aby ukojil a utěšil naše srdce strašlivé, ježto sú mnohé hřiechy v našem svědomí. Protož mysl naše jako zvěř divoká, neukrotlá, tudy jest zastřena [1]) skrze těžkost hřiechóv našich, abychom tudy odstúpili od pravého doufánie v Bohu skrze závist ďáblovu, kterýžto straší a obtěžuje hřiech v naší mysli a chce nás uvésti v zúfalstvie tudy; protož tento skutek milosrdný s tiemto lotrem, kterýž se jest stal, kazí se to dielo ďáblovo skrze to, aby tudy lidé přistúpili s nadějí k milosrdenství božiemu, majíce na příklad toho lotra oblúpeného ode všech skutkóv dobrých jediné že jest měl žádost toho, aby naň (300 *a*) vzpomenul [2]) pán Ježíš; protož aby ďábel neumrtvil naděje v člověku pro mnohé hřiechy, slušie to vážiti, kterak jest tomuto lotru zpozdilému milost učinil ne pro jeho zaslúženie, ale pro svú dobrotu. Protož nemáme toho o něm věřiti, že nenie [3]) milosrdný nežli v tu chvíli, ale téžť jest dobroty nynie, jakož vždycky byl jest. Ne podlé toho ukazuje milosrdenstvie, když by kto jemu mohl odčiniti to zase svým dobrým, a nebo toho zaslúžiti svými skutky dobrými a neb svú nevinnú, ale milosrdenstvie jeho jsú [4]) nade všecky skutky jeho; ne podlé bohatstvie toho a hojnosti on [5]) nad kým činí milosrdenstvie, ale podlé své laskavé dobroty a stědroty, nebo jinak by neslušelo milosrdenstvie, když by musilo býti odplacenie. A když jest Bóh bez miery přechválený ve všem [6]) milosrdenství, tehdy nikdy [7]) nenie v tom ukázán, jediné tu, kdež jest co daleko padlo [8]) a zavedeného, nemocného a zepsovaného tu, kdež[to] mysl lidská pochybuje a nevěří, by to mohlo spaseno býti, a k čemu dobrému přijíti: tuť jest jeho milosrdenstvie hojné a neumenšeno pozdvihnúti toho jako (z bláta, aby se tak divný ukázal) nade všecky lidi, aby jeho člověk jako v hrsti nezavřel po(300 *b*)dlé své mysli nevěrné, uloživ jemu mieru ve všem svém zaslúžení a v své nevinně. A to všecko ukázal milosrdný spasitel teď nad tiemto lotrem zmeškalým a chudým, jenž jest nic neměl, čím by spasenie sobě zaslúžil, jediné vieru a žádost dobré vóle ukázal jest

[1]) zastrašena, [2]) vzpomněl, [3]) méně, [4]) jest, [5]) toho, [6]) v svém, [7]) nikděž viece, [8]) dalekého, padlého.

řka: Pane, [ro]zpomeň se [na] mě. A on milosrdný pán, což tehdy činieše všem hřiešným a vinným, to jest odpověděl tomuto lotru, neb tu chvíli platieše za všecky hřiešné jich proviněnie, nejsa přinucen, aniž kto jest nalezen, aby toho zaslúžil, aby on za něho tak trpěl, ale každý jest zaslúžil toho, aby on takové psotě poddán byl. A když tak v své núzi a u bolesti platieše za všecky, pokládaje otci svému nevinnost svú za naši vinnu, tehdy to srdce laskavé nemohlo jest nic jiného odpověděti lotru oblúpenému ode všeho, čím by spasenie zaslúžil; jediné to řekl jemu: Věrně [1]) pravi tobě, dnes se mnú budeš v ráji; neb což si ty provinnil a zmeškal, toť já teď platím a postíhám, protož já tobě [dobře] mohu řéci: Dnes se mnú budeš v ráji všie rozkoši Ale to [2]) milosrdenstvie (božie) jest pro naučenie a k utěšení těm, kteréžto ďábel straší strachem svým,[3]) (301 *a*) chtě v nich uhasiti naději, těžce jim veda v úmysl hřiechy staré a nedostatky ty, kteréž mají do sebe; ač ti lidé mají kázeň boží v sobě, že by neradi Boha rozhněvali podlé rozomu, ale tento zlý a vražedlný nepřietel, ježto spasiti nemienĺ ani navésti k dobrému, ani polepšiti, ale zkaziti, převrátiti, zamieti,*) uhasiti, roztrhati, v nemilost uvésti, pochybenie činiti, neslitovati se, do pekla vehnati, ten jest toho pilen hledě na ta srdce strašlivá, ať by takové věci rozsieval v nich. A těm slušie takové skutky milosrdné božské vážiti právě a věrně, aby byli pozdviženi jeho nesměrnú dobrotú, kterúž jest ukázal nad tiemto zpozdilým lotrem, nemajícím skutkóv dobrých, ale veškeren život vinný, aby tudy byli utěšeni věřiece Bohu, žeť nenie ukrácena jeho ruka, takéž se smilovati nad každým, ktož věří tomu, žeť on jemu to móž učiniti, jakož jest řekl dvěma slepcoma: Věříte-li tomu, žeť já vám to mohu učiniti? — Nežádá od nich nic, ale podává na ně, mohú-li jediné věřiti, a on za všecko zaslúženie přijímá to od nich a chce jim oči dáti. A to všecko jest nám hřiešným k utěšení, abychom se nedali (301 *b*) utlačiti ďáblu, ale vážiece tak dobrotu boží, žeť jest lotru dal milost bez

[1]) Jistě, [2]) toto, [3]) trápí strachy svými.

*) zamietati?

skutkóv dobrých. (Neslušie proto málo vážiti skutkóv dobrých,) móž-li je kto mieti nebo činiti, buďte pak malí i velicí, protoť neslušie nižádného obmeškati, ani málo vážiti, že to vieme, že Bóh pro ně ovšem ani spasí ani zatratí; budú-li velicí a mnozí, nepřemohúť Boha tak, aby z práva jako zaslúženú věc dal spasenie člověku za ně; a nebude-li jich, takéť nezúžie milosrdenstvie božieho, aby proto nespasil člověka. Ale to diem příčinú,[1]) že bude-li mnoho dobrých skutkóv, však sami od sebe[2]) nemohú býti dostatečni k zaslúžení života věčného, ale skrze milosrdenstvie božie; a přidadúce ty dobré skutky, bude dán život věčný člověku; a nebude-li proto, že jich někto nemohl činiti pro nemoci a pro mdlobu, nebo pro jiné příčiny, a bude-li mieti vóli dobrú, takového pro svú dobrotu a pro jeho dobrú vóli spasí; pakli by kto zmeškal činiti dobré skutky proto, že jest prve zlý život vedl a neznal Boha, a potom když se navrátí maje dobrú vóli a želeje toho, a umře-li tak, Bóh spasí jeho podlé svého milosrdenstvie, ač by pak mnoho dobrých skutkóv neměl. Ale to řkúce nemáme (302 α) lehce vážiti dobrých skutkóv; nebo ač Bóh móž dobře spasiti bez skutkóv, ale ne toho, ktož by předlože dobrotu boží před oči i zahálel na nie, zmeškávaje tudy dobré skutky činiti a maje čas, sílu, rozum i dar boží; a zmeškal-li by kto takové věci svým nedbáním, ten by potupil v sobě dar boží, neb toto jest prvnie milosrdenstvie božie: jmieti poznánie božie dar jeho, čas, sílu, a to majíce činiti skutky dobré podlé těch daróv. Druhé milosrdenstvie božie jest, když spasí člověka bez těch věcí podlé toho, jakož sem prve řekl, že jest nemohl činiti dobrých skutkóv člověk, a nebo že se jest zmeškal byv dlúho v hřiešiech. A když by prvnie milosrdenstvie předešlo člověka, a on je zmeškává hledě na druhé milosrdenstvie, tenť potupuje milosrdenstvie božie, tak slepě chtě jeho požívati. Protož ktož jest věrný, radujeť se milosrdenství božiemu a činí, což móž dobrého; ač jest malé a mdlé, však se Bohu líbí, když je činí věrně, a byť najmenšie bylo, když by je člověk zmeškal

[1]) z příčiny, [2]) o sobě.

pro lenost, již jesti pána Boha potupil. [I dále vypravuje svatý Jan a die takto napořád:] (302 *b*)

Tehdy, když přije Ježíš ocet, vece: Dokonáno jest; a nakloniv hlavy, vypustil jest duši.[1]) Tehdy židé, že bieše pátek, aby neostala těla na kříži v sobotu, neb bieše ten den veliký sobotní, prosiechu Piláta, aby jich hnátové byli zlámáni (a dolóv složeni. Tehdy přijidechu rytieřové) a prvniemu zajisté zlámachu hnáty i druhému, jenž bieše s ním ukřižován; ale k Ježíšovi když přijidechu, uzřevše jej, an již umřel, nezlámachu jemu hnátóv; ale jeden z rytieřóv bok jeho kopím otevřel jest, a ihned vyjide krev a voda. A ten, (jenž) jest viděl a svědecstvie jest vydal, a pravé jest svědecstvie jeho; a on vie, že pravdu die, abyste i vy věřili. Nebo ty věci sú se staly, aby se písmo naplnilo: „Kostí v něm nezlámáte.“ A opět jiné písmo die: „Uzřiet, v kohoť sú ubodli.“

V té řeči veliká a divná věc ukazuje se o této milé a sladké dobrotě, kterak jest to byla veliká rúhota a nemilost, když jest již plný dobroty a bolestí a súženie těžkého byl k smrti táhna. Tehdy sú jeho tiem poctili, což mohli najnelibějšieho vymysliti, to sú jemu učinili, nebo když jest k smrti pospiechal, octem jeho napájeli. Ale proč by to by(303 *a*)lo? Nic pro jiné než proto, že tento svět křivý a slepý nepoznal jest této milosti přesladké, nerozoměl jest jemu, nebo jest veškeu duchovní byl, ničímž nepodobný k světu; protož svět jím pohrdal a nenáviděl jeho najtěžší nenávistí. A to se teď ukazuje na smrti jeho. A co již svět za odchodné dává jemu? Se žlučí ocet, napájeje jeho v jeho žiezni poslední; tak jakož vždy ctil jeho, tak jesti dokonal. Protož jestli kto věrný jeho, lepšieho se nenaděj (od světa),

[1]) vypusti duch.

ale téhož na se čekaj na každú hodinu! Ještě jinak móžem vzieti [1]) tento rozom o tom, že pán Ježíš mra napil se octa. V tom se miení, že jsme my jeho napájeli [2]) tiem nelibým nápojem, kterýž jesti pil v tu chvíli, kalich ten, kterýž jemu otec dal, ale my sme jej smiesili jemu trpěti, nebo my sme zavinnili libostmi našimi zlými. Protož tento milý Bohu i lidem pozierá ten kalich volaje s křikem a s pláčem: Umřel jest těžkú smrtí; protož ocet dávali sú jemu na znamenie toho, že sme my jemu připravili svými libostmi mrzkými, nelibějšími než octem. Protož neřiekajme, byť židé najhorší byli, davše jemu ocet píti, (303 *b*) ale otiežme svého srdce, kolik jesti v něm bylo libostí neřádných a kolik jich jest ve všech lidech bylo, kteříž sú měli vykúpeni býti. Toť jest ten ocet, žluč a mirra, ježto sme jemu připravili k nápoji v jeho žiezni a vždycky jej připravujem, když zlé milosti a žádosti v svém srdci máme, protivné jeho vóli. A když jesti pil ten ocet, tehdy řekl jest: „Dokonáno jest“ již všecko, což jest Bóh slíbil Abrahamovi i jiným otcóm starým o spasení všech lidí. Dokonáno jest všecko, což jest bylo povědieno od Boha skrze proroky o Krystovi, kterak jest musil trpěti a navrátiti zase chválu Bohu, z niež jest byl oblúpen skrze pokolenie lidské. To jest navráceno skrze potupu smrti těžké Krystovy, kterúž jest tak dokonal, mra potupně; také dokonáno jest všecko, což slušelo [3]) k spasení lidskému, neb jest jim připravena plná výplata ve krvi pána našeho Ježíše Krysta, a jest jim připravena plná oběť a dokonalá, aby s ní vždycky přistúpali před tvář boží obětujíce ji za své hřiechy až do súdného dne i za cizie,[4]) jeho pravé tělo a jeho krev vždycky s sebú, aby se jí zastierali od hněvu božieho. A tak jest jim dokonáno (304 *a*) všecko spasenie a hubenstvie, které sem měl jsa živ tak tesklivě a robotně po všecky dny života mého.[5]) Tu jest již všecko dokonáno túto poslední bolestí najtěžší, v nížto teď duši svú púštěji. A tuto již poslední řeč mluví, a tak jest již všecko dokonáno, jenžto již viece nemohlo býti ukázáno, nebo „najdokonalejšie milovánie ukázal

[1]) vážiti, [2]) napojili, [3]) slušalo, [4]) m. i za cizie — majíce, [5]) svého.

sem všem přátelóm mým, tak bolestně[1]) mra.“ A tak jest již dokonáno, nebo v tom jest milovánie dokonalé ukázáno; a většieho milovánie nad to nižádný nemá, než já tuto ukazuji svým přátelóm bolestně mra za ně, ať by poznali, že jest dokonané[2]) pravé milovánie ve mně. Ale to slyšme, že jeho milovánie, jeho práce i bolesti i všecko zlé dokonalo se jest, tak že jest mohl řéci mra, že jest dokonáno. Protož co lepšieho móž býti, jediné to vidúce,[3]) že jest nám nelze utéci trpénie, jediné abychom to zlé s ním trpěli všecko zlé tohoto světa, abychom s ním mohli řéci v den našie smrti: Dokonáno jest všecko zlé nade mnú, což jest jeho tento svět měl, a již viece nesmútí mne hlad ani žiezeň, ani horko, ani zima, (304 *b*) ani tesknosti, ani bolesti, neb již jest všecko dokonáno a mře všecko zlé s tiemto životem mrtvým, v němž jest nic jiného nebylo jediné proměna ve zlých věcech, jedna odešla a druhá přišla. A s tiem vždy čekáme[4]) (našie) smrti ukrutné. Protož největšie štěstie v tom jest, když se jest všecko zlé dokonalo. Dále die čtenie:

A nakloniv Ježíš hlavy*) i vypustil jest duši.[5]) To, což se praví v té řeči, slušelo by velmi vážiti dobrému křesťanu, a viece vážiti i v srdci nežli mluviti ústy, vážiti viece nežli psáti, neb jesti to přieliš veliká věc, že on jsa tak velebný, tak bohatý, tak mocný, teď se ukázal nemocný, potupený, opuštěný, oblúpený a súžený, chudý. [A co jesti mohlo potupenějšieho býti], jediné ta čest a chvála božská, v jehožto tvář anjelové plešíce radostně hledie? To panstvie, ta čest teď visí zabita a zeplvána a zmordována,[6]) zmodralá, a visí na rozhraní za městem mezi dvěma lotroma, tu kdež mordéře i jiné přestupníky mordovali sú, visí opuštěný od lidí, neb sú všichni na něm pochybovali[7]) a za zlého jeho potupili, nic dobrého nedomnievajíce se o něm, ale jakožto zlořečeného mor(305 *a*)déře a zloděje mezi dvěma lotroma, pověsili a všickni spolu se oň spřáhli: kniežata duchovnie i světská,

[1]) bolestivě za ně, [2]) dokonáno, [3]) vědúce, [4]) čekáme, [5]) duch, [6]) ukřižována, [7]) pochybili.

*) Doplnil vydavatel.

mistři i konšelé, i obec od kněží svedená, všickni volali, aby byl ukřižován, všickni se posmievali a porúhali, a on jako zlořečený a od Boha (potupený a) opuštěný a sirý sám visí nahý a oblúpený, neb sú rúcho s něho vzali a losy o ně metali. A v té chvíli visí skloniv hlavu dolóv, pustil jest duši.[1]) Tak jest byl chud, že nižádného pohodlé neměl, ježto by svú hlavu zpodepra umřel; ani nahoru bylo jie lze zvésti, ani na stranu, ale dolóv sklonil ji, a tak umřel jako najhorší zloděj, jsa přieliš potupen. Ale komu z nás křesťanóv tyto veliké věci v srdce jdú, abychom to vážili, vidúce, kterak náš spasitel Bóh pravý a člověk tak velmi jest potupen a chud, aby se naše viera v tom ukázala pravá s ním také potupenu býti, chudu a tak nedostatečnu, jakož teď o něm věříme? A to bylo pravé a ujištěné za věrného se jmieti, jediné tento dóvod na sobě mieti, majíce s ním potupenu býti a chudu: ale to jest falešné a lživé křesťanu býti bohatému, a to milovati, rozkoš vésti, (305 *b*) žádati cti a chvály zde na světě od marných lidí, jim [se líbiti a] k libosti v rúcho se připravovati, krmě a pitie takové mieti, aby svět toho pochválil, a jinak se s světem srovnati v chlúbách a pochlebenstvích, v nepokoře, v svářiech, v nesvornosti. Takoví lidé nic neváže [této] potupy a chudoby svého spasitele, ale lživě přistupují k oltáři, aby pamatovali smrt jeho potupnú, když to v ústa berú[2]) tělo a krev jeho; nemyslé [také] na to[3]) [svým potupením] s ním potupenu býti, nemyslé přieteli křivdu odpustiti, nemyslé za bratřie své hotově vydati silú i statkem v jich potřebě, nemyslé nedostatku snésti. Protož ktož jesti věrný, ten sobě važ potupenie a chudobu svého spasitele viece než [mohu nalézti a viece než] mú řeč, a styď se býti křesťanem hrdým a soběvolným, neposlušným, nepokorným a nepoddaným, lením, sytým, rozkošným; nebo když vidíš svého pána, an tak přieliš opuštěn a potupen, (oblúpen) do naha a tak visí na šibenici mezi lotry jako zloděj, pročež, ty křesťane, mniž, by byl křesťanem, když tělo toto nejde na mysl, aby jediné v tom se súdil Kry(306 *a*)stóv býti, když si s ním potupen od světa.

---

[1]) duch, [2]) berúce, [3]) tak.

Ale ještě slušie to vážiti, když die tuto čtenie: „A skloniv hlavu pustil jest duši.“ [1]) Když křesťan má se zpravovati životem potupným pána Ježíše, tehdy se najlépe tak zpraví, když s ním umře na kříži. A že spasitel mnoho bitie jest trpěl prve nežli duši [1]) vypustil, též křesťan, má-li umřieti s Krystem, musí najprve mnoho se mučiti ve mnohých nesnázech, potom pak duch pustiti. Ale trpenie neb mučenie s Kristem nižádnémuť nepřijde, je-liž přistúpí k Bohu a dá se jemu zpravovati: tehdy se počne mučiti pro mnohé věci, o nichž prve nevěděl, což jest prve bylo u pokoji; tehdyť se kdes vojna a nepokoj vezme, a což prve snadno bylo, tehdyť se všecko obtieží. Protož [pán] Bóh velí věrným lidem, aby chtiece přistúpiti k Bohu připravili se na mysli, položili vojny a nesnáze trpěti, neb jest potřebie trpěti takovým lidem; neb ne ihned to zlato, kteréž z země vykopají, téhož dne z něho kalichy dělají, ale prve ztlukú na drobno a potom zmelí, a potom je v ohni pálé tak dlúho, dokudž z něho (306 *b*) všie nečistoty nevytáhnú ohněm, a když je vyčistie, tepruv z něho dělají, co chtie. Takéž musí býti člověk. Neb najprve, když pochce Bohu slúžiti, jest nezpósoben k tomu a mnoho má v sobě nečistoty, a netoliko té nečistoty, kterú jesti učinil skutečně aneb myslil, ale té, kteréž on nevie ani zná, neb jest skryta v srdci jeho křivém hluboko jako u propasti, též i v těle jeho porušeném tu jest pohřebena a v rozomu nevědomie aneb hlúpost. Protož člověk, když najprve přistúpí k Bohu, má v sobě dobré úmysly i vóli, [a co v něm jest neřádu velikého, toho nevie ani zná do sebe; jediný sám Bóh zná to], co jest zlého skryto v tom srdci a v těle; neb tam jest v srdci pýcha veliká hluboko kořeny své pustila a kdež ta jest, ta má v sobě velikú soběvolnost a nerovnost, a plna jest zvláštností a zalíbenie se[be] sobě ve všem. A odtud se rodí hněv a závist, jiných potupenie, nesvornosti, chlubenie. Také v tom srdci plno jest tělestných milostí k sobě aneb k jinému člověku, aneb k tělestným věcem pěkným a užitečným, plno jest to srdce bázní tělestných, studóv, péčí,

[1]) duch.

pilností, to vše leží skryto v srdci. (307 *a*) Takéž tělo toto hovadné [1]) plno jesti smilných žádostí a všeckoť se táhne k hovadným věcem. A když najprve přistúpí člověk k Bohu a počne mieti dobrý úmysl i žádosti v sobě dobré, ale to, což zlého v něm jest, toho nevie, ani jemu rozomie, neb skryto jest před ním, ani tomu móž rozoměti, neb ač by jemu to jiní pravili a nebo jeho těm věcem učili, ani móž ihned ostati toho, když je pozná v sobě, nebo kořenem vrostlo jest v těle a v srdci, protož potřebie jest člověku, by skrze pokušenie ty věci tajné a škodné byly z něho vyčištěny, jako z rudy, z niežto zlato má býti, musí zemlena a spálena býti. Též tuto, když jesti dobrý úmysl a vóle v člověku, nebude moci dokonalý v tom úmysle býti, je-liž jím prve na řešeto vrhú a přesejí jeho sem i tam, tak že jeho jako na ruby obrátie, a to tu chvíli když bude, když přijdú na člověka protivenstvie mnohá těžká a rozličná, zámutky a haněnie, posmievánie, škody, bezprávie, strachy neb hrózy, nepokoje, nesvoboda, opuštěnie vnitř v mysli od všeho utěšenie, nevěra, zúfalstvie, příčiny ode světa, m(307 *b*)nohé zapletenie, milosti, přiezni. Když takové věci protivné přijdú na to zlé a křivé srdce a na to tělo, plné zlých milostí a žádostí ku pokoji, tehdy to srdce hne se jako moře nepokojně v hněvy, v nepokoru, v zámutky, v pláče, v neustavičnost, v nemúdré řeči, a tak se ukazuje to zlé srdce, co jesti tajného bylo v něm skrze takové protivenstvie, že se člověk pozná všecken, kteraký jesti byl v sobě. Opět s jiného konce hne jím ďábel, a tiem srdcem a tělem něco nastraží libého a příčinú poléká, aby se něco s libostí chytila a milostí i přiezní aby se svázala, aby opět jiný nepokoj a nepřiezeň [2]) měla; a pakli Bóh dopustí, že ďábel smilstvím zatočí tiem srdcem, tenť jím najviece [3]) zpytluje a najlépe jemu oči otevře, aby se sám poznal. A takové věci Bóh dopúštie na ty, ježto mají v sobě vóli dobrú, aby jim ukázal právě tu zlost, kteráž jest v jich srdci i v těle skrze ta pokušenie, a to činí podlé svého smilovánie [4]) na někoho lehčeji a na někoho [5]) tieže, a ně-

[1]) hovadské, [2]) neprázdeň, [3]) najdále, [4]) slitovánie, [5]) na jiné.

komu [1]) dopúštie i pády velikých hřiechóv, a tak jej právě přivede k tomu, aby (308 *a*) se poznal sám. A ty věci tak budú dlúho trvati a trápiti člověka, až sobě porozomie právě a uzří, že v něm nenie nic dobrého, jediné plno zlosti a všecko zatracenie položeno jest v něm: i tepruvť se poníží právě a bude opatrný. Bude se uměti ostřéhati,[2]) nebude v sobě doufati [3]) a nebudeť se ničímž chlubiti; nebude jinými pohrdati ani jich tvrdě súditi, kdyžto uzří, ani hřešie. Ale dokudž se tak pokušenie trú v člověku, dotud se ještě mučí a bolesti trpí, maje v sobě mnoho nepokoje, roztrženie, rozličné úmysly,[4]) jednak toto zamýšlí, jednak jiné, jednak chce nábožen býti, ano se jemu to vše změní, jednak chce tuto býti, ano se jemu to zboří, a jednak to počne vésti, ano se jemu neslíbí, a neboť mu toho někto pohyzdí, a tak jest pln neustavičnosti. Protož se mučí ta vóle, ano jí všudy úzko; ale že pán Ježíš prve nežli jest duch pustil (veliké jest bolesti strpěl ze vnitř na těle, ale když jest měl duch pustiti, tehdy jest u srdce najtěžšie muky trpěl, a tepruv jest potom duch pustil,) když ty těžké bolesti stiskly jemu srdce, takéž i ten, ktož se mučí pokušeními těžkými, ještě jest ve mnohých věcech zdravá a svobodná vóle světu, a když již přistúpí bolest k srdci, tehdy již (308 *b*) potáhne k smrti. A to bývá tehdy, když se člověku rozom právě otevře světlem pravdy, že se právě sám pozná skrze mnohá pokušenie a pótky a skrze pády, tak že v sobě neuzří nic statečného, nic zdravého, nic stálého, nic upřiemého, ale uzří v sobě velikú nemoc, křehkost a neustavičnost a plno nemúdrosti, také že pozná tento svět falešný a lživý, v němžto se jediné nevěra a hřiech drží, a všechen jest plný hořkosti a zámutkóv, a všecko, což na něm jest, to jest všecko marné, krátké, časné a neustavičné. A když takové světlo v duši vejde tomu člověku, tehdy mysl jeho odstúpí ode všech věcí, a všecko ji omrzí, co jest na světě; a sám sobě taký člověk bude těžek; protož ani v sobě ani v světě nevida nic pravého i zamútí se, a sám sobě takový člověk těžek jsa, utěšenie nebude mieti,

[1]) na někohoť, [2]) vystřiehati, [3]) v se úfati, [4]) mnohé v mysli.

a tehdy již bolest k srdci přistúpí tomu člověku. A vida všudy (veliké) neřád [1]) na tom světě, ano všudy úzko na něm, ano všudy Boha tupie a neposlúchají jeho, nedbají naň, nerozomějí (309 *a*) jemu, a což v sobě vidie, ano to všecko hodno jest pláče velikého, protož z toho ze všeho, nač se vrže mysl na tom světě, z toho jediné bolest v srdce přijde. A když bude člověk v takové bolesti, tehdy pustí duch svój ten zlý duch tělestný, protivný duchu svatému, tak že vida člověk v sobě vóli zlú, soběvolnú, pyšnú, přivázanú k tělu a k světu, a vida, ano vóle jediné o to stojí, aby zde svobodna byla, mající pokoj tělestný, a na to vždy myslí, aby jie to neminulo, a plna jest péčí a bázní tělestných: protož ten duch tělestný a světský svázán jsa s tělem vólí svú, toho ducha nevypustí z sebe nižádný jediné ten, ktož má bolest v srdci svém prve pověděnú. Tenť povstane proti tomu duchu tělestnému, tlače v sobě pýchu srdečnú, a hněv a libosti neřádné, a budeť je mieti v nenávisti, a budeť se sám na se hněvati pro ty neřádné [libosti a] žádosti, a tepruvť se právě pokoří z srdce a sám od sebe odstúpí, boje se sám sebe pro své srdce zlé a pro svój hřiech přebývající v těle svém; a tehdyť vypustí (309 *b*) duch svój zlý a budeť jeho nenáviděti, a tehdyť přijme v se duch boží dobrý, duch pravdy, a tenť jej naučí všeliké pravdě boží. A ten duch povede [2]) toho člověka po cestách pravých a naučíť jej všemu, aby již podlé těla živ nebyl, ale podlé Boha, veda člověka od časných věcí k věčným věcem, nevidomým a nesmrtedlným, k těm věcem, kteréž jest Bóh připravil milujícím se. Dále die [sv. Jan ve] čtení:

„Tehdy židé, že bieše pátek, aby neostala těla jich na kříži v sobotu, neb bieše (ten) den veliký sobotní, prosichu [3]) Piláta, aby jich hnátové byli zlámáni a dolóv složeni.“ V této řeči slušie vážiti úmysl těchto lidí židovských, coť [4]) sú učinili a co chtie učiniti. Budeme-li v pravdě [5]) vážiti, poznáme v nich velikú slepotu a blud i pokrytstvie; nebo to nynie tajno

[1]) neřády, [2]) provede, [3]) prosiechu, [4]) židovský, co, [5]) A budem-li právě.

nenie,[1]) že sú vražedlníci a mordéři, zabivše spravedlivého a nevinného spasitele všech lidí, to sú zle učinili; a co teď chtie učiniti, to opět važme, neb chtie učiniti to, aby tělo lotrov a Ježíšovo tělo s kříže chtějí[2]) složiti. A protož[3]) to chtie učiniti pro jiné (310 *a*) nic jediné proto, aby mrtvá těla nezóstala[4]) na šibenici, proto že[5]) jest měl přijíti den veliký svátku slavného. Protož ti židé to činiece, (co činie,) Boha[6]) ctie, chtiece složiti mrtvé s kříže a zbivše živé, ano na to Bóh hledí, i nechtie tomu, aby na hod boží mrtví u povětří viseli,[7]) aby tudy hodu božieho nepotupili; toho se bojie, aby oni mrtví za městem visiece svátku nepřekazili, a nebojie se toho, že jest[8]) v srdci vražda těžká vinnu ostavila oné[9]) ohyzdy na rozhraní pro jich těla; bojie se tak svátku dočekati, ale vraždu spáchavše[10]) nebojie se na den slavný k oltáři s obětmi jíti. Tam se bojie potupy hodu božieho, což jest od nich daleko, ale což doma mají v svědomí nehodného, toho se nelekají; malého se bojie, ale velikého a škodného[11]) neváži e. A to jest slepota těžká tak [blúditi a tak] zlé rozsúzenie mieti, velblúdy požierati a komáry cediti. Ale co jest platno slepotu židovskú hyzditi, když my křesťané mózem na sobě větší nalézti; neb oni sú nikdy neuvěřili tomu, by ten Ježíš byl syn boží, jehož sú zabivše, neuměli té vraždy těžce vážiti, ale my křesťané (310 *b*) věřili[12]) sme tomu, a (ne)budeme-li [to] vážiti, [tehdy] větší bude blud a slepota naše než[li] jich. A najprve hlediece na kněžie křesťanské mnohé, ti sú jeho dávno potupili, život jeho i řeči a smrt jeho sú všicku zkazili v lidu, jinde jim spasenie ukázavše než v té smrti u věcech mylných a lživých, od lidí zamyšlených v spravedlnostech a v mocech papežových a v svých náboženstvích, (v) mylných pokáních odvedše (je), aby neměli doufánie v smrti pána Ježíše. I položili jim doufánie sami v sobě, a tak sú pánu Ježíšovi větší nelibost ukázali nežli oni židé, tělestně jeho zabivše, takovú potupu učinivše jemu, aby srdce lidská odtržena byla od něho skrze jich bludy. A to neskrytě ukazují do sebe, že sú vražedlní[ci a]

[1]) neb nenie to tajno na ně, [2]) chtie, [3]) proč, [4]) neostala, [5]) neb, [6]) Boha-li, [7]) v povětří visali, [8]) jim, [9]) ony, [10]) zmazavše se, [11]) škaredého, [12]) uvěřili.

nepřietelé[1]) jeho. Neb v komž se nynie ukazuje[2]) duch jeho, kto se první postaví proti němu,[3]) aby se tomu protivil? Však ne jiný (kto,) jediné[4]) kněžie hrdí, mistři bohatí a nadutí. Tiť to všecko[5]) chtie zkaziti a bludem [to] zkydají,[6]) praviece [to,] že ti lidé blúdie. A takoví sami vražedlníci Krystovi [j]sú, nebo mnohými dušemi nepochybně vinni sú, (311 *a*) svedše je od spasenie. (A) Takoví následují židóv v tom, aby mnohé hody Bohu i [lidem] svatým slavili a veliké velebnosti v kostelích Bohu aby činili, a (u) oltáře aby obětovali, a chtiece tak božie hody slaviti najprve pilni sú toho, aby mrtvá těla složili s kříže dolóv. Ale co jsú ta těla mrtvá na kříži? Jediné (dopuštěnie) lehkých a malých provinnění v malých věcech[7]) od lidí zamyšlených, zdělavše sobě svědomie z těch věcí, ježto jich nikdy[8]) zákon boží[9]) neukazuje. A toho sú velmi pilni, aby nepřestúpili těch věcí. Protož chtie[10]) hody božie dobře uctiti, pilně vedú spravedlnosti lidské, zpovědi falešné bez pravdy, hodiny blekotné bez náboženstvie, veliké řády v kostelích; neb když by toho kněz neučinil, byla by haňba[11]) i hřiech, neb by řekli lidé: Toť se kněz nezpoviedav slúží[12]) mši, toť kněz neřiekav[13]) hodin jde k oltáři. [Protož ty haňby a ty vinny zamyšlené jsú mrtvá těla na kříži.] Protož[14]) nebude-li pilen řádóv kostelních, budú řéci: Toť kněz nedbá na Bóh, [a] opúštie řád v kostele a službu boží;[15]) ale kněz chtě k oltáři jíti a Bohu slavnosti činiti nepřipustí, aby ta těla na kříži tak ohavně (311 *b*) visela,[16]) ale složí[t] (to) dolóv ty věci [ohavné a] hanebné, aby mohl před osadú řéci: Dnes sme na svatých hodinách řiekali toto neb ono.[17]) A též všecky věci jiné pilně kněžie činie, což slušie na ten řád kněžský zevnitř k oku lidem, aby nic takového nezmeškali, což by řekli[18]) lidé, že sú toho neučinili, na jeden[19]) hod nezvonili, nezpievali, v ten ornát se neoblékli, sviec velikých nerozžehli;[20]) protož (aby) nic mrtvého neostavie[21])

[1]) nepřátelé, [2]) najméň ukáže, [3]) tomu, [4]) ale, [5]) vše, [6]) zkydali, [7]) a opuštěnie malých věcek, [8]) nikdiež, [9]) Krystóv, [10]) chtiece, [11]) hanba, [12]) slauže, [13]) neřiekal, [14]) A, [15]) věta uzávorkovaná [Protož ty haňby... na kříži], [16]) visala, [17]) onono, [18]) mohli řéci, [19]) ten, [20]) nerozžhli, [21]) neostalo.

k oku lidem jako na kříži mrtví, aby se (oni) nestyděli [1]) za to. Ale že jest kněz bohatý, lakomý, protivný pravdě [2]) [pána Ježíše chudého, útrpného a rozkošného, prázdného života,] a že jesti mnoho duší zavedl u veliké bludy a zlými příklady jich [jesti] pohoršil, nikdy jim pravdy nezjevil užitečné k jich spasení, toho se jest nezpovedal,[3]) ani sobě svědomie z toho činil,[4]) ani se toho bál,[5]) aniž se za to stydí. Protož taký lid duchovní zpievá to(to) čtenie o tom, že sú židé tak blúdili, ale sebe nevidie v horšiem bludu a u většiem rúhání; tak Krysta, syna božieho. popadše [6]) těžce, a ještě se proto činie, jako by sluhy boží byli, ctiece jeho ústy a nálezky svými, (312 *a*) ale srdce jich daleko jest od úmysla Krystova,[7]) pilni jsúce spravedlností lidských a zamyšlených, ale božie spravedlnosti potupivše. (A) Podlé toho rozomu bezmála vešken lid pod jmenem křesťanským tak blúdí, svátky světiece a jiné spravedlnosti vedúce, proto že činie v svátky lidé, když z jitra jdú do kostela a pějí páteře; však to činiece poslúžie Bohu jako zbožní lidé, a když by toho neučinili, řekli by súsedé: Toť tento nechodí ke mši, a snad jest zúfalec, a neboť jesti bludný.[8]) Protož aby neostala těla mrtvá na kříži, to jest, aby haňba [9]) lidí nebylo, a také aby snad se náhlá smrt nepřihodila, aby neřekli súsedé: Nebť jest ke mši nechodil a Bohu neslúžil, protož se [jesti] jemu to stalo: ale aby ta ohava na něm neostala jako těla [mrtvých] na kříži, vždyť pójde [10]) s súsedy, a to(ť) učině, (a) složí to jako mrtvé dolóv, aby to přísloviе na něm nebylo. A když bude po obědě, již [pak] móž do večera píti, v kostky, v kúle hráti, (a) ústa dokořen otevřieti [11]) v zlé řeči, (a) v piesně a v křiky ďábelské takéž na besedě neb jinde mluviti řeči zlé; a tak protivné tiem životem zlým Boha potupují a [12]) svaté, a ta(312 *b*)koví lidé vždy ještě světie svátek, když sú ráno u mše byli a toho se vystřiehli,[13]) aby nešli na roli s pluhem, dřev [aby] nevozili domóv. A podlé toho rozomu i jiné spravedlnosti ustavené jako těla mrtvá s kříže skládají, když podlé obyčeje jiných lidí posty držie, aby jim neřekli:

[1]) nestyďali, [2]) pravdě boží, [3]) nezpoviedá, [4]) činí, [5]) kaje, [6]) potupivše, [7]) úmysluov Krystových, [8]) zúfal a Boha opustil, [9]) hanba, [10]) vždy jde, [11]) tancovati, [12]) i, [13]) vystřiehati.

Toť ti nepostie se v pátek, v suché dni, u vigilji k matce boží, protož složie[ť] tu ohavu s sebe a učinie břichu těžko podle [jiných] súsedóv. A jiní učinie břichu těžko, mnoho se najedše drahých ryb a dobrých krmí; protož když sú se vystřiehli ten den másla [1]) a vajec, ač by (za puol kopy jeden měštěnín nebo vladyka snědl za stolem,) to nic neškodi[lo], ještě se vždy takoví dobře postie, ale že [2]) jemu to [3]) pochválé; než by někto (chudý) podoje kozu i pojedl mléka jednú za den, tohoť spieše potupie proto, že jest mléka (za peniez) pojedl,[4]) než toho(to), ježto [jesti] štiku za deset grošóv snědl. Proto[ž] (to) učiní břichu dosti těžko (s) dobrými krměmi, ježto [5]) skládá těla mrtvá, neb vždy budú řéci (ještě), že se jest takový postil, ale tento s kozú [6]) bude potupen,[7]) jako ukřižovaný mezi všemi ostane. [A] takéž jest o přijímání těla a krve Krystovy. To, což jest mrtvého svrchu lidem k oku, toť složie zpovědí, což jest kto (skutkem nebo řečí) učinil (313 *a*) zlého, toť knězi povědie; [8]) ale což jest v úmysle a u vóli zlého, to[ť] (tam) všecko ostane celo, a to učinie[ce], tělo mrtvé [9]) s kříže složie; a což se jest opíjel, lál, cizoložil, vadil se, škodil, křivě přísahal, [to] když k uchu pošepce knězi, potom všickni súsedé řkú: Však se jesti již toho zpoviedal; ač jemu nikdy (to) z úmysla nevyjde [10]) tak potom činiti; ale zpovědí složí ta těla mrtvá a ostane jako dobrý druh mezi súsedy, neb súsedé a kněžie vědie, že se jesti ten zpoviedal; a to učiní jednú a nebo dvakrát v rok.[11]) Když takové věci před lidmi činie ti lidé, tehdy již jdú k oltáři u veliký pátek, neb jindy (k tělu a krvi boží), složivše (to) jako mrtvá těla; neb když sú to učinili, již jim neřkú: „Ti sú letos nepřijímali těla božieho," neb by to byla haňba,[12]) že by ostali jako ukřižovaný mezi lidmi, když by tak podlé súsedóv neučinili. Ale toho neznají (ti lidé), že sú ti lidé potupili pána Ježíše zlými úmysly a nekající vólí. A ještě viece zlého činie takoví lidé, že vešken život tak vedú [a] ty úmysly zlé mají[ce], nejsúce dobře [živi] lživě (vždy), na se táhnú[ce]

[1]) postní mléka, [2]) a lépe, [3]) toho postu, [4]) snědl, [5]) ještě, [6]) s kozí polévkú, [7]) podoben, [8]) povie, [9]) těla mrtvá, [10]) nevyšlo, [11]) do roka, [12]) hanba.

dobrotu, a vždy [to], zač by se měli styděti, a proč potupeni býti, to vždy skládají jako mrtvé (313 *b*) s kříže, neb v čemž mají čest od lidí, to vždy jako živú rukú rádi ukazují lidem k oku, aby z toho měli pochvalu, ale začť se stydie, [to] jako mrtvé lidem složie s očí, aby haňba[1]) nebyla od lidí. Protož rúcho sprostné, pokrm sprostný, chudoba menšiemu, poslúženie bližniemu svému, práce potupená, pohaněnie strpěti a nemstiti se, toť jest všecko jako mrtvá těla na kříži tak mezi lidmi býti. Ale všecko to skládají ti lidé jako mrtvé, aby se nestyděli za to, (aby neřekli): Sprostně chodie, sprostně jedie, dadie se haněti jako hubení; protož nechtie, aby tací sluli, ale aby všecko se ctí vyšlo. A to vše vycházie z toho kořene, že jsú tak oslepeni jako [i] tito lidé[2]) té ohyzdy se báli, aby svátku nebylo škodné[3]) to, že sú těla mrtvá visela v svátek na kříži, ale toho[to] sú se nebáli, že sú je zbili, by to co svátku škodno bylo, a to proto, neb sú těla lidé viděli na kříži, ale jich vraždy v srdci neviděli [sú]. A tudy se vleče pokrytstvie každé, hledaje se vždy skrýti s ním,[4]) což vidomě zlého činí, ale nač lidé nehledie, za toť se srdce pokryté nebojí, nebo nenie v něm bázni božie; (314 *a*) protož nerozmyslé se na to, že to Bóh vidí, a že jesti to [pánu] Bohu protivno, ale toho se hledá vystřieci, což jesti haňba[5]) před lidmi, neb pokrytý člověk miluje chválu od lidí; protož zač by se styděl[6]) a proč by byl potupen před lidmi, toho se pilně vystřiehá; protož zevnitřnie věci pilen jest, pravě vésti snažnosti [o] mnohé (a) dobré věci, které se chýlé k spasení i toho, aby nic neučinil neslušného,[7]) aby nebyl tudy potupen od lidí, a k tomu se vždy chýlí, kudy by chvály a cti dojíti měl před lidmi. A proto že o to stojí, hněvá se a nepokoren jest, když naň potupa od lidí přijde, a když jeho chválé, tehdy se raduje, neb jest to srdce zlé a neupřémné, nehledí k [milému] Bohu, aby se jemu samému[8]) slíbilo a před ním (a) před samým právě[9]) se ujistilo; ne ve všech věcech [hledí] k lidem, aby před nimi pravo ostalo. Neb když jesti taková neupřémnost[10])

---

[1]) hanba, [2]) židé, [3]) škodno, [4]) s tiem, [5]) hanba, [6]) styďal, [7]) nesličného, [8]) samého, [9]) pravo, [10]) neupřémost.

v čiem srdci, tehdy tu jest veliká slepota a plno jest neřádu a potupenie Boha v té slepotě a zalíbení se sobě,[1]) veliké milovánie života tělestného, a to vše skryto jest, že toho neumie vážiti člověk, jsa tak (314 *b*) převrácený a potupný[2]) před Bohem, tak že pro tu slepotu tento lid starého zákona nemohli[3]) sú poznati toho bludu na sobě, že sú vražedlníci v srdci: ale jediné ty věci svrchnie, což jest bylo před lidmi neslušno[4]) a hanebno, to sú poznali, což jest malé a lehké, v tom sú položili, že by to byla potupa božie. Takéž jest do nás, že malé věci, což sobě sami zvolíme neb na jiných lidech příklad v té věci vezmem, ježto jest lehká, v tom Boha rozhněvati bojíme se, ale což jest on zapověděl,[5]) toho nevážíme; protož slušie nám tak čtenie požívati, abychom srozoměli tomu, co [nám] tupí a co nám chválí; a že nám teď ukazuje čtenie slepotu a neupřémnost židovskú, v tom že sú sobě vážili jediné (to za) škodu, proč by potupeni byli od lidí, a[6]) za to sú se nebáli, aniž sú sobě vážili toho, proč by je Bóh potupil. A toho se mají báti lidé věrní, aby (tak) neměli nevěrného srdce k Bohu, toho se jediné bojiece, co jim haňbu[7]) přivodí před lidmi. Nebo takové srdce jest pokryté[8]) a neupřémné před Bohem, a [to] plno jest nepravosti, v níž se nezná, ale dobrésr(315 *a*)dce [všecko] těžce váží, což se Bohu nelíbí, ač toho lidé nevědie a také[ť] se tiem nestydie, což nenie před Bohem zlé, ač i lidé to za haňbu[9]) mají; aniž se toho bojie, což věřie, že toho Bóh konečné nepotupí, [ač to ti lidé zde tupie], neb srdce pravé ve všem k Bohu hledí, to sobě váží, což se Bohu líbí, ale lidé neupřémní vždy na to hledie, kterak by poctivě před lidmi vyšli ve všem, aby toho, což jest hanebné, vždy se vystřiehli,[10]) [a]nebo odvedli od sebe, a nebo přikryli něčím, aby tak ohavno[11]) nebylo před lidmi jakož [ta] těla mrtvá na kříži. Protož vždy se s těmi těly mrtvými skládají s kříže, hledajíce od sebe odvésti před lidmi potupenie. (A) Dále die (čtenie):

[1]) milování a líbenie sobě se, [2]) potupený, [3]) neuměli, [4]) nesličnо, [5]) zapověďal, [6]) ale, [7]) hanbu, [8]) přikryté, [9]) hanbu. [10]) vystřiehali, [11]) ohavné.

Tehdy přijidechu rytieři a prvniemu zajisté zlámachu hnáty i druhému, jenž bieše s ním ukřižován. Tuto již čtenie ukazuje, že když jest byl ukřižován Ježíš, také sú s ním ukřižováni i jiní, ale tuto die čtenie, že sú zlámali [1]) kosti v těch, kteříž sú byli podlé něho ukřižováni, ale v něm sú kostí nezlámali. Z toho mózem rozom vzieti, že pán [Ježíš] s svými vyvolenými jest zvláštní a (315 *b*) spojený [2]) jako hlava s tělem, láskú a pravdú jsa svázán s nimi. Ale jiní sú podlé něho, jsúce pod jmenem viery jeho, a tak sú podle něho, ale v něm nejsú, nebo nemají pravdy jeho v sobě. A [3]) [ti] jsú s ním ukřižováni v některých věcech, také podlé něho trpiece některé [4]) práce, neb utrpenie jiné v sobě činiece. Ale že teď čtenie praví, že [sú] rytieři přišedše zlámali (sú) kosti v těch, kteříž sú byli s ním ukřižováni, ale v něm sú nezlámali kostí, v tom se miení, že ten lid jest (ježto se přidrží Krysta a s ním trpie některé věci) nestatečný a tělestný; v [5]) nižádné se věci statečně a pevně nezastaví, ani[ž] chce proti čemu bojovati proti nepřátelóm duchovním, ale ve všem bude potupen a přemožen. Protož znamenitě teď die [6]) čtenie, že sú přišli rytieři a zlámali sú kosti v těch, ježto sú s ním byli ukřižováni. Protož najprve máme to vážiti, co sú [to] kosti nebo hnátové, a potom pak, co sú rytieři, ježto lámají ty kosti. Ale že podlé člověka zevnitřnieho a hrubého dobře rozomieme o kostech, že když sú celé a zdravé, a když sú ve všech údech, tehdy člověk jest silen a statečen ke všem skutkóm, a móž jíti, dělati, siesti, v(316 *a*)státi, sehnúti se, kam chce, neb má sílu v kostech. A což rozomieme v [7]) tomto člověku vidomém a hrubém, takéž máme rozoměti o vnitřniem člověku, jenž jest duch rozomný a nevidomý; ale že ten duch (také) má kosti své, jimiž se jeho moc a pevnost drží a jeho skutek se dělá, když sú ty kosti celé a zdravé, a ty kosti jsú mocí obláštní toho duchu, a že tento člověk hrubý jest mocen [8]) k skutkóm, když má kosti zdravé a celé v nohách a

[1]) zlámány. [2]) zvláště spojený, [3]) Ale, [4]) některaké, [5]) o, [6]) praví, [7]) o, [8]) mocem?

v rukú i ve chřbetě, tak že móž na nohách státi, a chřbet se móž spraviti, a rukama se [1]) móž ujímati, též někakým podobenstvím děje se u vnitřniem člowěku, neb také má svój chřbet, jímž se pozdwihá a zpravuje wzhóru duch ten, a to jest rozom. Také ruce má, a to jest viera, z nież[to] se skutek rodí; a skutek k rukama přislušie; nohy také má, a to jsú žádosti, jimiž dobře kráčie, když dobře cestu zná. Ale že jest chřbet zpravidlo všeho těla i s hlavú zhóru [2]) k nebi, též [3]) jest rozum moc v duši, jímž [4]) móž člowěk poznati to, což jest wysokého nad člowěka hrubého, jehož oči tělestné nemóžeta [wysáhnúti neb] widěti; ale sama o sobě ta moc nemóž toho do(316 *b*)sáhnúti (jedině), leč to světlo najwyššie Bóh pustí paprslky své známosti a [v] pravdy v ten rozom. Neb ten rozom jest k tomu zpósoben, aby rozeznal pravé věci; ale nemá-li[t] tohoto světla shóry, tehdy(t) jest neprospěšen; jako oči tělestné, ač jsa dobře jasné, a však u veliké tmě nemóžeta nic widěti, leč by to světlo přinesli, též rozum jest k tomu zpósoben, aby poznal pravé a wysoké věci, ale bez onoho světla swrchnieho nemóž jemu [5]) nic učiniti, ač móž ten rozum skrze práci učenie pilného nětčemu welikému srozoměti, jakož sú učenie weliká skrze práci welikú. Ale toto pravé poznánie duchownie božských věcí, to móž dáno býti člowěku jediné od samého Boha. Ktož přistúpí k němu skrze wieru, tenť pozná, což [6]) jest najwyššieho samo v sobě, a to jest Bóh najwyššie dobré, maje v sobě wšecky dobroty i užitky; a také to pozná, že jest Bóh duchownie wěc daleká od lidí hrubých a nemúdrých nemaje spolku s nižádnú howadností; pozná také, kterak jest v sobě welmi práv [7]), nemoha se uchýliti [8]) nikdy [9]) k nižádné křiwotě. a wšecko, což jesti (317 *a*) kde pravého, to wše od něho pocházie. A takowé poznánie jest wysoké a duchownie nad tyto věci smrtedlné a jest užitečné člowěku, neb v něm rodí milost a bázeň boží, a ve wšem dobrém jej zpravuje. A když to pozná rozum, tehdy pak sstúpí wnitř [10]) na ty věci, které sú učiněny od té najwyššie moci [a] dobroty. Také pozná to, proč sú učiněny ty věci a které sú z těch věcí stwořené, [11]) ježto je sobě

[1]) že, [2]) wzhuoru, [3]) takéž, [4]) jíž, [5]) tomu, [6]) to, což, [7]) pravý, [8]) nachýliti, [9]) nikdyž, [10]) níže, [11]) stwořených.

Bóh najviece váží. A tak se sám člověk pozná, že jesti dražší než všecka jiná stvořenie (a pozná to, že sú) pro něho (všecka stvořenie) učiněna, proto aby jemu slúžila v jeho potřebách. Také pozná tiem pravým rozomem, i kterak se má život vešken jeho onú najvyšší pravdú ve všech cestách svých zpravovati, to, což jest křivého, aby od sebe zavrhl. A když jesti tak pravý a světlý rozum, tehdy se má tak, jako když člověk má celé a zdravé kosti ve chřbetě, že se móž právě zdvihnúti nahoru očima k nebi. Takéž duchovně, když jest tak světlý a duchovní rozum, tehdy se móž právě pozdvihnúti k těm božským věcem, a móž se jim podiviti a je vážiti, a móž se zdvihnúti nad tyto nízké věci, a móž sebú hnúti právě (317 *b*) k tomu, což jest pravé a duchovně božské. Nebo v té věci rozomné ty věci nevidomé duchovnie záležie k rozeznání, a tiem se člověk vede k tomu, což jest vysokého od těchto nízkých věcí, a to, což tvrdé a pevné v člověku, a drží jej tvrdě v dobrém jako kost chřbetova všecko tělo. Jiné sú kosti v rukú; ty, když sú cely a zdrávy, tehdy móž člověk dělati, což jemu jest potřebie, a móž se brániti nepřieteli, a to záleží u vieře, nebo viera naše záleží na pravých skutciech a vede člověka k skutkóm, aby ji pilně činil; a skutkové slušejí k rukama, nebo ruce děláta to, což jesti diela. A protož vždy skrze ruce skutky múdří vykládají, a v křesťanu všeliký skutek pravý z viery pocházie a neb se rodí, neb viera naše k tomu nás vede, abychom živi byli, abychom tělo a svět skutečně přemohli, abychom tudy nebyli mrzci a ohyzdni před Bohem, když bychom se dali tělu a světu přemoci, neb viera naše záleží na ctnosti a na čistotě svědomie. Také viera vede nás k skutkóm milosrdným našim bližním pro to, neb jest za ně Krystus umřel, a nám jest přikázal milostí milo(318 *a*)-vati je; protož nás vede ke všem skutkóm i ku práci hodné, neb viera nám slibuje za ty skutky a za práci radost a pokoj věčný. A čím kde lépe a pevněji viera živá držána bude od koho, [tiem viece a hojněji dobrých skutkóv činěn(o) bude], neb nám to viera ukazuje, že každý dobrý skutek, kterýž zde učiníme, [že] tam v budúciem životě odplatu [1]) zaň vezmeme,[2])

[1]) odplaty, [2]) čekáme.

neb viera naše jest čekánie[1]) zaslíbenie věčného a pravého života po smrti od Boha. Opět kosti, když sú celé a zdravé v nohách, tehdy móž člověk choditi, kam[ž] chce. Nohy (duchovnie) jsú žádosti, [a když jesti pravé srdce, tehdy žádosti] (z srdce a) z úmysla pravého k tomu se chýlé, což jesti (ke cti a) k chvále boží. Tohoť žádá srdce dobré, v čem by Bóh byl zveleben a (u)ctěn. A když má člověk takové žádosti, stojíť jako na silných nohách, na[2]) dobrém jsa ustaven pevně; a když by tak člověk měl všecky kosti duchovnie celé, tehdy se móž silně ve všem postaviti, v každém skutku u[3]) pokušení, jakož[to] muž silný tvrdé kosti maje v božských věcech, hodně Boha chválé všemi svými mocmi. Jakož die prorok: Všecky kosti mé řekly sú Bohu: Kto jest roveň Tobě? to [jest, (318 *b*) že] se miení: Všemi mocmi svými vyznávám to, že si ty jediný sám pán nade všemi pány, dávaje všecko dobré každému. A Ty jsi sám jediný cti a chvály hodný;[4]) protož já všecky moci mé na to sem obrátil, (abych tě jimi ctil, abych je všecky k tobě obrátil), aby tobě z nich chvála byla. A tak řkú kosti mé, žeť nenie tobě nižádný roven, neb sem já se tobě poddal svými [se] všemi mocmi a Tě samého za Boha[5]) mám; a to[ť] vyznávám, žeť nenie žádný jiný jediné Ty sám Bóh a nenie Tobě rovný, neb já Tě za největšieho mám; aniž nenie v nebi ani v zemi, ježto bych k Tobě přirovnal, ale Ty jsi mně všecko ve všem najlepšie dobré. Protož všecko(t), coť mám v sobě najpevnějšieho jako kosti, tiemť vyznávám, žeť nenie Tobě nižádný roven. A to sem pověděl proti [té] řeči, kteraké sú kosti v dobrých lidech a kterak mohú silni býti, když mají ty kosti celé, a opět kterak sú zlámány v zlých lidech všecky moci[6]) duchovnie, jakožto kosti. (Neb teď čtenie praví o těch lotřiech, kteří sú podlé Ježíše trpěli, že sú jim kosti) zlámány od rytieřóv. A skrze ty lotry znamenají[7]) se všickni zlí lidé, ježto trpie některak podlé Ježíše. Protož hlediece (319 *a*) na to, kterak sú v dobrých [lidech] pevny ty kosti duchovnie, tiem lépe [porozomieme a] uzříme, kterak sú ve zlých zlá-

[1]) čakánie, [2]) v, [3]) v, [4]) hoden, [5]) Bóh, [6]) všecka moc, [7]) mieni.

mány. Ale hlediece na to, co slušie na ty lidi, kteříž mají ty kosti duchovnie celé a zdravé, tak že sú statečni v poznání Boha i v skutciech i v žádostech dobrých, tehdy zase hlediece na mnohé křesťany, ježto sú u vieře a některak trpie podlé Ježíše mnohé věci, protož v těch lidech uzříme, žeť v nich nic nenie zdravého, ale všecko(t) jest v nich zlámáno od rytieřóv, nebo aniž jest v nich rozom, ani skutek, ani žádost pravá. Rozom, ježto by měl býti jako kost chřbetová, ježto zpravuje všecko tělo, aby se člověk obrátil nahoru k nebi hlavú, to jest rozomem k svrchním věcem, [to vidíme, že jest všecko oslnulo, tak že ten lid opuštěný tak se má k božským a k duchovním věcem] jako ovšem slepý, ježto se šámá podlé stěny s holí cesty hledaje sobě, tak že ani Boha znají, ani (jemu) rozomějí, tělestný-li jest čili duchovní, je-li [1]) věčný, čili se (kdy) skoná, osoba-li jest (kteraká) jako člověk čili jest nesmierný; ani[ž] tomu [2]) rozomějí, z (319 *b*) něho-li jest všecko a skrze něho stvořeno, čili jest někto také některé stvořil věci, ani jest co rozomu v [3]) tom, kterak Bóh všecky věci dokoná a dá pravý a věčný život spravedlivým, a zlým a nedbanlivým [4]) peklo věčné. A podlé takových věcí netoliko jest zlámán [5]) rozom v tom lidu, ale nebyl jest nikdy v nich o takových [6]) věcech potřebných [7]) křesťanóm. A též jest veliký nerozom v tom lidu samým o sobě, (tak) že (tu) nenie nižádného tak poznánie božského u [8]) vnitřniem člověku, (jenž jest duch rozumný). Neb ten lid tak chudý a opuštěný jako bez duše jsa, nečije jie, má-li ji v sobě či[li] nemá, aniž zná [9]) jejieho dóstojenstvie v tom, že jest obraz drahý boží; neb když by ji kto (po)znal, tehdy by ji něco vážil a ne lehce by ji v ruce ďáblu dal: ale že jie nezná ten lid, nic jie proto neváží, a tak ji skrze všecko v ruce ďáblóm [10]) podává, vším ji hyzdí a mrzek [11]) ji činí Bohu. Protož (což) jest v [12]) té věci duchovní a nevidomé, nikdy (jest) ten lid [nepoznal a] rozom [13]) neměl o těch věcech, a netoliko jest jemu zlámán, ale nebylo jest jeho ihned na počátku. (Ale) Což jest o spasení, to (320 *a*)

[1]) jest-li, [2]) toho, [3]) o, [4]) n klamán, [6]) takých, [7]) p třebným, [8]) o, [9]) má, [10]) ďáblu, , [13]) rozumu.

mózem řéci, že jest zlámán rozom k tomu, tuť některak stojí bludně rozom v tom lidu, ale velmi zlámaný a potupený, nebo aniž jest chutně podlé pravdy rozom o spasení, [aniž jeho chutně ovšem nic nenie], ale jest rozom o spasení kterakús mylností oblečený, že se zdá, by tak podlé bludných věcí vymyšlený a ustavený, zlých lidí mohlo spasenie přijíti tomu lidu, časy a obyčeje některé (k) tomu zachovajíce,[1]) na lidi duchovnie spoléhajíce aneb to před oči kladúce, že [by] po smrti u předpeklé byli opuštěni[2]) a potom (budú) spaseni. A taková bludná domněnie a zpoléhánie tak sú lidem rozom zlámala, že jest nesnáze v rozom uvésti tomu lidu (té) cesty pravé o spasení než[li] pohanóm bludným, neb sú pilni svárov[3]) mnohých, že ne brzy přistúpie k tomu, aby pokánie činili a ostáli zlého života; neb ten zlámaný rozom jim překážie, že ani jest, ani ovšem nenie, nebo vidúce nevidie a slyšiece nerozomějí. A jakož mají bludný rozom[4]) o spasení, takéž všecko jiné bludně jde bez pravdy jako ve tmě husté v tom lidu, ani[ž] se nalezne který obyčej (320 *b*) nebo stav nebo úřad nebo řemeslo aneb obchod kromé něco maličko,[5]) to všecko bez rozomu a bez pravdy jde, neb jest zlámán rozom omluvú potřeby tělestné, nebo obyčejem a nebo ustavením nebo právem, tak že tu rozom [jest] potřien vešken pro takové věci, neb čehož jest potřebie. A jestli (to) v obyčej uvedeno, takový[6]) lid slepý toho hledá a dobývá buďto křivě kterakž koli,[7]) nesúdíť toho v rozomu, ať by se na pravdu uptali v[8]) takových věcech, aby podlé pravdy obývali, každému pravdu činili, a kterak jest rozom zlámán, [rozom] v těch, ježto mají skutky někaké[9]) podobné k spasení, a ježto sú učení a mají vtipy veliké u písmě a rozličné rozomy, ale nemají celého života podlé pravdy a podlé rozomu [a] viery. Tu jest divně zlámán rozom pravý výmluvami chytrými a učeními, (tak že, ač ktož ukázal by rozum pravý s některé věci, ale umie [illegible]viti a brániti chytrými řečmi), že nemóž[10]) bez [illegible] neb že nemóž něčeho[11]) činiti, a tudy se rozum

[illegible]) budú očištěni; opuštěni místo vpuštěni, [3]) plni [illegible]ně v rozumu, [5]) maličkého, [6]) taký, [7]) kterak [illegible] móž, [11]) ničehož.

kazí a zlámá, [že nemóž bez toho býti, a neb] že nemóž právě pravdy poznati; a netoliko tak jest zlámán rozom, ale když jest velmi pravý rozom v sobě, tehdy jest tiem světlem zlomen,[1]) kteréž jest Bóh ukázal [skrze svú pravdu] člověku. Neb (321 *a*) když jest Bóh ukázal skrze svú pravdu zlost člověku, tehdy v tom člověk padá a odstúpá od Boha, porážeje se tiem poznáním, chtě zúfati a všeho tak nechati. Protož ta moc rozomná přieliš jest těžce zlámána a zkažena podlé všech obyčejóv, ktož k té moci[2]) přislušie; neb když[3]) té moci požívají tu, [kdež] (jest) pravda známá a jest hojná v skutciech, ale že jesti zlámána ta moc těžce v lidech, to jest vědomo, neb jest lid [již] tak těžce oslepen, že jediné to móž znáti, což oko tělestné rozsúdí. Protož pravda jest [umenšena neb] umrtvena, neb pravdu poznati musí skrze rozom, a když jest rozom slep, tehdy pravda všecka jest stroskotána. Takéž kdež ta moc jest zlámána, tehdy duchovnie věc v člověku uhasne, nebo tělestný člověk nechutná[4]) těch věcí, které(ž) sú ducha božieho, neb sú jemu bláznovstvie; nebo když jest oslepen vnitř podlé rozomu, tehdy toliko jediné podlé té hrubosti čitedlné a podlé očí tělestnú[5]) vie, co je dobrého, ale duch vnitř [ne]okusí, a to jest všecko skryto a mrtvo. A když[6]) jest tak ta moc zlámána, tehdy ovšem ony (321 *b*) věci vysoké božské nic nemohú vážny[7]) býti; tam pak ovšem tělo hrubé nevzepne se, když ten člověk vnitř[8]) tomu nic nerozomie a nevie, co se tam děje, nevie, jaký[9]) jest Bóh ani jeho radost. Protož ovšem jest zlámána ta kost chřbetnie, kterážto pozdvihuje všeho člověka (nahuoru) od země, nebo v ní nenie nižádného zdravie nad[10]) rytieřóv, ale od samého krále vše zlosti a pýchy jeho velikú chytrostí, jenž jesti tak potřel všecko, což jest múdrého a pravého, uved v lidi jediné zdánie a domnievánie[11]) kterakás mylná bez pravdy a bez rozomu, aby vidúce neviděli a slyšiece nerozoměli [a] spaseni[12]) nebyli, jsúce k věčné radosti[13]) připraveni v času se skonají, jediné časné věci znajíce a časným věcem davše

[1]) zlámán, [2]) což které, [3]) kdež, [4]) nečenichá, [5]) tělestných, [6]) kdež, [7]) váženy, [8]) vnitřní, [9]) kteraký, [10]) ne od, [11]) mněnie, [12]) jsúce, [13]) k věčnosti radovánie.

se. Takéž (jest) v [1]) těch kostech, které jsú v rukú, také řiedko ovšem kde [2]) celé [2]) jsú, nebo viera ta pravá, z nież[to] skutkové praví pocházejí k dělání duchovní[ch] rukú, ta jest také zlámána; neb ten lid zatmělý [3]) v rozomu nevie, co jest to viera podlé svrchních slov, ale [jediné] to, co[ž] kněžie činie v kostelích, a co[ž] kněžie chválé, to[t] za vieru mají. Protož (322 *a*) jediné podlé těch vidomých [4]) [věcí a] obyčejóv dávno uvedených to[t] za vieru držie, kteréžto věci držeti za vieru nenie[t] viera, ale nevěra veliká. Ale ta viera živá a pravá, ježto ji praví křesťané držeti [5]) mají,[5]) (ta) záleží na dobrém svědomí a na pravých skutciech, kterýmižto skutky hromaždí se odplata v nebi. A ti skutkové zlámáni sú v tom lidu zavedeném od (těch) rytieřóv, o kterýchžto mluví sv. Jakub (a die): Dokavad bojové a svárové jsú mezi vámi, však z žádostí vašich, ježto rytieřují [6]) v údech vašich, žádáte. Proč ti [rytieři] zlámali sú všecky kosti v rukú těch lidí, aby se nic (právě) nedálo,[7]) nebo moc pravých skutkóv jest v ctnostech. A to (sú) všecko zlámali ti rytieři, ježto rytieřují [6]) v těle našem: a to jsú žádosti tělestné. Protož čistota tělestná řiedko se nalezne v kom, neb jest to vše[cko] žádost smilná, stroskotalá v tento čas, neb sú lidé nezdrželiví a poddaní pod [8]) hřiechy mnohé v žádosti srdce svého, tak že nemají obrany proti těm nešlechetnostem. Pokora také nenie, nebo ve všem pýcha zlámala [9]) jest pokoru v rúše, v krmiech, v řeči, u postavě života, v úmyslech, v obyčejích, to všecko (322 *b*) zlámala jest žádost hrdého srdce, (aby se měl tak ve všech věcech], neb chce každý dobrý býti; protož k tomu jeho žádost táhne srdce, aby se tak měl (ve všech věcech), aby byl pochválen jako dobrý, aby všecko čisté a pěkné na něm bylo, aby všecko hojně a řádně před lidmi vyšlo, aby lidé pochválili, že jest tak dobře a počestně. A když jest taková žádost v srdci takových lidí, tak [10]) [že] ne brzy poddá se komu v čem, aniž [11]) ta poslúží jiným (anit se dá ta haněti), aniž [11]) se ta pokusí o práci potupnú,

---

[1]) o, [2]) lidé celí, [3]) zatměný, [4]) vydaných, [5]) držie, [6]) rytieřie, [7]) nedělalo, [8]) pro, [9]) zmazala, [10]) tať, [11]) anit.

aniž co pokorného chce mieti neb vésti, ani také které rovnosti s kým chce držeti, ale ve všem chce zvláštie a lepšie býti, neb jest srdce pyšné, ježto se sobě líbí a dobré jest samo sobě ve všem, a jest sobě milé, a což jinde vidí, [to] se jemu vše nelíbí, a takové srdce nepoddá(t) se ničemému, což jest pokorného [a potupného], ale všeckot zetře myslí[1]) hrdú.[1]) Protož netoliko pokora lámá se od pýchy, ale také trpělivost a svornost mezi bližními, všeckot to pýcha zetře, neb když se tak miluje člověk neřádně a líbí se sobě dobře ve všem, tehdy každú křivdu proti sobě těžce (323 *a*) váží; protož ihned nebude trpěti křivdy proti sobě [učiněné], ale chcet všeho pomstiti a s sebe svésti, aby vždy svú pravdu ukázal a dobrým ostal. A proto opět svornost s bližním[2]) bude zlámána, neb [jest] nelze na světě toho utéci, by se křivdy, škody, nelibosti nepřiházely[3]) každému člověku; a když se budú dieti srdci hrdému, ježto se miluje samo, tehdy s mnohými musí často nepokoj a nesvornost vésti, chtě vždy jako pravý a dobrý ostati. Opět milovánie pravé mezi lidmi lakomství[m] a závist[í] všeckot jest zlámáno,[4]) neb když jest srdce lakomé, nikdy[5]) nemóž syto býti zbožie nebo jiných věcí tělestných, nestojí o to, aby toho právě dobyl, ale kudy(ž) móž, tudy dobude. A když ti úmyslové tak nespravedlivi [sú], tuť nemóž býti milovánie svého bližnieho, nebo má-li s ním co činiti o tělestné věci, tehdy vždy hledí,[6]) aby jemu zisk přišel, a když zisku hledá na bratru, tehdy nehledá[7]) toho, [což die pán Ježíš ve čtení]: Což chcete, aby vám lidé činili, též i vy jim čiňte!; a když zisku chce na svém bratru, již nedrží toho, nebo jakožt sobě (323 *b*) chce, tézt má jemu přieti a drže[ti] to, musí[t] s ním o vše rovně děliti a nedrže toho lakomú žádostí, křivě hledá zisku na bratru. Protož takový člověk nemóž milovati právě nižádného, neb jakož se sám má neřádně k těm, od nichž hledá zisku, takéž i k těm, kterýmžto mají[8]) slitovánie [potřebujícím] okázati[9]) (neb když od jedněch žádost má získati tělestné věci, kterak jich udá v núzi těm, kteříž slitovánie potřebují); nebo jakož

[1]) úmysly hrdými, [2]) bližními, [3]) nedály, [4]) zlámalo, [5]) nikdež, [6]) hledá, [7]) nedrží, [8]) má, [9]) ukázati.

od bohatých neřádně zisku hledá, takéž chudým své zadrží v núzi jich. Protož lakomý nemá milovánie pravého k nižádnému: od bohatého žádá zisku a chudému neprávě zadržievá slitovánie. A co jest závisti v tom srdci vida, ano se jiným lépe děje než[li] jemu! Lenost také zlámá bez čísla dobrých skutkóv, některé opustí pro lenost[i], tak že jich nečiní, a některé činí léně a zmeškale. Protož mnoho časóv zmeškale a netbanlivě[1]) lidé trávie a pro lenost se dávají na falešné věci, a mnohé, aby jim nebyla těžká práce, činiece skutečně dobré věci a prospěšné, a což činie to vše rozpačně, neb sú nepoložili odplaty budúcie před oči za dobré skutky. Obžerstvie a opilstvie skrovnost jest zklamala,[2]) a kde[2]) jest neskrovnost [a nesvornost], teh(324 *a*)dy jest hotová slepota v rozomu, a poraženie dobrých žádostí a chutí ke všemu dobrému, a smilstvie jest hotovo. A mnoho[3]) [zlého] z neskrovnosti pocházie. Protož ty žádosti, ježto tak rytieřují[4]) v těle našem, stroskotaly jsú všecko, což jest pevného jako kost v lidu křesťanském. Jiní skutkové dějí se od toho lidu pod jmenem dobroty, ale podlé pravdy řiedko kde nalezne se dobrý[5]) skutek. Nebo jsú mnozí skutkové mezi křesťany v obyčej uvedeni, a když je kto z křesťanóv snažně činí, móž ještě z nich čest mieti. Protož žádost pýchy hotova jest, aby to vše zlámala, nebo pro Bóh dávati, tohoť sama pýcha poradí, a kážeť před sebú trubú trúbiti, ať by zvěděl celý kraj, že jesti ten chudé krmil, (kalich nebo postavník do kostela dal) a nebo chudému sukni kúpil. A též jest postiti se nebo ráno vstávati. Všeť to (z)hyzdí ukazováními těmi zevnitřními a ohlášenými:[6]) protož těch skutkóv zevnitřních málo se nalezne, by nebylo zlámáno žádostí marné chvály. Nebo když nenie v člověku založenie pravého, (aby o to stál) a vší pilností najviece hledá[7]) [té] chvály a cti božie skrze všecko, což (324 *b*) činí, tehdy[ť] ďábel ne brzy dopustí tomu člověku, kterého skutku aby se upřiemo dobrým srdcem dělal pro chválu boží, ale (skutek) ten, neboť jest všem lidem v obyčej[8]) (nebo ten sám člověk má jej v uobyčeji); a z toho obyčeje

[1]) netbavě, [2]) zlámala, když, [3]) mnohé, [4]) rytieřie, [5]) který, [6]) zevnitř a ohlašováním, [7]) hledati, [8]) obyčeji.

mnoho skutkóv bez pravdy jde v tom lidu zavedeném, a vždy(t) je ještě marná chvála v to miesí a má svój diel v těch skutciech. Někteříť bývají ihned hnuti prvním úmyslem k tomu, aby pro chválu lidskú činili ty skutky (jiné některých užitkuov, ale činie ty skutky). Protož ty kosti v rukú jsú ovšem zlámány, že se ne brzy co celého [1]) nalezne, neb jest viera o budúcí odplatě v srdci lidem umřela: protož skutek pravý jest v tom lidu zlámán skrze žádost tělestnú. A též jest o kostech, kteréž v nohách sú, (a ty nohy duchovnie žádosti sú pravému ku onomu životu, jehož věrní čekají, a ty žádosti sú pravé) u věrných, za to Boha hledajíce,[2]) aby zde věrni mohli nalezeni býti před Bohem. Protož to jest všecko zlámáno v tom lidu slepém, nebo čeho[ž] oni žádají, to jest zjevno jiným, nebo jich[3]) žádosti křivé a převrácené na nich svrchu sú na rúše drahém a ukázaném s vymyšlenými kroji (s rukávy, střiehy, štěpicemi, a s nohavicemi, s rúchami u formy zavíjenými). Toť sú žádosti těch lidí, aby se tak jedni druhým slí(325 *a*)bili a jedni druhé tudy k smilstvu [4]) táhli; a jich žádosti jsúť v ústech jich, (a ústa jich) mluvie[ce] z hojnosti srdce jich, a srdce jich jest převrácené od Boha: protož z toho srdce mluvie zlé věci, neb ústa jich plna sú zlořečenstvie; ústa jich hrob otevřený [mají] a jazyky svými lstivě činiechu, [nebo] ústa jich mluvie pýchu, (lež) [a] haněnie a jiných chlúbu [a] pochlebenstvie, a mluvie o zboží, kterak by jeho dobyli a v [5]) pokoji tělestném, aby jim dobře stál a nerušil se, nebo želejíce, že jeho nemají, (nebo o pokrmu mluvie, chváliece, že jeho dosti majie) [a]nebo bojiece se, by jeho neměli, anebo [6]) mluvie o smilství řeči ďábelské popúzejíce se k němu, [a]neb jiné marnosti, kteréž jim ďábel v úmysl [7]) nese. Protož žádosti toho lidu zjevné sú podlé jich řečí a podlé jich snaženstvie, kteréž mají o životu tělestném, a všecky žádosti jich sú strženy na zemi k tomuto životu časnému (a věcem minulým). Protož všecka moc duchovnie jest zlámána v tomto lidu, že se tak má potupně, jako když sú všecky kosti přeraženy v těle, že jest nelze

[1]) zdravého, [2]) žádajíc, [3]) již, [4]) tu k smilstvě, [5]) o, [6]) anebť, [7]) u mysl.

hnúti vším životem, neb jest chřbet přeražen: [protož] ani rukama ani (325 *b*) nohama jest lze hnúti, neb jest rozom slep a viera mrtva a žádosti převrácené jsú; protož nenie zdravie od vrchu hlavy až do pat nohy v tom u lidu, což přísluší k životu pravému duchovniemu a k onomu budúciemu. Ale tak[to] zdáním a uměním mylným přikryt jest ten lid, a opal se jest jako zetřelé kosti koží, lživú spravedlností, mylností [1]) k oku tělestnému. A ten lid teď se móž rozoměti skrze tyto lotry, ježto sú jim rytieři kosti zlámali. A ten lid jest u vieře Kristově a trpí s ním některé věci, ale nenieť [2]) pravdy a viery živé; protož ve všem [bývá] přemožen od ďábla a od svých žádostí. A dále die (čtenie):

Ale když přijidechu rytieři k Ježíšovi, uzřevše jeho, an již mrtev, nezlámachu kostí jeho.[3]) — Opět tuto čtenie znamenitú věc praví [4]) v tom, že sú rytieři zlámali kosti lotróm živým, ale když sú přišli k Ježíšovi, a uzřeli jej mrtva, proto sú pak nezlámali kostí v něm. Což jiného máme sobě z toho k užitku vzieti jediné (to), že pán Ježíš mrtvý na kříži, ten jest hlava všech věrných. Protož, což se tuto mluví o hlavě, že (326 *a*) jest mrtva na kříži, toť se má rozoměti o jeho údech pravých, nebo jeho smrt tělestná jest podobenstvie smrti duchovnie vyvolených jeho, jako die sv. Pavel: Kto(ž) jest umřel hřiechu, spravedliv[ý] učiněn jest od hřiechu; a poněvadž sme umřeli s Krystem, věříme, že také [5]) [s ním] spolu živi budeme. Protož o té smrti máme řeč tuto mieti, neb pán Ježíš mrtvý má býti jedno s svými vyvolenými ve všem životě svém; a že se tuto o mrtvém ukazuje moc, neb když sú přišli rytieři a uzřevše jej mrtva nezlámali sú kostí v něm, ale lotry nalezše živé zlámali sú [6]) kosti v nich, a v tom má býti rozom náš, že má obrana býti věrným smrt duchovnie a moc, aby v ní přemohli, aby v nich nezlámali kostí duchovních. Ale tento lid, ježto trpí jako lotři, s Ježíšem u vieře jsúce, ale s tiem sú živi světu, majíce v sobě duši

[1]) mylnú, [2]) nemá o sobě, [3]) nezlámali sú hmatuov jemu, [4]) ukazuje, [5]) také že, [6]) i zlámachú.

lotrovu a bludnú, kterážto neznajíci Boha [svého], túlá se jako lotryně hledajíci libostí rozkošných [1]) zde na světě, a těm věcem jsúci živa, tak blúdí a lotruje a také něco trpí s Ježíšem: protož v takových žádostech,[2]) ježto (326 *b*) rytieřie v údech jich, zlámají všicku moc duchovní, ale když přijdú k tělu Ježíšovu duchovniemu ti rytieři, žádosti tělestné, uzřie to tělo, ano jest mrtvo světu a životu tělestnému, nebo tělo Kristovo má býti mrtvo těm věcem, aby právě odstúpili myslí svú od těch věcí, nětco jiného lepšieho a drazšieho položivše sobě za užitek než[li] (sú) ty věci časné a milé[3]) bláznóm zde na světě. Neb ti, kteříž sú tělo Krystovo, nepochybně sú synové boží, majíce drahé[4]) [dary] zaslíbenie a obdarovánie těch věcí budúcích, nesmrtedlných a nevidomých, kteréž na věky nezahynú, a mají tovařistvie*) s Bohem a synovstvie jeho: protož když sú tak veliké věci poznali a k nim sú povoláni,[5]) a jim sú zaslíbeny ty věci božské, o nichž svět nic nevie, neb[o] nebývají dány světu pro svú drahost, aniž jich dobrot[6]) a pochotností kto móž poznati jediné ten, ktož má (v sobě) ducha[7]) božieho, (a) smysl jeho a poznánie jeho. A ten je pozná, komuž bývají dávány,[8]) a ten je móž vážiti a užitek jich žádati[9]) jmieti, tak že jim nenie přirovnánie v ni(327 *a*)čemž podobné(m) [pod nebem]. Nebo co se móž tomu přirovnati mieti v sobě tovařistvie*) a známost božskú a býti spravovánu jím, a v naději čekati[10]) toho zaslíbenie, kteréž jest zaslíbil[11]) Bóh milujícím se[be] těm, ježto sú tělo jeho majíce v sobě založenie tak drahých věcí? A protož což jest malého zde na světě, lehce to mohú potupiti, neb všecko, což jesti na světě, malá jest věc, a proto že jest malá všecko, [řečeno] jest jemu: Což sem viděl pod sluncem, marnost (nad) marnostmi jest a všecky[12]) [věci] (jest) marnost. Protož aby věrní tú marností nebyli oklamáni, opět (jim) řečeno jest: Synáčkové moji, nerodme[13]) milovati světa ani těch věcí, kteréž na světě jsú, nebo všecko, což na světě jest,

[1]) rozličných, [2]) žádosti, [3]) milo, [4]) druhé, [5]) povolni, [6]) dobroty, [7]) duch boží, [8]) dány, [9]) za drahý, [10]) čakati, [11]) zachoval, [12]) všecko, [13]) neroďte.

*) A. str. 86.

žádost těla jest a žádost očí a pýcha života. A když jest všecko jediné v tom,[1]) aby očí a těla porušeného (na čas) popásl v tom, malá[t] jesti to věc, nebo to všecko zahyne s světem, ale ktož činí vóli boží, ten[t] na věky zóstane.[2]) A pro tu příčinu věrní mohú lehce odstúpiti a[3]) pohrdati tiem vším, čím se tento slepý svět kojí, a to umřieti světu, majíce poznánie o pravých a pevných (327 *b*) věcech, a je sobě vážiece potupiti ty věci, v kterýchž[to] nevidie nic pevného ani jistého, ježto ostati nemóž. A že nic neostane, to jest jisté, nebo zbožie, chvála, přietelé, libost tělestná a všecky milosti zdejšie k drahým věcem a k užitečným, to vše zahyne. Protož věrní lidé, majíce tomu umřieti a poznati to (všecko) [v sobě], kterak se mají k tomu svými úmysly, aby to, což mají, umřeli tomu, lehce sobě vážiece ty věci, aby [jim] nic nebylo na překážku[4]) z toho, což mají k životu věčnému,[5]) (ale zase, aby všecko, což mají, bylo jim pomocno k životu věčnému), aby v tom jediné potřeba byla, bez niež zde tělo živo býti nemóž; pakli Bóh odjal by kterak ty věci potřebné, protož ještě věrným neslušie ztratiti Boha; neb když [jest] člověk pro ty věci hněvivý,[6]) které vede, a chce se mstíti a jako[7]) proti Bohu reptati a nebo v jiné neřády poddává se pro ztrátu těch věcí, ježto sú jemu ku potřebě, tehdy jest znamenie, že jesti živ člověk těm potřebám, ale že ne on pro ně jest stvořen, ale jsú ony[8]) proň stvořeny.[9]) A když on sám pro ně hyne a v smrt padá, teh(328 *a*)dy ony[8]) jeho požívají, ale ne on jich; a[10]) když on jich požívá právě pro vóli boží, tehdy sú ony[8]) proň a slúžie jemu zde na cestě putovánie jeho, aby mohl přijíti do své vlasti, jemuž jest zaslíbena: a[10]) když je na rozkoš nakládá a na jiné daremnosti zbytečné a skúpě jich chová, nedávaje (jich) nuzným bratřím, kdež vidí potřebné,[11]) a když se pro ně koří a hyne na duši, tehdy jest jim živ. Také marnú chválu těžko jest (u)mrtviti v sobě, avšak věrní nerozpáčie se, neb jest vietr marná chvála; protož ktož jí chce umřieti, musí se sám potupiti jako nehodného všech věcí dobrých a musí opustiti

[1]) k tomu, [2]) ostane, [3]) i, [4]) překazu, [5]) budúciemu, [6]) hněvy, [7]) nebo, [8]) oni, [9]) stvořeni, [10]) ale, [11]) potřebu.

přátely a tovařistvie,*) jiné známé lidi; nebo ktož chce (boží) býti, nemóž[t] s nižádným přiezni mieti [jediné s tiem, ktožt jest boží, a tak boží přiezeň móž mieti]; a že přietelé [1]) tělestní a tovařistvie*) známé tělestně milují, protož ktož[t] sobě jie váží tělestně, ten [2]) chce jich přiezni a tak chvále. Nebo mezi těmi lidmi tělestnými plno jest marné chvály; neb tu nic upřémného nenie mezi nimi jediné pochlebenstvie a pochvalování, a jeden druhému lahodí [3]) a vždy hověti a litovati, neb to jest milost tělestná; protož (328 *b*) musí věrný člověk té přiezně prázden býti, a toho nebude prázden člověk, dokud[ž] sám sebe nepotupí, tak aby sám svój život u [4]) mrzkost měl pro jeho zlost. A když jej sám potupí, nebude toho těžce vážiti, když jej jiní potupie a křivdu jemu činiti budú; ale když[t] se sám sobě líbí a má milost k sobě zlú, [tehdy] chce tomu, aby se všem líbil; a když [to] chce, aby jej všickni vážili, bude-li pak kto ten, ježto [5]) by se [jemu] (on) nelíbil aneb jeho skutkové, tehdy se bude hněvati na něho a bude jemu nepřietelem; a [6]) když se sám potupí, tehdy neváží toho těžce, že jeho jiní potupují; [7]) protož [8]) když se sám potupí, tehdy se lacino váží a nebrání sebe, když jeho jiní lacino vážie, aniž bude pilen toho, aby krásy a čistoty tělestné svrchu byly na těle. Nebo takový člověk když se sám potupí a umře té pochvale od lidí, již také stud a bázeň proty věci umře v něm, neb dotud [9]) se člověk stydí sprostnými věcmi, dokud[ž] miluje chválu od lidí, [a] dotud miluje chválu od lidí, dokud[ž] se sám neřádně miluje; a dokud v sobě to milování má, dotud se často hněvá pro křivdu od jiných, a dotud se vždy (329 *a*) studové a bázně tělestné držie v člověku; a vždy jest nepokojen (s mnohými) háje (se) své vóle a chtě, aby jej vážili a velmi jemu věřili [i] vše za dobré počtli, což on učiní neb promluví, a když toho nenie, ihned hněv a nepokoj hotov jest. Protož má-li[t] kto s Ježíšem umřieti, musít tomuto [s]rozoměti, co[ž] se tuto praví, a vóli k tomu plnú mieti i snažnost o to, jakž [10]) slušie na

[1]) přátelé, [2]) tehdy, [3]) lahoditi, [4]) v, [5]) jemuž, [6]) ale, [7]) tupie, [8]) a, [9]) dokud, [10]) jakož.

*) A. 114 str.

tak pilnú věc, na níž spasenie záležie. A když by (tak) člověk umřel světu pohrdaje jím a sám se potupil, tehdy ještě v něm zóstane [1]) veliký nepokoj, neb když umře světu, ale hřiechu proto ještě nemóž umřieti, žádosti hřiecha (kterúž má v sobě, nebo žádosti hřiecha) tak se [ještě] tvrdě držie těla našeho, že (jest) jich nelze vytrhati, ani (jich) umořiti dokonce: je-liž tělo umře, tehdy žádosti jeho také umrú, ale dokud[ž] jest člověk živ, dotud žádosti jeho tvrdě jsú přivázány v srdci a v těle, a silně [ty] člověka k tomu tisknú,[2]) aby hřiech konal; ač by pak najlepší (ú)mysl a vóli měl, proto nezabrání těm žádostem, aby vždy (silně) netiskly jeho k dokonání svému. Protož to zlé musí toliko mrtviti (v sobě) člověk prohlédaje k tomu,[3]) k čemu jeho ty žádosti tisknú. Protož velí sv. Pavel lidem řka: Mrtvěte údy vaše, kteréž na zemi jsú. Nebo takto, (329 *b*) kteréž k zemi táhnú tak silně a těžce, že jediné sami věrní a Bohu milí nepoddadie se tomu zlému: protož toho jest nelze ostáti ani umrtviti, ale mrtviti a tlačiti v sobě musí to. A často se vydře a ohromí člověka ten neřád těžce, ale když má vóli dobrú, nebude[ť] následovati těch věcí skutkem. Protož teď čtenie praví: Když sú přišli rytieři k Ježíšovi a uzřeli jej mrtva, nezlámati [4]) kostí v něm. [Silná to smrt, silnějšie nežli lotróv životy; lotróm živým zlámali kosti], ale když toho(to) uzřeli (sú) mrtva, proto sú kostí nezlámali v něm. A v tom se miení, že spravedliví v té smrti duchovní všickni moc mají, a silnější skutky činie tito mrtví s Kristem, nežli oni živí s světem; [nebo oni živí s světem] zetřieni sú se vší mocí svú i silú, ale tito nemohú přemoženi býti jsúce mrtvi světu, nebo zrno umrtvené užitek nese, ale živé samo ostane: protož prospěšná [5]) moc záleží u věrných umřietí tělu a světu, [a] když umrú tak, tehdy smrt hřiešných a smrt zlá nemá moci nad nimi,[6]) neb [7]) tuto, když sú přišli k Ježíšovi a uzřevše jej mrtva, nezlámali sú [jeho] kostí v něm. Ač se pokúšie ďábel nebo žádost (330 *a*) tělestná, ale neprospěje[ť] nic v té duši, kteráž jest v sobě za největší [věc nebo] zisk nebo [8]) libost položila (Boha svého neb té duši

[1]) ostane, [2]) táhnú, [3]) hledě na to, [4]) nezlámali sú, [5]) prospěch, a, [6]) námi, [7]) proč, [8]) a.

žádosti tělestné); mrzky sú jako lajno; aniž také chválú marnú přemohú je, neb on jest sám chvála jejie, aniž se chce v čem chváliti jediné v kříži jeho, ani[ž] se[1]) móž to[2]) přemoci, neb jest hotova umřieti prve než[li] před tváří boží shřeší.[3]) A když má tak dobrú vóli v sobě, že chce umřieti, tehdy nezlomí nepřietel jejie mocí duchovnieho úmyslu,[4]) a co(ž) ona má těch mocí duchovních, ač na ni těžce tisknú nepřietelé, nezlomie[ť] (y ní) kostí [jejie], neb jest tvrda úmyslu,[5]) že ani život ani smrt (ne)odlúčie jie od lásky Krystovy. Nebo jako pán Ježíš mnohem většie muky měl jest než[li] lotři, též jeho vyvolení bez miery těžšie pokušenie trpie než[li] zlí lidé, avšak nebývají zlámáni v té moci duchovní, nebo když sú již povstali proti světu a svému tělu, tehdy mají proti sobě všecky zlé lidi od[6]) ďábla, i své [biedné] tělo. Ale zlí lidé všemu povolují, (protož) nemají[ce] takových[7]) nesnázi jako dobří, aniž jich Bóh také[ž] treskce jako[žto] dobrých, neb jich nemiluje, ale na své (vy)volené mnoho přepúštie zlého, neb je miluje, a protož z úmysla je treskce (330 *b*) mnohú úzkostí zde, chtě je potom s sebú mieti. Avšak nebudú jich kosti duchovnie zlámány, neb mají moc ducha[8]) božieho v sobě, v němžto mají sílu, jiežtc zlost nemóž přemoci. Ale to diem konečně, že[9]) i v dobrých [lidech] někdy bývají zlámány ty kosti duchovnie někdy pro hlúpost, že nesrozomějí ničemu[ž], a z toho bývají[10]) zachváceni někakým[11]) pokušením [a] nebo příčinú, a tudy zajdú někdy v hřiechy, [někdy] z křehkosti veliké těžce mohú padnúti, někdy že ještě jest nezpósoben v dobrém někto a mdel jako dietě, neuměje[12]) trpěti ani se brániti pokušení. A tak padne v hřiechy, ale navrátě[13]) se (a) budú utvrzeny kosti jeho a konečně nebudú zlámány, [aby ve zlém skonal]. A potom[14]) die čtenie:

„A le jeden z rytieřóv kopím bok jeho otevřel jest, a ihned vyjide krev a voda.“ V této řeči ukazuje nám čtenie velikú a zvláštní věc v tom, ježto[15]) die: Jeden z rytieřóv (kopím) bok Ježíšov(i) ote-

[1]) jie, [2]) co, [3]) shřešiti, [4]) úmysla, [5]) v úmysle, [6]) a, [7]) takých, [8]) duchu, [9]) neb, [10]) budú, [11]) některým, [12]) neumě, [13]) navrátí, [14]) dále. [15]) když.

vřel; protož to máme vážiti, že die: otevřel bok; a druhé, že jest jej otevřel Ježíšovi; třetie, že jest krev a voda vyšla z toho boku. A v tom mózem veliké věci poznati, rovnajíce (to) podlé viery, neb pán Ježíš jesti syn boží (dán) z největšie lásky Otce Boha k spasení našemu; a ten, kterýž jesti (tak) dán laskavě k spasení našemu, [ten] to teď ukazuje skutečně, neb dal se jest umrtviti a všicku krev z sebe vytočiti, aby nás v ní omyl od našie nečistoty, a (za)platil vinnu [1]) najtěžší za nás. Protož die tuto čtenie, že jest jemu otevřel [2]) bok a tiem bokem krev a voda vyšla jest. A bok jest proti srdci, a v tom se miení a [3]) ukazuje láska veliká pána Ježíše; nebo v tom, že jesti dal sobě bok otevřieti, a odtud vyšla jest krev a voda, aby nás umyla a vykúpila: tehdy to otevřenie boku jest otevřenie srdce toho přieliš laskavého. A [4]) to [4]) srdce laskavé stvořil jest Bóh najlaskavější, a to abychom poznali, kterak jest laskavě dal se Bóh nám [všem] (v synu svém), když se jest otevřel bok; neb to(to) srdce laskavé tehdy (se) jest otevřelo milosrdenstvie otce vše dobroty, kterúžto dobrotu ukázal (jest) nám v synu svém. Nebo když jsme tak daleko padli, abychom vstáti nemohli nižádným obyčejem, jediný jest byl tento obyčej našeho navrácenie, aby ten [byl obyčej] najvyšší, (vyšší než nebe), jenž (nebe) jest všecko stvořil a všemu život dal, [aby se ten ponížil a byl roven lidem], aby ponížil se pod hubenstvie tiela smrtedlně [a nedostatkóv těla smrtedlného, pod hubenstvie prací] a nedostatkóv mnohých a pod smrt najpotupnější. A tak ta sama chvála chtěla se zmařiti a potupena býti, aby se (naše) navrácenie tudy stalo. Protož toť jest milosrdenstvie největšie Boha našeho k nám padlým (lidem) tak těžce, kteréžto nemóž (dále) řečeno býti (jediné), to (že) jest: nám dal syna svého u potupu, aby nás tudy vysvobodil [5]) od zatracenie. Protož když jest (otevřen) bok anebo srdce, tehdy jest otevřieno největšie milosrdenstvie božie; neb [6]) tento laskavý [pán a] spasitel, kterýž[to] děje poselstvie od otce, dělaje to milosrdenstvie, ten jest sobě dal otevřieti bok a [7])

---

[1]) vinny, [2]) otevřien, [3]) nebo, [4]) kteréžto, [5]) vyprostil, [6]) proto, [7]) neb.

srdce, a vyšla jest z něho krev a voda, jako by nám řekl spasitel: Vizte tu[to] lásku, kterú sem měl k vám, nebo srdce mé všecko otevřieno jest k vám, [a v tom vidíte, že mru pro velikú lásku za vás, neb srdce mé všecko jest otevřieno k vám; a] protoť sem dal sobě otevřieti srdce a krev z něho vytočiti na obmytie vašich nečistot, abyste poznali to, žeť sem měl pravé milovánie z srdce k vám. Kterézto milovánie ukazuje [1]) v této těžké smrti, nebo většieho milovánie nad to nižádný nemá, jediné (ten), ktož dá život svój za své přátely. A když jest otevřien ten(to) bok, tehdy jest otevřiena cesta k životu věčnému, aby šli skrze ni všickni, kteří jsú pravého srdce, bezpečně, nebo ten jest otevřel, po němž[to] nižádný [nikdy] nezavře. Otevřel [2]) jest bok, aby veň utekli všickni za(r)múcení a teskliví, neb on jest (jich) útočiště od zámutku; toť (jest) koráb Noe, kterýž jest byl udělán k tomu, aby neztonuli ti od povodně, kteříž vejdú veň. Povoden[t] jest přezlá zlost mnohá tohoto světa, a ktož nebude nalezen v tomto korábu, každý utone v zlosti tohoto světa; nebo Krystus syn boží v pravdě jest (ten) koráb, a ktož v něm nebude nalezen, ten utone v zlosti a [3]) v zatracení věčném, jakož die apoštol: To vězte, že každý, ktož odcházie a neostává [4]) v učení Krystovu, ten Boha nemá, a když Boha nemá, tehdy peklo má; nebo jakož jest onen koráb Noe zachoval (v sobě) od potopy všecky [věci], kteréž [5]) sú v něm byly, [6]) též tuto, ktož ostanú v Krystu, skrze vieru živú nazahynú[t] na věky. A jakož se jesti stalo tam, když se jest hněv boží skonal, tehdy jesti Noe otevřel okno, ježto jest bylo na boce korábu, a pustil jesti holubici ven: takéž tuto, když jest odnesen hněv boží ode všech lidí, kteří(ž) sú uvěřili v pána Ježíše, [tehdy jest odevřieno na boce v tomto pravém korábu, to jest v boce pána Ježíše]; tam jest Noe vypustil (holubici), otevřien bok jeho, a vyšla jest krev a voda na vykúpenie a na omytie [7]) hřiechóv (všem věřícím v něho. A když jest ta krev vylita na omytie hřiechóv), [a] tehdy jest vylita milost Ducha svatého hojně na ty, kteříž sú umyti krví túto.

[1]) ukazuji, [2]) Otevřien, [3]) i, [4]) nezuostává, [5]) kteříž, [6]) byli, [7]) umytie.

Kteryžto duch svatý ukázán jest [v] tvářnosti holubičí,[1]) když jest krstěn[2]) spasitel náš, jenž jest pravý koráb k zachování od potopy; protož otevřieno jest okno na boce u tohoto korábu, a vyšla jest krev a voda na omytie[3]) hřiechóv, aby milost Ducha svatého věřícím byla rozmnožena, neb skrze tu krev jest vykúpenie a rozmnoženie všech dobrých věcí. Protož jest otevřieno okno na boce u toho[to] pravého korábu, v němto jest pravé zachovánie života a z něhož[to] všecky [věci] milosti božské plovú, aby každý [v]šel v ten bok otevřený, (ktož má které potřeby a komuž co škodí, neboť sú dveře otevřieny, ktož má které potřeby) milosrdenstvie božieho; má-li[ť] kto hřiechóv mnoho, studnicet jest otevřena domu Davidova na umytie hřiešníka a ženy krvotoké. Neroď se báti nižádný pro mnohé [veliké] hřiechy, ktož má vóli dobrú a ktož věří, že jest tato studnice otevřiena tak štědře, aby se v ní mohl umýti vešken svět ode všech nečistot, což jich móž mieti, jako jeden člověk, a jeden člověk jako vešken svět. Protož nezúfávej[4]) nižádný pro mnohé hřiechy, neb(oť) jest nás miloval (tak sladce) a (jest) umyl nás ve krvi své od hřiechóv našich. Pakli koho trápie pokušenie těžká a súžila sú jeho, že se bojí, aby nezahynul, a vstupují myšlenie mnoho[5]) v srdce jeho protivná jako povodeň, chtiece utopiti mysl jeho zlú (libostí) nebo skutkem, [a]nebo nevěrú, aneb zúfalstvím, slušie [se] ruče utéci v tento koráb otevřený na boce a řéci s prorokem: Pane (Bože)! spasena mne[6]) učiň, neboť sú vody vešly až v duši mú; přidaj viery, pane Bože! neboť hynem od povodně moře nepokojného. Pakli se komu stýště, na světě jako u bezbydlí tesklivém, tak[7]) jest (otevřien bok, v němžto jest cesta do nebes), kdež[to] nic tesklivého nebude. Také tento spasitel náš jest Adam nový, jemuž[8]) jest[8]) vyňata Eva z boku nová; nebo jakož onen první Adam, když jesti byl stvořen od Boha, tehdy jest dal Bóh naň[9]) otrapenie snu, a v tu chvíli vyňal jest jemu kost (z boku a učinil z nie Evu, choť Adamovi): takéž tento Adam nový když (jest) visal na kříži, dal jest Bóh naň[9]) otr(a)penie

[1]) holubice, [2]) křtěn, [3]) umytie, [4]) nezúfaj, [5]) mnohá, [6]) mě, [7]) teď, [8]) jenž jest jemu, [9]) na něho.

snu smrti, a v tu chvíli otevřien jest jemu bok, a vyšla jest krev a voda, a v té krvi stvořena jest Eva nová, choť pána Ježíše, ne podlé těla, ale podlé ducha [1]) novým stvořením božským; nebo veškeren [2]) byt i moc duchovnie jest [z] této choti [2]) Krystovy pošla z boku Krystova, [a] v tu chvíli, když vyšla krev a voda, aniž by mohla býti jeho choť,[3]) když by jí moc a dóstojenstvie nebylo dáno z tohoto boku. A v tom se ukazuje veliká láska pána Ježíše ke všem (jeho) věrným, jenž jsú jeho choť, neb tu se [jest] ukázala láska [z] srdce, jakož [se] má mieti věrný choť k své choti; neb jest jí srdce otevřel přieliš laskavě, dav sobě bok otevřieti k jejiemu utěšení a užitku. Protož tam Bóh vzal kost Adamovi z boku od srdce a učinil z nie ženu, aby Adam měl k ní milost z srdce: ale v tomto Adamovi novém lépe to naleznem, neb on jest milost měl horlivú a čistú božskú z srdce k své choti, neb jest dal sobě bok otevřieti, aby jí v tom pravú lásku z srdce ukázal. Protož svatý Pavel tiem podobenstvím napomíná (věrné) lidi, aby mužie měli pravú a čistú milost k ženám svým, aby se hovadsky nemilovali, a [4]) die jim: Mužie, milujte ženy své jako(žto) i Krystus miloval jest cierkev a dal se samého [5]) za ni, aby ji osvietil očišťuje ji umytím krve a vody v slávě života, aby vydal ji sám sobě slavnú cierkev, ježto nemá poskvrny, ani vrásky, ani co takového, ale aby byla svatá a nepoškvrněná. Protož jest-li že [6]) srdce věrné raduje se v tom, kterakého chotě bude mieti syna krále najvyššieho, krásného nade všecky syny lidské, krasšieho než[li] slunce a laskavého nade všecku milost jinú: ale ne tělestnú hovadnú [7]) milost, ale čistú božskú milost, nebo z srdce [8]) tu milost posvětil jest své choti, a[t] by byla bez poskvrny. [Nebo] muž tělestný svú milostí porúší a ohyzdí ženu svú: ale tento svú milostí činí horlivěji a viece miluje, tiem viece posvěcuje a čistú činí; protož aby ukázal pravú lásku (k) své choti, dal jest sobě bok otevřieti [a] krev a vodu z něho vytočiti,[9]) aby v 'ní umyl choť svú sobě ke cti a jí k radosti. Dajž Bóh v naše srdce, abychom uměli vážiti lásku

[1]) duchu, [2]) všechen, [3]) choti, [4]) protož, [5]) sám, [6]) cie, [7]) ohavnú [8]) skrze, [9]) vyceditі.

tohoto chotě,[1]) [a ktož jest nezvolil sobě chotě] na zemi smrtedlného, (ten poznaj lásku tohoto na nebi nesmrtedlného), neboť přieliš miluje toho, ktož chce chotí jeho býti.

A dále die čtenie:

Ten, který[2]) jest viděl, svědecstvie jest vydal, a pravé jest svědecstvie jeho; a on vie, že pravdu die, abyste [i] vy [u]věřili. Tuto se ukazuje jistota těch věcí velikých, kteréž sú se staly o našem vykúpení, kteréžto vykúpenie stalo se jesti v smrti Krystově, o němž[3]) jest řeč před tiem byla. Protož čtenie die tuto: Ten, který[ž] jest viděl, ten jest svědecstvie vydal, a pravé jest svědecstvie jeho; a to jest proto položeno, aby (ty) veliké dobroty, které(ž) sú nám ukázány od Boha skrze smrt pána Ježíše, (aby skrze jisté svědecstvie pevnějšie v nás byly) nemálo vážny[4]) tak velikých věcí z milosti veliké od Boha daných, a proto to svědecstvie dobré srdce bude[ť] sobě vážiti draze to dobré od Boha. Ale však jest toto přieliš věc divná do našeho Boha, že jest nám dal [a] tak velikú milost ukázal, dav nám syna svého na[5]) vykúpenie našich duší; i chtěl [jest], abychom (to velmě) vážili a (za) jistú věc my (to) drželi budúcie, ježto sme toho nevěděli. Protož [jest] svědky na to ustavil, abychom k tomu snáze přistúpili; ale budeme-li hleděti na svědky těch věcí velikých, nebudúť jim věřiti mnozí. Ale[6]) najviece lidé (hrdí a bohatí, neb svědkové jsú mdlí a chudí,) [jsú] zavrženi, světu nevzácni, svět jich nepřijme, aniž jim věří(ti) bude, neboť svět svého na nich nevidí; protož, pane Bože, byť živi chodili, svědecstvie vydávajíce o těch věcí,[7]) říkúce, že sú to viděli, neuvěřieť jim svět nynější zavedený, a jim nynie nebudú[8]) věřiti (tomuto), ježto jest napsáno černidlem na papieře.[9]) Ovšem[ť] svět neobrátí[ť] se na to, neb tu nic nenie psáno o dědinách, ani[ž] tu mají zápisóv na platy, ani na města, ani na hrady, ani na vsi, ani na dědicstvie, ani na dobrý pokoj, ani na to, což jest pochotného tělu; nebo písmo Tvých skutkóv,[10]) pane

[1]) choti, [2]) jenž, [3]) o níž, [4]) abychom sobě málo nevážili, [5]) za, [6]) A, [7]) věcech, [8]) čím budú méně, [9]) papier, [10]) svědkóv.

Bože, nejsú dsky v Praze, kdežto lidé tohoto světa vpisují v ně své zbožie, a potom s velikú prací a s náklady [se] ptají často na to, kterak jest psáno ve dskách o jich zboží, aby jeho neztratili, protož tuť čtú a ohledují ty věci. Takéž v práviech, (a) v hvězdářstvích [a v lékařstvích], tuť všudy jest těch dosti, ježto se tomu učie a v tom čtú s pilností; a jiní se (na to) táží,[1]) kterak jest psáno (tu), chtiece zvěděti něco o svém zdraví, neb ta písma ty věci ukazují, což k zdraví těla jest, a mnozí lidé chtiece zdrávi býti, tiežie se na ta písma, neb milují život tělestný: ale v tomto písmě,[2]) což tvojí svědkové píší, ničehož toho nenaleznú, [což k zdraví v oněch písmiech naleznú]; nebo tato písma velejí trpěti smutky, bolesti, rány, škodu, zbožie velejí opustiti. Protož, pane Bože, nebudúť věřiti, aniž ť se na to obrátie, neb si chudé rybáře postavil sobě na svědecstvie, ať by svědecstvie vydali[3]) [o Tobě a] o Tvé (dobrotě a) pravdě, (a ještě) nepřivěsivše pečetí olověných, aby jim [tiem] lépe věřili pro ty pečeti; a[4]) tak sprostně ten chudý rybář, nejsa král, ani knieže, ani pán bohatý, ani papež, ani biskup, ten(ť tak) prostě die svědecstvie vydávaje o Tobě: Ten, kterýž je[5]) viděl, ten svědecstvie jest vydal, aniž ještě[ť] jména svého položil, z kterého jest hradu rodem, aby jemu lépe věřili. Ale jakýž jsi svědek, takéž(ť) ti[6]) věřie. Ale ty, pane Bože, [dobrý] jsi a všecko dobré[7]) jsi učinil, a nižádný Tebe tresktati nebude ani učiti, neb Ty jsi sám jediný, ježto nepochybuješ. Položil[8]) si před námi pravdu sprostnú [a upřiemnú], beze všech ozdob[9]) krásných řečí (a) výmluvných: ale to, což psáno jest, pravéť jest, nebo slova Tvá a skutkové Tvoji duch a život jsú (plné) milosti a pravdy těm, kteříž mají v sobě pravdu, ale nevěrným a převráceným úraz jsú a jáma ty věci. Protož tento svědek die: Ten, kterýž jest viděl, tenť jest svědecstvie vydal a pravé jest svědecstvie jeho, abyste i vy věřili; a v tom se ukazuje, že jest pravá pravda to, což praví, ale toho jediné spravedliví[10]) poživú, ktož věřie těm věcem božským a duchovním, těmť budú vážny, nebť v nich poznají jasnú pravdu

[1]) tieží, [2]) písmu, [3]) vydávali, [4]) ale, [5]) jest, [6]) i, [7]) dobře, [8]) Předložil, [9]) všeho ozdobenie, [10]) dobří.

a všecko, což k věčnému[1]) životu slušie. Toť tu naleznú ti, kteříž uvěřie (ač nemnozí budu vieřiti); neboť i tento svědek die: Pane! kto uvěří slyšení našemu? ktoť se ten nahodí, aby [u]věřil tomu, (co my slyšíme od Tebe o tomť: a ty velíš hledati), zbožie opustiti, [chválu zdejší potupiti], budúcieho života pilně hleděti? A lidé[2]) milují svět a chválu jeho, milují život tělestný a jsú[ť] oslepeni, [protož] nebudúť tomu věřiti, ale vy, kteříž jste věrni a [pánu] Bohu milí, ježto ste pravdu poznali, vámť jest toto [písmo] psáno, abyste vy věřili těm[to] velikým věcem božským, kteréž sú vám napřed povědieny o našem[3]) vykúpení, neb v nich jest vám slíben život věčný. Ještě móžeme [vám] tuto řeč užitečně vážiti, když tuto čtenie praví o svědecství pravém a die: Ten, kterýž jest viděl, ten svědecstvie jest vydal, a pravé jest svědecstvie jeho proto, (že v ní ukazuje, že jest pravé svědecstvie jeho proto), neb jest viděl [to], o čemž svědecstvie [vy]dává, abychom my v tom naučili se, kterak o čem svědecstvie vydáváme, [a]nebo od jiných o něčem svědecstvie přijímáme. (A) Když má pravé svědecstvie býti před Bohem, jest nám potřebie, abychom věděli to, co jest svědecstvie,[4]) abychom nebyli lháři proti pravdě. Ale že dvoje jest viděnie, podlé něhož svědecstvie móž vydáno býti: jedno jest tělestné zevnitř, což očima vidíme, a druhé (jest) vnitř v rozomu pravé světlo, a když by podlé toho svědecstvie (o bližním) šlo, móž býti pravé, když by byla láska božie v člověku; ale nenie-li lásky [božie], ještě ono viděnie dvoje nebude platno, a nepójde svědecstvie právě. Nebo když má svědecstvie [vydati] o bližním [a]nebo o jeho věcech, a má-li býti pravé, tehdy musí jistotu mieti [o tom] takovú, že jest nebo viděl [a]nebo slyšel od něho něco takového. (A) když bude mieti jistotu z jeho skutkóv nebo z obyčejóv, aneb z řečí skrze [činěnie], slyšenie a[5]) viděnie, tehdy se má ujistiti protož[6]) jeho úmyslóv a jeho pokušení, náhlosti, poraženie, zatměnie jeho, aby to rozsúdil v rozomu, z kterého[ž] jest úmysla onen co učinil, nebo promluvil, neb snad [něco] ustavičně vede, a kteraké kdy hnutie k čemu

[1]) pravému, [2]) kde, [3]) vašem, [4]) což svědčí, [5]) nebo, [6]) potom.

mieti bude, z pokušenie-li čili ze zlosti ty věci činí. A když to vše pozná právě v rozomu i zevnitř očima uzří, tehdy móž pravé svědecstvie vydati o svém bližniem jiným, podlé úmyslóv váže jeho skutky zevnitřnie ne[b] podlé ještě samých skutkóv zevnitřních móž řéci: Takto tento jest učinil a toto jest mluvil a takto jest mienil, a podlé [této jisté] jistoty bude pravé svědecstvie. Ale má-li ten člověk, kterýž [vy]dává svědecstvie, pravdu a lásku v sobě, neb ne každé věci, kteréž jest jist člověk, že se jest tak stala, móž právě pravé praviti, nebo mnohé se věci dějí marné a lehké, nemúdré, a bude-li kto druhému praviti o nich, což to platno bude, že to praví? Ač se jest to stalo tak, avšak[1]) nenie k užitku tomu, jemuž mluví,[2]) ani jemu samému; protož ač to samo v sobě pravé jest, že se jest[3]) tak stalo, ale toho, aby on ji pravil, nic jest třeba nebylo; protož bez pravdy praví tu[to] pravdu, a tak nemóž řéci, [by] jeho svědecstvie pravé bylo; a takových věcí plno jest mezi lidmi, ježto některak pravdu pravie a lživí svědkové jsú. Ale toto jest horšie, když jsú pótky o některé věci mezi lidmi, tak že se srdce raní (s) hněvem a bude horká[4]) a nechutná jedna proti druhým, a v tom potkají[5]) se řečmi potupnými,[6]) počítajíc křivdu [a]neb(o) škodu jeden proti druhému. A z toho mnoho křivého[7]) svědecstvie vyjde z obú stranú; neb když jest to srdce raněno hněvem a nemá v sobě pravého rozsúzenie v rozomu, aby poznal právě tu křivdu, kteráž se jemu děje od bližnieho, nebo[ť] hněv oslepuje rozom, že nemóž pravého súdu učiniti o ničemž, neb se také[8]) miluje velmi; protož lituje sebe a lahodí sobě, a tiem porazí v sobě pravý súd, a tu již nenie pravé lásky k druhému. Protož jsa oslepen nerozsúdí právě pádu bližnieho [svého], ani úmyslóv jeho, ale [že] se miluje [a] těžce svú křivdu váží, a v tom nemaje pravé lásky k němu, neslituje[ť] se nad ním, ale ukrutně bude jeho súditi v srdci svém, [rozkazuje], rozkládaje křivdy, kteréž (jest) proti němu [učinil] druhý anebo řečí (nětco) se jemu protivil,[9]) a váží sobě to těžce, že jemu neměl tak mlu-

[1]) ale však, [2]) praví, [3]) je, [4]) hořká, [5]) potýkají, [6]) protivnými, [7]) lživého, [8]) a také že se sám, [9]) jemuž, učinil nebo skutkem.

viti, a s tiem srdcem nepokojným a nepokorným, nelaskavým jme se štědře žalovati jiným na toho, že (jest) jemu křiv, a že jemu tak řekl jest a haněl jeho. Protož tu se mnoho křivého svědecstvie vymluví z toho srdce nelaskavého, neb [tu] mluví to, ježto by nesnadně dovedl, by tak onomu v srdci bylo, ač jest něco učinil, nebo [proviuil, aneb] promluvil: ale tento jsa oslepen hněvem a [1]) nemaje v sobě pravého rozsúzenie v rozomu, aby poznal rozum jeho,[2]) ani křehkostí jeho, súdí, protož daleko sáhá jemu v srdce jinak, než[li] jest onen mienil,[3]) protož zle vykládá jeho řeči a skutky;[4]) a z toho srdce nepokojného to všecko pojde, a bude tu mnoho utrhánie a potupenie a ohyzdění a lživého svědecstvie, neb tu lásky nenie; nebo když by láska byla, mohl by se slitovati jeden nad druhým, ač by v pravdě poznal to, že jest onen velmi křiv, ale želel by pádu jeho a nemúdrosti, a nevšady ohlašoval jeho hřiechu jiným na potupu a na hanbu jemu. Protož kto[žť] je[st] věrný, má[ť] sobě vážiti pravdu tuto ve čtení položenú,[5]) neb teď die: Ten, kterýž jest viděl,[6]) svědecstvie jest vydal, a pravé jest svědecstvie jeho, abychom my se tomu naučili právě poznajíce a ujistiece se podlé pravdy, ne podlé srdce hněvivého, teprv svědecstvie vydávati o svém bližniem, abychom mohli mnoho lží a utrhán(ím) vinni nebýti.[7]) A když pak právě se ujistíme toho, kterak jest onen zle učinil, budeme-li tak praviti jeho pád a neslitujem se nad ním, ještě vždy křiví svědkové ostanem; neb toho pán Bóh nepřikazuje, abychom vidúce hřiech bližnieho svého, ohlašovali naň jeho vinny,[8]) ale slitovali se nad ním a pomohli jemu z toho pádu. Pakli budem utrhati, lživé svědecstvie vydáváme o něm a horší ostanem než[li] onen. Jiným obyčejem mnoho se děje křivého svědecstvie: když kto koho neřádně miluje, ten nemóž o něm pravého svědecstvie vydati, neb jest jemu učinil[9]) neřádně podlé těla, protož nemúdře chválí jeho ve všem a neváží na něm nic bludóv jeho, leč něco zjevně velmi neslušného[10]) (onen) učiní, ježto nemóž řéci, by to dobře bylo, ale omluví

[1]) . . . [2]) nepoznal jest úmysluov jeho, [3]) mluvil, [4]) svědky, i řeči, [5]) založení, [6]) viďal, [7]) nebyli, [8]) vinnu, [9]) mil, [10]) nesličného.

to ještě a bude jemu lehčiti (to), a což (jest naj)menších bludóv, těch [jemu] neváží na tom, kohož tak tělestně miluje, a vždy [by] bez viery [1]) chváli[l] jeho ve všem, a v tom chválení a omlúvání mnoho svědecstvie lživého vymluví o něm, jsa tak oslepen milostí. (Nebo přieliš chvále lže a omlúvaje také lže), neb ta milost tělestná lahodí a nemá v sobě súdu pravdy. Též jest, když se sám tělestně miluje člověk, tehdy sám sobě se líbí; protož vždy se chce mluviti, aby zlým neostal, a ve všem se brání, neb chce za dobrého jmien býti, a jinak mnoho vypravuje o svých skutciech a o své dobrotě, mnoho křivého svědecstvie o sobě mluví. Pakli se přieliš slepě pokoří, bude[t] se vždy najhorším pokládati, a tu bude mnoho lží svědčiti, neb nevie za jistú věc, on-li jest najhorší, čili kto jiný; a když povie jinak nežli jest před Bohem ta věc, vždy[t] jesti lhářem, tedy se také lhářem ukáže,[2]) když sám o sobě svědčí, že jest najhorší, a[3]) když pak od jiných velmi málo lží[4]) nechce ostati; (neb) když jemu [co] řkú: V tomto zle činíš, tehdy se ihned hněvá a vymlúvá (se). Protož kto vymluví (nerovnosti srdce našeho, a kto vymluví) to, co se děje toho svědecstvie křivého[5]) mezi lidmi, postavu podobnú ukázati a úmyslóv pravých nemieti, jest svědecstvie křivé mluviti a ukazovati [se]. Co se jeho v súdech děje, toho nechám; neb súdové křivým svědecstvím, dary, přiezní, přísahami nynie založili sú, potož mne poslúchati nebudú,[6]) aby podlé pravdy súdili.[7])

(339 *b*) A dále die (sv. Jan konaje) čtenie:

Nebo tyto věci staly sú se, aby se písmo naplnilo: Kostí v něm nezlámete. A opět (340 *a*) jiné písmo die: Uzřie[t], v koho(*t*) sú bodli. Tuto již čtenie konečně pevnost pána Ježíše vypravuje,[8]) že nebude mocí zlámán(a) býti pro svú tvrdost, ale [že] již vieme, co[t] sú jeho kosti, a že kosti jeho jest moc ta, kteréž[9]) jest

[1]) miery, [2]) ukazuje, [3]) ale, [4]) zlý, [5]) lživého, [6]) nebude, [7]) súdil. [8]) ukazuje, [9]) kterúž.

otec jeho potvrdil nad ním, aby byl mocen v skutciech i v řeči jako(žto) syn jednorozený boží, aby se tomu nemohl protiviti veške[re]n svět a toho nemohl zkaziti, co jest učinil on nebo mluvil. Ač mnozí protivie se a mluvie proti tomu, však nemohú zkaziti těch věcí; nebo všecko, což jest na světě od lidí ustaveno nebo vymyšleno, nemóž [to] zkaziti pravdy božie, nebo každá jeho pravda jest nepřemožena a tvrdá! Též i viera jeho jestiť nepřemožena, neb má v sobě pravdu pevnú jako kosti, tak že nebude přemožena moci býti, bude-li ve mnohých aneb v jednom nalezena, ačkoli zlí lidé [1]) zrušili sú [ji] skrze své ustavenie pravdy [2]) v lidech: ale však viera konečně nemóž zlámána [3]) býti; a chtě zlámati tu pravdu u věrných, však nebudú moci v nižádném údu jeho zlámati té pravdy, na níž jest Bóh položil spasenie viery.[4]) Ale již jsem prve pravil (o tom), kterak nezlá(340 *b*)mají kostí v něm. Teď již konečně praví čtenie pomstu o těch, kteří se protivie jemu a bodú jeho svým protivenstvím, chtiece jeho zkaziti, a die jim: Uzřieť, v koho[ť] jsú bodli. A opět jinde die: Aj, toť přijde s oblaky, a uzříť jeho každé oko i ti, kteříž sú jeho bodli. A tehdy kvíliti (sebe) budú všickni národové na *) zemi.[5]) A v tom se ukazuje pomsta nad jeho nepřátely, ježto jeho zde tupie a kazie jako onde, na kříži pověsivše jeho, i bodli sú jeho hřebíky a kopím. Též tuto uvázavše se v úřady duchovnie i v světské, v kláštery, [kostely veliké] i odjali sú [6]) všecky dary i moci duchovnie vyvoleným božím: protož jako[žto] na kříži pověsivše Ježíše po své vóli, bodú jeho, jakž chtie všecky moci duchovnie i písma, kteréž jest pán Ježíš ostavil zde k spasení vyvoleným svým. To všecko nepřietelé jeho [a lidem jeho] jsúce v úřadech duchovních obrátili sú to na svod jeho [7]) a na [své] užitky tělestné: protož těmi mocmi duchovními potupují a bodú pravdu pána Ježíše i jeho vyvolené úzko jemu činiece jako na kříži. Protož uzřieť, v kohoť sú bodli, (341 *a*) uzřieť, komuť sú se protivili pokrytci duchovní, ač jest nynie ukřižován od nich, ač sebe

[1]) ač zlý lid, [2]) pravdu, [3]) zkažena, [4]) věrným, [5]) země, [6]) odjel, [7]) vyvolených božích.

*) doplnil vydavatel.

nebránie; uzřieť jeho potom, když přijde v své slávě s mocí velikú;[1]) leknúť se jeho tváři, ježto sú jeho tupili a bodli sú jeho svým zlým úmyslem[2]) a svú nevěrú a budú plakati sebe, neb všeliké oko uzří jeho. A tuť [se] zarmútie[3]) těžce (zle a) [i] die jim: Odstupte ode mne, prokletí, do ohně věčného, kterýž připraven jest ďáblóm s anjely[4]) jeho! A dobrét přieliš utěší a dáť jim požehnánie věčné, řka: Počte[ž], požehnaní otce mého, a vládněte královstvím vám připraveným od usta[no]venie světa! Amen.

[1]) s mnohú, [2]) svými zlými úmysly, [3]) smútí, [4]) anděly.

Slovníček.

bezbydlé — bezdomoví, vyhnanství
blekotný — brebtavý, žvavý
braň — zbraň
číti — pozorovati, cítiti
hlíza — vřed, výmět
hubenstvie — hubenost, nouze
ižádný — žádný, obyčejně u Chelč. nižádný
jem, — ši, — še — vzav, — ši, — še,
kradí (instr. k f. kraď) — kradmo
lapka — loupežník, zloděj
lení — líny
mlazší — mladší
mdel — mdlý, slabý
mrzky — nečistota, ohava
mylnost — omyl, blud
nečíslný — nesčíslný
nečítedlný — nemohoucí cítiti, nejasný
nedbavý — nedbalý, nedbanlivý
někaký — nějaký
nálezek — vynález
nepodobný — neslušný, nehodný
netbanlivý cf. nedbavý
obyklý — obvyklý
omdlé — omdlí
otřelý — otrlý
plzký — kluzký, smyslný, nečistý
pochotnost — chutnost, též zlá žádostivost
pojičiti — půjčiti, připustiti
pověsty, snad *y* místo *i* jako zvěry ku zvěra — kdy přechod z — *i* dekl. do — *a* dekl., nebo orthogr. chyba; pak to slovo odpadá.
pústevník — pústevník, pustebník, poustevník
repták — reptal, kdo reptá
roztylý — tlustý
rufián (z ital.) — cizoložník, svůdník
soběvolnost — svévolnost
stydkost — hanebnost
svod — svedení viny na jiného (term. techn. v právnické literatuře)
svoditi — svážděti
šámati se — hmatati, tápati
šišmati — ohmatávati, makati
šmákati — synonym. se šišmati
uběhnúti — vběhnouti
zmáleti — kleinmüthig werden
změte se — zmate se
změtenec — zmatený člověk
způsobena fem. vedle způsob masc.
zpytlovati — zmítati, třásti.

Chyby tiskové.

Str.	3.	řád.	1.	místo	milosti, — milosti
„	4.	„	30.	„	jakoby — jako by
„	5.	„	25.	„	nikdež — nikdiež
„	7.	„	19.	„	pověděně — pověděné
„	14.	„	9.	„	odjímající — odjímajíci
„	14.	„	10.	„	mořécí — mořéci
„	15.	„	1.	„	Ježišovi — Ježíšovi
„	22.	„	9.	„	život — život
„	22.	„	10.	„	ujmície — ujmíci
„	22.	„	22.	„	držície — držéci
„	22.	„	33.	„	boletech — bolestech
„	23.	„	30.	„	těžkosť — těžkost
„	26.	„	10.	„	jest, — jest
„	36.	„	18.	„	stojécie — stojíc
„	38.	„	21.	„	na těle — na těle,
„	48.	„	3.	„	jí — jie
„	51.	„	31.	„	zákona. — zákona:
„	52.	„	29.	„	největčí — největčie
„	54.	„	25.	„	chuť — chut
„	57.	„	7.	„	modloslúženie — modlosluženie
„	57.	„	25.	„	konce — konče
„	58.	„	14.	„	žádosti — žádostí
„	59.	„	5.	(etc)	večér — večer
„	60.	„	14.	„	ukázáv — ukázav
„	60.	„	28.	„	na skonání věkóv —
cf.	61.	„	3.	„	na skonánie věkóv,
„	65.	„	8.	„	skytá — skyta
„	74.	„	14.	„	pravdú — pravdu
„	78.	„	21.	„	duchovně — duchovnie
„	87.	„	10.	„	dobrých — dobrých,
„	89.	„	25.	„	božie — božie (ho)
„	91.	„	11.	„	otiežme — otěžme
„	105.	„	15.	„	jsa — jsta
„	107.	„	36.	„	mieni — mienie
„	124	„	15.	„	bożskú — bożskú

RETURN TO: CIRCULATION DEPARTMENT
198 Main Stacks

LOAN PERIOD Home Use	1	2	3
	4	5	6

ALL BOOKS MAY BE RECALLED AFTER 7 DAYS.
Renewals and Recharges may be made 4 days prior to the due date.
Books may be renewed by calling 642-3405.

DUE AS STAMPED BELOW.

FEB 0 5 2003		

FORM NO. DD6
50M 5-02

UNIVERSITY OF CALIFORNIA, BERKELEY
Berkeley, California 94720–6000